LEUKO İLE SÖYLEŞİLER Cesare Pavese

Cesare Pavese

LEUKO İLE SÖYLEŞİLER

CAN



İtalyanca aslından
çeviren
KEMAL ATAKAY

Cesare Pavese

LEUKO İLE SÖYLEŞİLER



ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-717-7
© 1947 by Giulio Einaudi editore, Torino /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevinde basıldı. (1996)

Cesare Pavese
LEUKO İLE SÖYLEŞİLER

İtalyanca aslından
çeviren
KEMAL ATAKAY

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Dialoghi con Leucò

CESARE PAVESE'NİN CAN YAYINLARI'NDAKİ ÖBÜR KİTAPLARI

TEPEDEKİ EV / *roman*
YOLDAŞ / *roman*

Cesare Pavese 9 Eylül 1908'de Torino yakınlarında, Santo Stefano Belbo Köyünde doğdu. *Pavese*, ailesiyle birlikte yaz aylarını bu köydeki çiftliklerinde geçirdiği için bu köy ve çevresindeki kırlar, tepeler *Cesare Pavese*'nin ilk şiirlerine ve olgunluk döneminin en başarılı romanı olan *La luna e il falo* (Ay ve Şenlik Ateşleri)'ya esin kaynağı oldu. Babasını küçük yaşta kaybeden *Pavese*, geçim sıkıntısı nedeniyle Santo Stefano Belbo'daki çiftlik de satılınca çok sevdiği kırlardan ve tepelerden uzaklaşmış oldu. *Cesare Pavese*, gençlik yılarından başlayarak yalnızlıktan hoşlanan, içe dönük biri oldu. *Pavese* Torino Üniversitesinde edebiyat okudu. İngiliz ve Amerikan edebiyatıyla yakından ilgilendi. 1933 yılında kurulan Einaudi Yayınevinde görev aldı, anti-faşist çalışmaları yüzünden 1935'te tutuklandı, 1 yıl hapis yattı. 1950 yılında yazarlık hayatının doruğuna ulaştı, ama özel hayatında yalnız ve bunalımlıydı. Sonu gelmeyen aşk ilişkileri onun hayata olan bağını kopardı, sık sık intiharı düşünmeye başladı. 1950 Nisanında, *Tra donne Sole* (Yalnız Kadınlar Arasında) adlı kitabına verilen Strega Ödülünü aldıktan sonra Torino'da bütün özel kâğıtlarını yok etti ve bir otel odasında, 26 Ağustos 1950 günü uyku hapı alarak yaşamına son verdi. *Pavese*'nin Can Yayınları arasında çıkacak en önemli yapıtları şunlardır: *Il mestiere di vivere* (Yaşama Uğraşı), *La Bella Estate* (Güzel Yaz), *Il Compagno* (Yoldaş), *Il Diavolo Sulle Colline* (Tepelerdeki Şeytan, *Tra Donne Sole* (Yalnız Kadınlar Arasında, *Feria d'agosto* (Ağustos Tatili), *Dialoghi con Leucò* (Leuko ile Söyleşiler), *La luna e il falo* (Ay ve Şenlik Ateşleri).

İÇİNDEKİLER

Bulut	9
Khimera	17
Körler	25
Kısraklar	31
Çiçek	37
Vahşi Hayvan	45
Deniz Köpüğü	53
Anne	61
İki Dost	69
Yol	77
Sarp Kaya	85
Avutulamaz Olan	93
İnsan-Kurt	101
Konuk	107
Ateşler	113
Ada	121
Göl	127
Cadılar	133
Boğa	141
Aile İçinde	147
Argonautlar	155
Üzümbağı	163
İnsanlar	171
Gizem	177
Tufan	185
Musalar	191
Tanrılar	199

LEUKO İLE SÖYLEŞİLER

Bulut

İksion'un cüreti yüzünden Tartaros'ta cezaya çarptırılmış olması olasıdır. Bulutlarla birleşerek Kentaurların babası olduğu ise yanlıştır. Kentaurlar, daha İksion'un oğlunun düğününde kalabalık bir topluluk niteliği kazanmıştı. Lapithler ile Kentaurlar, çok farklı varlıkların birleşip karışmalarına izin verilen Titan dünyasından çıkarlar; bu birleşme ve karışmalar, sonradan Olympos'un acımasızca davranacağı sayısız canavarı ortaya çıkarmıştır.

(*Bulut ile İksion konuşurlar*).

BULUT Bir yasa var, İksion, uymamız gereken.

İKSİON Buraya yasa ulaşmaz, Nephele. Burada yasa, buzul kardır, fırtınadır, karanlıktır. Ve gün aydınlanıp, sen, hafif, sarp kayaya sokulduğunda, her şey artık bunları düşünemeyeceğimiz kadar güzeldir.

BULUT Bir yasa var, İksion, daha önce var olmayan. Bulutları daha güçlü bir el bir araya getiriyor.

İKSİON Buraya ulaşmaz o el. Sen de, göğün bulutsuz olduğu şu an, gülüyorsun. Ve gökyüzü kararıp rüzgâr uğuldadığında, ne önemi var bizi birer yağmur damlası gibi savuran elin? Efendinin var olmadığı zamanlarda da oluyordu bu. Dağlarda hiçbir şey değişmedi. Bütün bunlara alışığız biz.

BULUT Dağlarda çok şey değişti. Pelion biliyor bunu, Ossa biliyor, Olympos da. Daha yabanıl dağlar da biliyor.

İKSİON Dağlarda, Nephele, ne değişti?

BULUT Ne güneş, ne de yağmur, İksion. İnsanın yazgısı değişti. Canavarlar var. Siz insanlara bir sınır getirildi. Yağmur, rüzgâr, sarp kaya ve bulut artık size ait şeyler değil, onlara sarılıp çocuklarınız olamaz artık, onlarla yaşayamazsınız. Artık başka eller tutuyor dünyayı. Bir yasa var, İksion.

İKSİON Hangi yasa?

BULUT Biliyorsun yasayı. Yazgın, sınır...

İKSİON Benim yazgım avucumun içinde, Nephele. Ne değişti? Bu yeni efendiler zevk olsun diye bir taşı fırlatmamı engelleyebilir mi? Ya da ovaya inip, bir

düşmanın hakkından gelmemi? Bezginlikten ve ölümden daha mı korkunç onlar?

BULUT Konu bu değil, İksion. Bütün bunları yapabilirsin, başka şeyleri de. Ama artık bizlere karışamazsın, pınarların ve dağların perilerine, rüzgârın kızlarına, toprağın tanrıçalarına. Yazgı değişti.

İKSİON Artık bizlere karışamazsın... Ne demek bu, Nephele?

BULUT Şu demek: Bunu yapmak istediğinde, onun yerine korkunç şeyler yapacaksın. Tıpkı bir arkadaşına hafifçe dokunmak isteyen kimsenin, onu boğması ya da kendisinin boğulması gibi.

İKSİON Anlamıyorum. Artık dağa gelmeyecek misin? Benden korkuyor musun?

BULUT Dağa geleceğim, başka herhangi bir yere de. Sen bana hiçbir şey yapamazsın, İksion. Yağmura karşı ve rüzgâra karşı hiçbir şey yapamazsın. Ama boyun eğmelisin. Ancak bu yolla kurtaracaksın yazgını.

İKSİON Sen korkuyorsun, Nephele.

BULUT Korkuyorum. Dağların doruklarını gördüm. Ama kendim için değil, İksion. Benim acı çekmem olanaksız. Birer insandan başka bir şey olmayan sizler için korkuyorum. Bir zamanlar hâkimi olarak dolaştığınız bu dağlar, özgürlük içinde dünyaya getirilmiş bu bizim ve senin yaratıkların artık bir işaretle titriyorlar. Hepimiz daha güçlü bir elin boyunduruğu altındayız. Yağmurun ve rüzgârın oğulları, Kentaurlar, derin vadilerin bucaklarına saklanıyorlar. Canavar olduklarını biliyorlar.

İKSİON Kim diyor bunu?

BULUT O ele meydan okuma, İksion. Yazgıdır o. Kentaurlardan ve senden daha gözüpek olup, sarp kayalıktan atlayanları ve ölmeyenleri gördüm. Anla beni, İksion. Cesaretiniz demek olan ölüm, sizden esirgenen bir iyilik gibi elinizden alınabilir. Bunu biliyor musun?

İKSİON Başka kereler söyledin bunu bana. Ne önemi var? Daha çok yaşayacağız.

BULUT Oyun oynuyor ve ölümsüzleri tanımıyorsun sen.

İKSİON Onları tanımak isterim, Nephele.

BULUT İksion, sen onların bizim gibi, Gece, Toprak ya da yaşlı Pan gibi birer varlık olduğunu sanıyorsun. Sen gençsin, İksion, ama eski yazgı altında doğdun. Senin için canavarlar yok, yalnızca dostlar var. Senin için ölüm, olan bir şey, gündüz ile gece gibi. Sen bizden birisin, İksion. Yaptığın harekette bütünüyle varsın. Ancak onlar, yani ölümsüzler için, senin hareketlerinin daha uzun süreli bir anlamı var. Onlar her şeyi uzaktan araştırıyorlar, gözleri, burun delikleri, dudaklarıyla. Ölümsüzler ve yalnız yaşamayı bilmiyorlar. Senin yaptıkların ya da yapamadıkların, söylediklerin, aradıkların... bütün bunlar, ya hoşlarına gider onların ya da gitmez. Ve eğer sen onlarda nefret uyandırırsan –yanlışlıkla onları Olympos'larında rahatsız edersen– üzerine çöker ve ölüm getirirler sana, onların bildikleri ölümü: Hiç yitmeyen, hep hissedilen buruk bir tat olan ölümü.

İKSİON O halde, ölmek mümkün hâlâ.

BULUT Hayır, İksion. Seni bir tür gölgeye dönüştürürler, ama yeniden yaşamayı isteyen ve artık asla ölmeyen bir gölgeye.

İKSİON Sen gördün mü bu tanrıları?

BULUT Gördüm... Ah İksion, ne sorduğunu bilmiyorsun.

İKSİON Ben de tanrılardan bazılarını gördüm, Nephele. Korkunç değiller.

BULUT Bunu biliyordum. Senin yazgın belirlenmiş. Kimi gördün?

İKSİON Nasıl bilebilirim? Genç birisiydi, yalınayak ormanda yürüyordu. Yanımdan geçti ve bana tek söz söylemedi. Sonra sarp bir kayanın önünde gözden

yitti. Kim olduğunu sormak için uzun süre aradım onu –şaşkınlıktan, olduğum yerde kalakalmıştım. Seninle aynı etten yapılmışa benziyordu.

BULUT Yalnız onu mu gördün?

İKSİON Sonra rüyamda tanrıçalarla yeniden gördüm onu. Sanki onlarla birlikteymişim, onlarla konuşup, onlarla gülüyormuşum gibi geldi bana. Ve bana senin söylediğin şeyleri söylüyorlardı, ama korkmadan, senin gibi titremeden. Birlikte yazgıdan ve ölümden söz ettik. Olympos'tan söz ettik, gülünç canavarlarla alay ettik...

BULUT Ah İksion, İksion, senin yazgın belirlenmiş. Artık dağlarda neyin değişmiş olduğunu biliyorsun. Sen de değiştin. Ve bir insandan daha fazla bir şey olduğunu sanıyorsun.

İKSİON Söylüyorum sana, Nephele, sen onlar gibisin. Neden, hiç olmazsa rüyada, hoşuma gitmesinler?

BULUT Çılgın, rüyalarda kalamazsın. Onlara dek çıkacaksın. Korkunç bir şey yapacaksın. Sonra o ölüm gelecek.

İKSİON Bütün tanrıçaların adlarını söyle bana.

BULUT Rüyanın artık sana yetmediğini görmüyor musun? Ve sanki gerçekmiş gibi inandığını rüyana? Yalvarırım sana, İksion, doruğa çıkma. Canavarları ve cezaları düşün. Onlardan başka bir şey çıkamaz.

İKSİON Bu gece bir başka rüya daha gördüm. Sen de vardın, Nephele. Kentaurlarla savaşıyorduk. Bir tanrıçanın, hangisi bilmiyorum, oğlu olan bir oğlum vardı. Sanki ormanda yürüyen o delikanlıymış gibi geldi bana. Benden de daha güçlüydü, Nephele. Kentaurlar kaçtılar ve dağ bizim oldu. Sen gülüyordun, Nephele. Görüyorsun, rüyada bile kabul edilebilir bir yazgı benimki.

BULUT Yazgın belirlenmiş. Ceza görmeksizin, gözlerini dikemezsin bir tanrıçaya.

İKSİON Dorukların hâkimi meşe tanrıçasına da mı?
BULUT Ha biri, ha öteki, İksion, fark etmez. Ama korkma. Sonuna dek seninle kalacağım.

Khimera

Yunanlı gençler kendilerini göstermek ve ölmek üzere Doğu'ya isteyerek gidiyorlardı. Burada erdemli yiğitlikleri onları, hepsinin üstesinden gelmeyi başaramadığı birçok korkunç olayla karşı karşıya bırakıyordu. Ad vermenin gereği yok. Kaldı ki, bu tür Haçlı seferlerinin sayısı yediden çok fazlaydı. Khimera'nın katilini yaşlılık yıllarında tüketen üzüntüyü ve genç yaşında Troya'da ölen torunu Sarpedon'u *İlyada*'nın VI. bölümünde büyük şair Homeros anlatır bize.

(*Hippolokhos ile Sarpedon konuşurlar*).

HİPPOLOKHOS Sonunda geldin, delikanlı.

SARPEDON Babanı gördüm, Hippolokhos. Dönmeyi hiç düşünmüyor. Çirkin ve inatçı, yağmur çamur demeden kırları dolaşıyor, yıkanmıyor da. Yaşlı ve derbeder, Hippolokhos.

HİPPOLOKHOS Köylüler ne diyorlar onun hakkında?

SARPEDON Aleion ovası çöle dönmüş, dayı. Sazlarla bataklıklardan başka bir şey yok. Onu sorduğum Ksanthos'ta günlerdir görmemişler onu.

HİPPOLOKHOS Peki o ne diyor?

SARPEDON Ne bizi anımsıyor, ne de evleri. Birisine rastladığında, ona Solymolardan, Glaukos'tan, Sisyphos'tan, Khimera'dan söz ediyor. Beni gördüğünde, şunu söyledi: "Delikanlı, senin yaşında olsam, çoktan denize atardım kendimi". Ama kimseyi tehdit etmiyor. "Delikanlı", dedi bana, "sen adil ve merhametlisin, son ver yaşamaya".

HİPPOLOKHOS Gerçekten de böyle söylenip, hayıflanıyor mu?

SARPEDON Tehdit dolu, korkunç şeyler söylüyor. Tanrıları kendisiyle boy ölçüşmeye çağırıyor. Gece gündüz, yürüyor. Ama ölüler –ya da tanrılar– dışında kimseye sövdüğü, kimseden yakındığı yok.

HİPPOLOKHOS Glaukos ile Sisyphos mu dedin?

SARPEDON Alçakça cezalandırıldıklarını söylüyor. Neden yaşlanmalarını bekliyorlar, onları üzgün ve elden ayaktan düşmüş bir halde faka bastırmak için? "Bellerophontes", diyor, "kaslarında kan dolaştığı

sürece adil ve merhametliydi. Şimdi yaşlanıp yalnız kaldığında mı, tam şimdi mi terk ediyor tanrılar onu?"

HİPPOLOKHOS Tuhaf şey, buna şaşırmak. Ve tanrıları bütün canlıların başına gelen bir şeyden ötürü suçlamak. Ama onun –hep adil olan onun– o ölülerle ne gibi bir ortak noktası var?

SARPEDON Dinle, Hippolokhos... Ben de kendime sordum, çaresizlikten deliye dönmüş o bakışını gördüğümde, acaba bir zamanlar Bellerophontes olan insanla mı konuşuyorum diye. Senin babana bir şeyler olmuş. Yalnızca yaşlı değil. Yalnızca üzgün ve yalnız değil. Baban Khimera'yı öldürmesinin cezasını çekiyor.

HİPPOLOKHOS Sarpedon, aklını mı yitirdin sen?

SARPEDON Baban, Khimera'yı öldürmesini isteyen tanrıların adaletsizliğini suçluyor. "Elimi canavarın kanına buladığım o günden beri", diye yineliyor, "gerçek bir hayatım olmadı. Hasımlar aradım, Amazonları alt ettim, Solymoluları katlettim, Likyalılara hükmettim ve bir bahçe ektim –ama nedir ki bunların hepsi? Nerede bir başka Khimera? Nerede onu öldüren kolların gücü? Sisyphos ile babam Glaukos da genç ve dürüsttü –sonra ikisi de yaşlandıklarında, tanrılar onları aldatıp, sefil birer yaratığa dönüşmelerine ve ölmelerine göz yumdular. Bir kez Khimera'ya meydan okuyan kişi nasıl ölmeye razı olabilir?" Böyle diyor, bir zamanlar Bellerophontes olan baban.

HİPPOLOKHOS Çocuk Thanatos'u zincire vuran Sisyphos'tan, atları canlı insanlarla besleyen Glaukos'a bizim soyumuz birçok kez sınırları aşmıştır. Ancak onlar çok eskiden yaşamış, bir canavarlar çağının insanları. Khimera, gördükleri son canavar olmuş. Artık toprağımız adil ve merhametli.

SARPEDON Buna inanıyor musun, Hippolokhos? Khimera'yı öldürmenin yeterli olduğuna inanıyor musun? Babamızın –böyle çağırabilirim onu– bunu bilmesi gerekirdi. Gene de, bir tanrı gibi –bir kenara bırakılmış yaşlı bir tanrı gibi– hüzünlü ve o ölülerle konuşarak kırlarla bataklıklar arasında dolaşıyor.

HİPPOLOKHOS Ama nesi eksik, eksik olan ne?

SARPEDON Khimera'yı öldürdüğü kolu. Glaukos'la Sisyphos'un gururu, tam ataları gibi sınıra, sona ulaştığı şu anda. Onların yiğitliği acı veriyor ona. Kayaların ortasında bir başka Khimera'nın bir daha asla onu beklemeyeceğini biliyor. Ve tanrılara meydan okuyor.

HİPPOLOKHOS Onun oğluyum, Sarpedon, ama bu olanları anlamıyorum. Artık merhametli hale gelen yeryüzünde insanların huzur içinde yaşlanabilmeleri gerekir. Bir gençte, neredeyse bir çocukta, senin gibi Sarpedon, kanın coşkusunu anlıyorum. Ama yalnızca bir gençte. Yalnızca onurlu davalar uğruna. Ve tanrılara karşı koymaksızın.

SARPEDON Ama o, gençliğin ve yaşlılığın ne olduğunu biliyor. Başka günler gördü. Tanrıları gördü, bizim birbirimizi gördüğümüz gibi. Korkunç şeyler anlatıyor.

HİPPOLOKHOS Onu dinleyebildin mi?

SARPEDON Ah Hippolokhos, kim dinlemek istemez ki onu? Bellerophontes sık sık olmayan şeyler görmüş.

HİPPOLOKHOS Biliyorum, Sarpedon, biliyorum, ancak o dünya artık gerilerde kaldı. Çocukluğumda, bana da anlatırdı bunları.

SARPEDON Ama o zamanlar ölülerle konuşmuyordu. O zamanlar birer masaldı bunlar. Oysa bugün dokunduğu yazgılar onun yazgısına dönüşüyor.

HİPPOLOKHOS Ne anlatıyor peki?

SARPEDON Bildiğin şeyler. Ancak artık bir hiç olan ve her şeyi bilen bir kimseninkini andıran soğukluğu, umutsuzluktan çılgına dönmüş bakışları bilmiyorsun. Lidya ile Frigya öyküleri, adaletten ve merhametten yoksun eski öyküler. Bir tanrının Kelainai dağında yarışa kışkırtıp yenilgiye uğrattığı ve sonra kasabın keçiyi kestiği gibi doğradığı Silenos'un öyküsünü biliyor musun? Mağaradan bir akarsu fışkırıyor şimdi, onun kanıymışçasına. Ya taşa dönüşen, ağlayan bir kaya haline getirilen annenin öyküsünü, bir tanrıça onun çocuklarını, canı öyle istediği için, oklarla birer birer öldürdüğü için? Ya Athena'nın nefretinden dehşete kapılıp, örümceğe dönüşen Arakhne'nin öyküsünü? Olmuş şeyler bunlar. Tanrılar yaptı bunları.

HİPPOLOKHOS Demek ki yapmaları gerekiyormuş. Ne önemi var? Bunları düşünmenin yararı yok. O yazgılardan hiçbir şey kalmıyor geriye.

SARPEDON Akarsu kalıyor, kaya, dehşet. Rüyalar kalıyor. Bellerophontes, her şeyin olduğu ve birer rüya olmadığı zamanlardan bir cesede, bir nefrete, bir kan gölüne çarpmadan tek adım atamıyor. O zamanlar kolunun bir ağırlığı vardı dünyada ve öldürüyordu.

HİPPOLOKHOS O halde, o da acımasız biriydi.

SARPEDON Adil ve merhametliydi. Khimera'ları öldürüyordu. Şimdi yaşlanıp, bitkin düştüğünde, tanrılar onu terk ediyorlar.

HİPPOLOKHOS Bu yüzden mi kırlarda dolaşıyor?

SARPEDON Glaukos ile Sisyphos'un oğlu o. Tanrıların geçici heveslerinden ve vahşetinden korkuyor. "Delikanlı", diyor bana, "bu alay ve ihanettir: Önce bütün gücünü elinden alıyor, sonra bir insan kadar olamadığında öfkeleniyorlar sana. Yaşamak istiyorsan, son ver yaşamına..."

HİPPOLOKHOS Bunları bildiğine göre, neden öldürmüyor kendisini?

SARPEDON Kimse öldüremez kendisini. Ölüm yazgıdır. Olsa olsa ölümü dileyebilir insan, Hippolokhos.

Körler

Thebe'de geçen hiçbir olay yoktur ki, içinde kör kâhin Tiresias yer almasın. Bu konuşmadan kısa bir süre sonra, Oidipus'un talihsizlikleri başlar –bir başka deyişle, gözleri açılır ve kapıldığı dehşetten ötürü Oidipus kendisi çıkarır kendi gözlerini.

(*Oidipus ile Tiresias konuşurlar*).

OİDİPUS Yaşlı Tiresias, burada Thebe'de söylenenlere, tanrıların kıskançlıkları yüzünden seni kör ettiklerine inanmalı mıyım?

TİRESİAS Bize her şeyin onlardan geldiği doğru ise, inanmalısın.

OİDİPUS Sen ne diyorsun?

TİRESİAS Tanrılardan fazlaca söz edildiğini. Kör olmak, yaşıyor olmaktan farklı bir talihsizlik değildir. Talihsizliklerin, zamanı geldiğinde hep olmaları gereken yerde olduklarını gördüm.

OİDİPUS Ama öyleyse, tanrılar ne yapıyor?

TİRESİAS Dünya, onlardan daha yaşlı. En baştan beri uzamı dolduruyor, acı duyuyor, haz alıyordu, tek tanrıydı –zaman henüz doğmamışken. Şeylerin kendileri hükmediyordu o zamanlar. Şeyler oluyordu –artık tanrılar yüzünden, her şey sözcüklere, yanılsamaya, tehdite dönüştü. Ama tanrılar şeyleri rahatsız edebilir, yaklaştırıp uzaklaştırabilirler. Onlara dokunamaz, onları değiştiremezler. Fazlasıyla geç geldi tanrılar.

OİDİPUS Bir rahip olarak, sen mi söylüyorsun bunu?

TİRESİAS En azından bunu bilmesem, rahip olmazdım. Asopos'un sularında yıkanan bir çocuğu al. Bir yaz sabahıdır. Çocuk, sudan çıkar, mutlu, yeniden suya girer, dalar, bir daha dalar. Fenalaşır ve boğulur. Tanrıların ne ilgisi var bununla? Sonunu mu tanrılara bağlayacaktır, aldığı zevki mi? Ne birini ne ötekini. Bir şey olmuştur –ne iyi olan ne de kötü olan bir

şey, adı olmayan bir şey– sonra tanrılar bir ad vereceklerdir ona.

OİDİPUS Peki, ad vermeyi, şeyleri açıklamayı, az mı buluyorsun Tiresias?

TİRESİAS Sen gençsin, Oidipus, ve genç olan tanrılar gibi sen kendin şeyleri açıklayıp, onları adlandırıyorsun. Henüz toprağın altında kaya olduğunu ve en mavi göğün en boş olanı olduğunu bilmiyorsun. Benim gibi bunları görmeyen birisi için, her şey bir çarpmadır, başka bir şey değil.

OİDİPUS Ama gene de tanrılarla iç içe yaşadın. Mevsimler, hazlar, insanların yoksunlukları uzun uzun düşündürdü seni. Seninle ilgili çeşitli öyküler anlatılıyor, tanrılar hakkında anlatıldığı gibi. Ve bir tanesi öylesine tuhaf, öylesine sıradışı ki, bir anlamı olmalı –belki de gökteki bulutlara özgü bir anlamı.

TİRESİAS Çok yaşadım. O kadar çok yaşadım ki, dinlediğim her öykü kendi öykümmüş gibi geliyor bana. Gökteki bulutların nasıl bir anlamı olduğunu söylüyorsun?

OİDİPUS Boşluk içinde bir varlık...

TİRESİAS İyi ama, bir anlamı olduğuna inandığın öykü hangisi?

OİDİPUS Hep şimdi olduğun gibi miydin, yaşlı Tiresias?

TİRESİAS Ah, anlıyorum seni. Yılanların öyküsü. Yedi yıl kadın olduğum zaman. Gene de, ne buluyorsun bu öyküde?

OİDİPUS Senin başına geldi ve sen biliyorsun bunu. Ama bir tanrı olmaksızın, böyle şeyler olmaz.

TİRESİAS Öyle mi sanıyorsun? Yeryüzünde her şey olabilir. Olağandışı hiçbir şey yoktur. O zamanlar cinsellikle ilgili şeylerden tiksinti duyuyordum –cinsellik ruhumu, sağlığımı, karakterimi alçaltıyormuş gibi geliyordu bana. Yosun üzerinde iki yılanın eğleştiklerini ve birbirlerini ısırdıklarını gördüğümde, öfkeme hâkim olamayıp, değneğimle dokundum

onlara. Kısa bir süre sonra, kadındım –ve yıllarca gururumun ayaklar altına alınmasına zorlandım. Dünyanın şeyleri kayadır, Oidipus.

OİDİPUS Ama gerçekten de bunca aşağılık mı kadın cinsiyeti?

TİRESİAS Hiç de değil. Olsa olsa tanrıların gözünde aşağılık şeyler vardır. Kayaya dokunduklarında yok olan rahatsızlıklar, tiksintiler ve yanılsamalar vardır. Burada kaya cinselliğin gücüydü, onun bütün biçimler ve dönüşümler altında, her yerdeki mutlak varlığıydı. Erkekten kadına ve kadından erkeğe (yedi yıl sonra yeniden gördüm yılanları), ruhumla kabul etmek istemediğim şey, şiddet ya da zevk yoluyla yapıldı bana ve ben, horgören erkek ya da aşağılanmış kadın, bir kadın gibi çığırımdan çıkıp, bir erkek gibi bayağı oldum ve cinsellikle ilgili her şeyi öğrendim: Erkek olarak erkekleri, kadın olarak kadınları arama noktasına vardım.

OİDİPUS Şu halde, görüyorsun ki bir tanrı bir şeyler öğretmiş sana.

TİRESİAS Cinselliğin üzerinde tanrı yoktur. Kayadır, diyorum sana. Tanrıların çoğu vahşi birer hayvandır, ama yılan bütün tanrılardan daha eskidir. Toprakta gizlendiğinde, işte cinselliğin imgesi. Onda yaşam ile ölüm vardır. Hangi tanrı bunca şeyi varlığında canlandırıp, bunca şeyi kapsayabilir?

OİDİPUS Ama sen kendin. Sen söyledin bunu.

TİRESİAS Tiresias yaşlıdır ve tanrı değildir. Gençken, hiçbir şey bilmiyordu. Cinsellik, belirsizdir ve her zaman çift anlamlıdır. Bir bütün olarak görünen yarıdır. İnsan onu bedeninin bir parçası haline getirmeyi, sudaki iyi yüzücü gibi onun içinde yaşamayı başarır, ama bu arada yaşlanmıştır, kayaya dokunmuştur. Sonunda, bir fikir, bir yanılsama kalır geriye: Öteki cinsin bundan doygun çıktığı. Gene de, inan-

ma buna: Ben, bunun herkes için boşuna bir çaba olduğunu biliyorum.

OİDİPUS Söylediklerine karşı çıkmak kolay değil. Boş yere yılanlarla başlamıyor öykün. Ama aynı zamanda tiksintiyle başlıyor, cinsellikten duyulan rahatsızlıkla. Tiksinti diye bir şeyi bilmediğine yemin eden, aklı başında bir adama ne derdin?

TİRESİAS Aklı başında bir adam olmadığını –henüz bir çocuk olduğunu.

OİDİPUS Ben de, Tiresias, Thebe yolunda birilerine rastladım. Ve bu rastlaşmalardan birinde insandan –çocukluğundan ölümüne– söz ettik, biz de dokunduk kayaya. O günden sonra koca ve baba oldum ve Thebe'nin kralı. Yaşadığım günlerde belirsiz ya da boşuna hiçbir şey yok.

TİRESİAS Buna inanan tek kişi sen değilsin, Oidipus. Ama sözlerle dokunamazsın kayaya. Tanrılar seni korusun. Ben de seninle konuşuyorum ve yaşlıyım. Yalnızca kör bilir karanlığı. Sanki zamanın dışında yaşıyormuşum, her zaman yaşamışım gibi geliyor bana ve günlere inanmıyorum artık. Benim içimde de haz duyan ve üzülen bir şeyler var.

OİDİPUS Bu bir şeylerin bir tanrı olduğunu söylüyordun. Niçin, iyi Tiresias, ona dua etmeyi denemiyorsun?

TİRESİAS Hepimiz bir tanrıya dua ederiz, ama olan şeyin adı yoktur. Bir yaz sabahı boğulan çocuk, ne bilir tanrılar hakkında? Dua etmek ne işine yarar? Yaşamın her gününde büyük bir yılan var ve gizlenip bize bakıyor. Kendine hiç sordun mu, Oidipus, mutsuzlar yaşlandıklarında niçin kör olur diye?

OİDİPUS Benim başıma gelmemesi için dua ediyorum tanrılara.

Kısraklar

Hermes'ten, yaşam ile ölüm, cinsellik ile ruh, Titanlarla Olympos tanrıları arasında gidip gelen ikianlamlı tanrıdan söz etmeye gerek yok. Buna karşın, iyi doktor Asklepios'un tanrılarla hayvanların iç içe geçtiği bir dünyadan çıkmasının ne anlama geldiğini anlatmaya değer.

(*Yeraltı tanrısı Hermes ile Kentaur Kheiron konuşurlar*).

HERMES Tanrı, bu çocuğu yetiştirmeni istiyor senden, Kheiron. Güzel Koronis'in öldüğünü biliyorsun. Bu çocuğu alevlerden ve o kadının rahminden ölümsüz elleriyle koparıp aldı Tanrı. Ben, çoktan yanmaya başlamış o zavallı insan bedeninin yanına çağrıldım –saçları buğday sapı gibi tutuşuyordu. Ama gölge beni beklemedi bile. Bir sıçrayışta, kor yığınından yok olup Hades'e indi.

KHEİRON Öldüğünde dişi bir taya dönüşmüş, öyle mi?

HERMES Sanırım öyle. Ancak alevlerle yeleleriniz birbirine çok benziyor. Taya dönüştüğünden emin olacak vaktim olmadı. Buraya getirmek için çocuğu çekip almak zorunda kaldım.

KHEİRON Minik bebek, ateşte kalsan daha iyi olurdu. Sende, zavallı insan biçimin dışında hiçbir şey yok annenden. Sen göz kamaştıran, ancak acımasız bir ışığın oğlusun ve solgun ve kasvetli bir gölge dünyasında, çürümüş et, iç çekişler ve ateşler dünyasında yaşamak zorunda kalacaksın –her şey Işık Saçan'dan geliyor sana. Seni yaratan ışık, dünyayı tarayacak, amansızca, ve her yerde sana hüznü, yarayı, şeylerin bayağılığını gösterecek. Sana yılanlar göz kulak olacak.

HERMES Hiç kuşkusuz, dünün dünyası hükmünü yitirmiştir, yılanlar da Işık'a geçtiyse eğer. Ama, söyle bana, Koronis'in neden öldüğünü biliyor musun?

KHEİRON Yolların tanrısı, artık onun mutluluk içinde sazlıklarla sarp kayalar arasından sıçrayarak Didymos'tan Pelion'a gidişini göremeyeceğiz. Bu kadarı yeter. Sözcükler, kandır.

HERMES Kheiron, sana onun için sizin üzüldüğünüz kadar üzüldüğümü söylediğimde bana inanabilirsin. Ama, yemin ederim sana, Tanrı'nın onu neden öldürdüğünü bilmiyorum. Yurdum Larissa'da mağaralarda ve ormanlarda hayvanların buluşmalarından söz edilir...

KHEİRON Ne çıkar bundan? Birer hayvanız biz. Sen ki, yolların tanrısı, Larissa'da boğanın hayalarıydın ve zamanın başlangıcında, bataklığın çamurunda, dünyadaki canlı ve henüz biçimden yoksun her şeyle birleştin, sen mi şaşırıyorsun?

HERMES O çağ gerilerde kaldı, Kheiron, ve şimdi yeraltında yaşıyorum ya da yolların kesiştiği yerlerde. Zaman zaman sizin birer kaya gibi dağdan aşağı indiğinizi ve su dolu çukurlarla sarp vadileri aştığınızı görüyorum, birbirinizi izlediğinizi, birbirinize seslendiğinizi ve oynadığınızı. Toynakları anlıyorum, doğanızın bir parçası onlar, ama siz her zaman böyle değilsiniz. Sözgelimi, kolların ve insan göğsün ve gür insan kahkahanız, öldürülen Koronis, Tanrı'yla sevişmeler, şimdi onun ardından ağlayan kız arkadaşları –farklı şeylersiniz. Senin annen de, yanılmıyorsam, bir tanrının hoşuna gitmişti.

KHEİRON Uzun zaman önce, gerçekten de. Yaşlı tanrı onunla sevişmek için bir aygıra dönüşmüştü. Dağın tepesinde.

HERMES Öyleyse, bana güzel Koronis'in neden kadın olduğunu ve üzümbağlarında dolaştığını söyle, niçin Işık Saçan'la ta ki tanrı onu öldürüp gövdesini ateşe verinceye kadar oynadığını?

KHEİRON Yolların tanrısı, sen yurdun Larissa'dan rüzgârlı bir gecenin ardından Olympos dağının gökte yükseldiğini kaç kez gördün?

HERMES Görmekle kalmıyor, kimi zaman çıkıyorum oraya.

KHEİRON Bir zamanlar, biz de bir yamaçtan ötekine dörtnala oraya dek çıkardık.

HERMES Öyleyse, gene dönmelisiniz oraya.

KHEİRON Dostum, Koronis döndü oraya.

HERMES Ne demek istiyorsun bununla?

KHEİRON O dağın ölüm olduğunu. Orada efendiler var. Yaşlı Kronos ya da onun atası gibi efendiler değil. Onlar, birbirimizi düşündüğümüz, neşemizin hiçbir sınır tanımadığı ve şeyler arasında her ne isek o olarak zıpladığımız günlerdeki bizler gibi de değiller. O zamanlar hayvan ile bataklık insanlarla tanrıların buluşma toprağıydı. O zamanlar yeryüzündeki her şeydik biz: Dağ, at, ağaç, bulut, akarsu... Kim ölebilirdi o çağda? Hayvansı olan neydi, hayvan tanrı gibi içimizde idiyse?

HERMES Senin kızların var, Kheiron, hem kadın onlar hem birer kısrak istendiğinde. Neden yakınıyorsun? Burada dağınız var, düzlüğünüz var ve mevsimleriniz. Sizi hoşnut edecek her şey var, insanların yaşadığı evler bile, vadilerin ağızlarında kulübeler ve köyler, sizi her an konuk etmeye hazır zavallı ölümlülerin sizin öykülerinizi anlattıkları ağıllarla ocaklar da. Sence yeni efendiler dünyayı daha iyi yönetmiyor mu?

KHEİRON Sen onlardansın ve onları savunuyorsun. Bir zamanlar haya ile taşkınlık olan sen, şimdi yeraltına götürmek için solgun gölgelere kılavuzluk ediyorsun. Nedir ölümlüler, vakitsiz birer gölgeden başka? Ama bu çocuğun annesinin oraya tek başına atıldığını düşünmek zevk veriyor bana: Başka hiçbir şey bulmasa, kendisini buldu ölürken.

HERMES Şimdi, dağın bayırlarını çıkan ve kadın olup, Tanrı'yı ondan bir çocuğu olacak denli aşkla seven kadının neden öldüğünü biliyorum. Sen Tanrı'nın acımasız davrandığını söylüyorsun. Ama onun, Koronis'in, hayvansı arzuyu, onu doğuran biçimden yoksun, aşırı tutkuyu ardında, bataklıkta bıraktığını söyleyebilir misin?

KHEİRON Elbette, hayır. Ne demek istiyorsun bununla?

HERMES Tesalya'nın pek sık gülümseyen yeni tanrıları, yalnızca bir şeye gülemezler: İnan bana, yazgıyı gördüm. Kaosun ışığa, onların ışığına taştığı her defasında, delip geçmek ve yıkmak ve yeniden yapmak zorundalar. Koronis bu yüzden öldü.

KHEİRON Ama artık yeniden yapamayacaklar onu. O halde, haklıydım: Olympos ölümdür.

HERMES Gene de, Işık Saçan onu seviyordu. Tanrı olmasa, üzülürdü onun için. Bebeği koparıp aldı ondan. Sevinçle emanet ediyor çocuğu sana. Yalnızca senin ondan gerçek bir insan yaratacağını biliyor.

KHEİRON Ölümlülerin evlerinde onu bekleyen yazgıyı söylemiştim sana. Asklepios olacak, bedenlerin efendisi, bir insan-tanrı. Çürümüş et ile iç çekişler arasında yaşayacak. İnsanlar ona bakacaklar yazgılarından kaçmak için, can çekişmeyi bir gece, bir an geciktirmek için. Bu çocuk yaşam ile ölüm arasından geçecek, tıpkı bir zamanlar boğanın hayası olup, artık gölgelerin kılavuzundan başka bir şey olmayan senin gibi. Olymposluların yeryüzünde yaşayanlara verecekleri yazgı bu.

HERMES Kendilerini hayvan ya da ağaca dönüşmüş buldukları, böğüren boğa, sürünen yılan, ebedi taş, ağlayan pınar haline geldikleri eski azaptansa böyle bir sonlarının olması daha iyi olmayacak mı ölümlüler açısından?

KHEİRON Elbette, Olympos gökyüzü olduğu sürece. Ama bu şeyler geçecek.

Çiçek

Parlak Apollon gibi bir bahar tanrısından nefret duymamızı sağlayamayan bu güzel-korkunç olaya, Leopardi şiirinin başat öğeleri Eros ile Thanatos'un tanıklık ettiği gün gibi ortadadır.

(*Eros ile Thanatos konuşurlar*).

EROS Bu olayı bekliyor muydun, Thanatos?

THANATOS Bir Olympos'ludan her şeyi beklerim. Ama bu şekilde sonuçlanacağını beklemiyordum.

EROS Neyse ki, ölümlüler bunu bir talihsizlik olarak adlandıracaklar.

THANATOS İlk kez değil, sonuncusu da olmayacak.

EROS Bu arada Hyakinthos öldü. Kızkardeşleri şimdiden yasını tutuyorlar. Onun kanından biten yararsız çiçek, artık Eurotas'ın bütün vadilerini kaplamış. Bahar geldi, Thanatos, ve delikanlı görmeyecek baharı.

THANATOS Bir ölümsüzün geçtiği yerde, hep bu çiçekler uç veriyor. Ancak başka kereler, en azından, bir kaçış vardı, bir neden, bir hakaret. Tanrıya karşı geliyor ya da bir günah işliyorlardı. Daphne'ye, Aktaion'a böyle oldu. Oysa Hyakinthos yalnızca bir çocuktu. Günlerini efendisine büyük bir saygı göstererek geçirdi. Onunla bir çocuğun oynadığı gibi oynadı. Sarsılmış ve kalakalmış. Sen, Eros, biliyorsun bunu.

EROS Şimdiden ölümlüler bir talihsizlik olduğunu söylüyorlar birbirlerine. Kimse Işık Saçan'ın atışlarını kaçırmadığını düşünmüyor.

THANATOS Tanık olduğum yalnızca şu: Gözlerini kısmış, gülümseyerek diskin uçuşunu izledi ve düştüğünü gördü. Tanrı diski yukarıya, güneşe doğru fırlattı ve Hyakinthos yukarı bakıp, ellerini yukarı

kaldırdı, gözleri kamaşmış, diski bekledi. Disk alnına düştü. Neden oldu bu, Eros? Sen elbette bilirsin.

EROS Ne diyebilirim ki sana Thanatos? Geçici bir heves duygulandıramaz beni. Sen de biliyorsun –bir tanrı bir ölümlüye yaklaştığında, her zaman acımasız bir şey izler bunu. Sen kendin Daphne ile Aktaion'dan söz ettin.

THANATOS Peki, bu kez ne oldu?

EROS Söyledim sana, geçici bir heves. Işık Saçan, oyun oynamak istedi. İnsanlar arasına indi ve Hyakinthos'u gördü. Altı gün boyunca Amyklai'da yaşadı, Hyakinthos'un yüreğini değiştiren ve toprağı yenileyen altı gün. Sonra tanrının canı gitmek istediğinde, Hyakinthos dalıp gitmiş ona bakıyordu. O zaman disk iki gözünün ortasına düştü...

THANATOS Belki de... Işık Saçan ağlamasını istemiyordu.

EROS Hayır. Işık Saçan ağlamanın ne demek olduğunu bilmez. Onu bizler biliriz, Olympos henüz yalnızca çorak bir dağken hayatta olan biz çocuk tanrılarla demonlar. Çok şey gördük, ağaçlarla taşların ağladığını da gördük. Tanrı başkadır. Onun için altı günün ya da bir yaşamın hiçbir önemi yoktur. Kimse bütün bunları Hyakinthos kadar bilemedi.

THANATOS Hyakinthos'un bu şeyleri anlamış olduğuna inanıyor musun gerçekten de? Tanrının onun için örnek alınacak biri olmanın yanı sıra, yaşça büyük bir dost, güvenilen ve saygı duyulan bir ağabey olduğuna? Ben onu yalnızca ellerini yarış için uzattığında gördüm –yüzünde güven ve şaşkınlık dışında bir şey yoktu. Hyakinthos, Işık Saçan'ın kim olduğunu bilmiyordu.

EROS Her şey olabilir, Thanatos. Belki de delikanlı Aktaion ile Daphne'yi de bilmiyordu. Korkunun nerede bitip inancın nerede başladığını söylemek güç.

Ama kuşkusuz kaygılı bir tutkuyla dolu altı gün geçirdi.

THANATOS Sana göre, yüreğinde neler oldu?

EROS Her gence olan. Ancak bu kez düşüncelerin ve edimlerin nesnesi bir delikanlı için aşırıydı. Palestrada, odalarda, Eurotas'ın suları boyunca konukla konuşuyor, ona eşlik ediyor, onu dinliyordu. Delos'un ve Delphoi'nin, Typhon'un, Tesalya'nın, Hiperborlular ülkesinin öykülerini dinliyordu. Tanrı sakin sakin gülümseyerek konuşuyordu, öldüğü sanılan ve daha deneyimli dönen gezginin gülümsediği gibi. Kesin olan bir şey varsa, o da tanrının Olympos hakkında, ölümsüz yoldaşları hakkında, tanrılara ilişkin şeyler hakkında hiçbir şey anlatmamış olduğudur. Bildik –bildik ve olağanüstü– bir yaşamdan söz edercesine, kendinden, kızkardeşinden, Kharitlerden söz etti. Birkaç kez, geceyi onlarla geçiren bir gezgin şairi dinlediler birlikte.

THANATOS Tüm bunlarda çirkin hiçbir şey yok.

EROS Çirkin hiçbir şey yok, hatta rahatlatıcı sözler var. Hyakinthos, betimlenmesi olanaksız gözleri ve sakin konuşma tarzıyla o Delos'lu tanrının, dünyada bir gün kendisinin de görüp geçirebileceği çok şey görüp geçirdiğini öğrendi. Konuk, ondan da söz ediyordu, onun yazgısından. Amyklai'nin yalın yaşamı onun için anlaşılır ve tanıdıktı. Geleceğe yönelik tasarılar kuruyordu. Hyakinthos'a eşiti ve yaşıtı gibi davranıyordu ve Aglaie'nin, Eurynome'nin, Aukso'nun adları –konukla gizemli bir yakınlık içinde yaşamış olan uzak ve gülümseyen kadınlar, genç kadınlar– sakin bir umursamazlıkla söyleniyordu, Hyakinthos'un yüreğini ürperten tasasız bir zevkle. Buydu delikanlının durumu. Tanrının yanında her şey rahattı, açıktı. Hyakinthos'a her şeyi yapabilirmiş gibi geliyordu.

THANATOS Başka ölümlüler tanıdım. Hyakinthos'tan daha deneyimli, daha bilgili, daha güçlü. Hepsini bu her şeyi yapabilme ihtirası yok etti.

EROS Sevgili dostum, Hyakinthos'ta olsa olsa konuğa benzeme yönünde bir umut, kaygı dolu bir umut vardı. Işık Saçan o gözlerde okuduğu coşkuyu önemsemedi –coşkuyu kışkırtmak yetti ona–, tanrı çocuğun gözlerinde ve dalgalı saçlarında çoktan Hyakinthos'un yazgısı olan alacalı, güzel çiçeği görüyordu. Ne sözleri düşündü, ne de gözyaşlarını. Bir çiçeği görmek için gelmişti. Bu çiçek ona yaraşır olmalıydı –olağanüstü ve tanıdık, Kharitlerin anısı gibi. Ve tasasız bir sakinlikle bu çiçeği yarattı.

THANATOS Acımasız şeyleriz, biz ölümsüzler. Kendime soruyorum nereye kadar Olymposlular yazgıyı belirleyecek diye. Her şeye cüret etmek, belki onları da yok edebilir.

EROS Kim söyleyebilir bunu? Kaos çağından bu yana kandan başka bir şey görülmedi. İnsanların kanı, canavarların ve tanrıların. Kanda başlayıp, kanda ölüyoruz. Sen nasıl doğdun sanıyorsun?

THANATOS Doğmak için ölmek gerektiğini insanlar da biliyorlar. Olymposlular bilmiyor bunu. Unuttular. Onlar geçip giden bir dünyada varlıklarını sürdürüyorlar. Varoluşları yok: Varlar. Her hevesleri ölümcül bir yasa. Bir çiçeği dile getirmek için bir insanı yok ediyorlar.

EROS Evet, Thanatos. Ama Hyakinthos'un karşılaştığı zengin düşünceleri hesaba katmamız gerekmez mi? Ölümü olan o kaygılı umut, aynı zamanda doğuşu oldu onun. Bilinçsiz bir gençti, biraz hülyalı, çocukluğun sisine bürünmüş, sıradan bir toprağın sıradan kralı Amyklas'ın oğlu –Delos'lu konuk olmasa ne olurdu?

THANATOS İnsanlar arasında bir insan, Eros.

EROS Biliyorum. Yazgıdan kaçılamayacağını da biliyorum. Ama geçici bir hevese duygulanacaklardan değilim. Hyakinthos bir ışığın gölgesinde altı gün yaşadı. Eksiksiz bir sevinçten yoksun kalmadı, ani ve acı sondan da. Olymposluların ve ölümsüzlerin bilmedikleri bir son. Daha ne isterdin, Thanatos, onun için?

THANATOS Işık Saçan'ın onun için üzülmesini, tıpkı bizim gibi.

EROS Çok fazla şey istiyorsun, Thanatos.

Vahşi Hayvan

Biz Artemis'in Endymion'la sevgi ilişkisinin tensel bir şey olmadığı kanısındayız. Elbette bu, ikisinden daha az güçlü olanının kan dökmeye can attığını dışlamıyor –tam tersine. Bâkire tanrıçanın –canavarların kuşattığı Akdeniz'in betimlenmesi olanaksız tanrısal anneler topluluğundan yeryüzüne çıkan, vahşi hayvanların efendisi tanrıçanın– yumuşak olmayan karakteri herkesçe bilinir. Şunu da herkes bilir: İnsan uyumadığında, uyumak ister ve tarihe ebedi düşçü olarak geçer.

(*Endymion ile bir yabancı konuşurlar*).

ENDYMİON Dinle, yolcu. Bir yabancı olduğundan, bu şeyleri söyleyebilirim sana. Çılgın bakışlarım korkutmasın seni. Üzerindeki paçavralar benim gözlerim kadar çirkin, ancak sen istediğinde seçtiği köyde durup, orada bir barınağa, bir işe, bir eve kavuşacak kararlı birine benziyorsun. Ama eminim, şimdi yoluna devam ediyorsan, yazgın dışında hiçbir şeyin olmadığı içindir. Ve şafağın bu saatinde yollardasın –demek ki, şeyler karanlıktan çıkar çıkmaz ve henüz kimse onlara dokunmamışken onlar arasında uyanık olmaktan hoşlanıyorsun. Şu dağı görüyor musun? Latmos'tur orası. Ben geceleyin, daha karanlık zamanlarda birçok kez oraya çıkıp, dağdaki kayınağaçları arasında şafağı bekledim. Gene de ona hiç dokunmamışım gibi geliyor bana.

YABANCI Kim yanından geçtiği şeye hiç dokunmadığını söyleyebilir?

ENDYMİON Kimi zaman, dokunulmaz geçen rüzgâr gibi olduğumuzu düşünüyorum. Ya da uyuyan kimsenin düşleri gibi. Sen, yabancı, gündüzleri uyumayı sever misin?

YABANCI Günün herhangi bir vaktinde uyurum, uykum geldiğinde başım düşüverir.

ENDYMİON Peki, sen ki yollarda gidensin, uykuda, rüzgârın uğultusunu ve kuşları, durgun su birikintilerini, vızıltıyı, suyun sesini duyduğun olur mu? Uyuduğunda, hiç yalnız değilmişsin gibi gelmez mi sana?

YABANCI Dostum, bilemeyeceğim. Her zaman yalnız yaşadım.

ENDYMİON Ah yabancı, ben artık huzur bulamıyorum uykuda. Hep uyuduğumu sanıyorum, oysa bunun doğru olmadığını biliyorum.

YABANCI Güçlü, sağlıklı bir insana benziyorsun sen.

ENDYMİON Öyleyim, yabancı, öyleyim. Ve şarabın verdiği uykuyu ve bir kadının yanında uyunan ağır uykuyu bilirim, ama bütün bunlar işime yaramıyor artık. Artık yatağımda kulağımı dikiyor ve sıçramaya hazır duruyorum ve bu gözlerim, karanlığa gözlerini diken kişinin gözleri sanki. Bana hep böyle yaşamışım gibi geliyor.

YABANCI Birini mi yitirdin?

ENDYMİON Biri mi? Ah yabancı, sen bizim ölümlü olduğumuzu mu sanıyorsun?

YABANCI Bir yakının mı öldü?

ENDYMİON Biri değil. Yabancı, Latmos'a çıktığımda, artık bir ölümlü değilim ben. Gözlerime bakma, onların önemi yok. Rüya görmediğimi biliyorum, uzun zamandır uyumuyorum. Sarp kayalar üzerinde, şu kayınağaçlarının arasındaki boşlukları görüyor musun? Bu gece oradaydım ve onu bekledim.

YABANCI Gelmesi gereken kimdi?

ENDYMİON Adını söylemeyelim. Söylemeyelim adını. Adı yok. Ya da birçok adı var, biliyorum. İnsan dostum, ormanda bir gece boşluğu açıldığında orman korkusu nedir bilir misin sen? Ya da, hayır. Gündüz görüp yanından geçtiğin boşluğu geceleyin yeniden düşündüğünde: Orada bildiğin, rüzgârda salınan bir çiçek, bir meyve tanesi vardır ve bu çiçek, bu meyve tanesi bütün yabanıl şeyler arasında yabanıl, dokunulması olanaksız, ölümcül bir şeydir. Bunu anlıyor musun? Vahşi bir hayvan gibi olan bir çiçeği? Dostum, hiç, dişi bir kurdun, dişi bir alageyi-

ğin, dişi bir yılanın doğasına korkuyla ve arzuyla baktın mı?

YABANCI Canlı bir vahşi hayvanın dişiliğine mi demek istiyorsun?

ENDYMİON Evet, ama bu yeterli değil. Tek bir şeyde birçok şey olan, onları kendinde taşıyan bir kişi tanıdın mı hiç? Her hareketi, onun hakkındaki her düşüncen kendi toprağın ile kendi göğünden sayısız şeyleri ve asla bilmeyeceğin sözcükleri, anıları, geçmiş günleri, gelecek günleri, kesinlikleri ve sahip olmana izin verilmeyen bir başka toprak ile bir başka göğü içeren bir kişiyi?

YABANCI Bundan söz edildiğini duydum.

ENDYMİON Ah yabancı, ya bu kişi, adı olmayan o vahşi hayvan, o vahşi şey, dokunulması olanaksız doğaysa?

YABANCI Korkunç şeylerden söz ediyorsun.

ENDYMİON Ama yeterli değil. Sen beni dinliyorsun, doğrusu da bu. Ve yolları aşıp geldiğine göre, toprağın tanrısal ve korkunç şeylerle dolu olduğunu biliyorsun. Seninle konuşuyorsam, birer gezgin ve birer yabancı olarak biz de bir parça tanrısal olduğumuz içindir.

YABANCI Elbette, çok şey gördüm. Korkunç şeyler de. Ama fazla uzağa gitmeye gerek yok. Sana yararı olacaksa, şunu söyleyeyim: Ölümsüzler davlumbazın yolunu bilirler.

ENDYMİON Demek ki, biliyorsun ve bana inanabilirsin. Ben bir akşam Latmos'da uyuyordum –geceydi– geç vakte kadar gezinip oyalanmıştım, bir ağacın gövdesine yaslanmış uyuyordum. Ay yükseldiğinde uyanıp –rüyamda orada, ormandaki boşlukta olduğumu düşünerek ürpermiştim– onu gördüm. Onu gördüm, bana bakıyordu, o hafif yandan bakışları, sabit, saydam, iri gözleriyle. O zamanlar bilmiyordum bunu, ertesi gün de bilmiyordum, ama onun

gözlerinin, kapladığı alanın, ormandaki boşluğun, dağın çemberine hapsolup, artık çoktan onun olmuştum. Belli belirsiz bir gülümsemeyle selamladı beni; ben ona "Efendim" dedim; biraz yabanıl bir genç kız gibi kaşlarını çatıyordu, ona efendim diye seslenmenin beni hayrete düşürdüğünü, neredeyse içimi allak bullak ettiğini anlamışçasına. O şaşkınlık hep aramızda kaldı sonradan.

Ey yabancı, bana adımı söyledi ve yanıma geldi –giysisi dizlerine dek ulaşmıyordu– ve elini uzatarak saçlarıma dokundu. Âdeta duraksayarak dokundu bana ve bir gülümseme kapladı yüzünü, inanılmaz, ölümcül bir gülümseme. Ben yere kapanıp diz çöktüm önünde –bütün adlarını düşündüm– ama o, eli çenemin altında, bir çocuğu tutar gibi tuttu beni. İriyarı ve güçlüyüm, görüyorsun beni, o vahşiydi ve o gözleri vardı yalnızca –zayıf, yabanıl bir kız– ama bir çocuğa döndüm ben. "Sen hiç uyanmamalısın", dedi bana. "Hiçbir hareket yapmamalısın. Gene görmeye geleceğim seni" Ve boşluktan yürüyüp gitti.

O gece, şafak sökene dek bir uçtan ötekine Latmos'u dolaştım. Ayın ardı sıra gittim bütün vadilerde, çalılık ve ağaçlarla kaplı alanlarda, tepelerde. Hâlâ, deniz suyu gibi, hafif boğuk, mesafeli, bir annenin sesini andıran sesiyle dolu kulağımı diktim. Her hışırtı, her gölge durduruyordu beni. Yabani hayvanların kaçıştıklarını gördüm yalnızca. Işık yükseldiğinde –biraz solgun, kapalı bir ışık– yukarıdan ovaya baktım, yürüdüğümüz bu yola, yabancı, ve artık bir daha asla insanlar arasında yaşamayacağımı anladım. Artık onlardan biri değildim. Geceyi bekliyordum.

YABANCI İnanılmaz şeyler anlatıyorsun, Endymion. İnanılmaz, çünkü hiç kuşkusuz dağa döndüğüne ve

hâlâ yaşayıp konuştuğuna göre, yabanıl tanrıça, çok adlı tanrıça henüz kendisinin kılmamış seni.

ENDYMİON Ben onunum, yabancı.

YABANCI Demek istediğim... Köpeklerin parçaladığı çobanın öyküsünü bilmiyor musun, tanrıçaya saygısızlık eden geyik-insanı...?

ENDYMİON Ah yabancı, ben tanrıçaya ilişkin her şeyi biliyorum. Çünkü uzun uzun konuştuk ve ben uyur gibi yapıyordum, hep, her gece, ve onun eline dokunmuyordum, dişi aslana ya da durgun bir su birikintisinin yeşil suyuna ya da en çok bizim olan ve yüreğimizde taşıdığımız şeye dokunulmadığı gibi. Dinle. Önümde duruyor –zayıf bir kız, gülümsemiyor, bana bakıyor. Ve iri, saydam gözleri başka şeyler görmüş. Hâlâ görüyor onları. O gözler bu şeylerin ta kendisi. Bu gözlerde, meyve tanesi ile vahşi hayvan var, çığlık var, ölüm, acımasız taşlaşma. Dökülen kanı, parçalanan eti, açgözlü toprağı, yalnızlığı biliyorum. Onun içindir, yabanıl tanrıça içindir yalnızlık. Onun için vahşi hayvan yalnızlıktır. Onun okşayışı köpeğin ya da ağaç gövdesinin okşanması gibidir. Ama, yabancı, o bana bakıyor ve kısa giysisi içinde zayıf bir kız, belki de senin yurdunda gördüğün kızlar gibi.

YABANCI Senin insan yaşamından, Endymion, söz etmediniz mi?

ENDYMİON Yabancı, sen korkunç şeyler biliyorsun, yabanıl olanın ve tanrısal olanın insanı yok ettiğini bilmiyor musun?

YABANCI Latmos'a çıktığında, ölümlü değilsindir artık, bunu biliyorum. Ama ölümsüzler yalnız olmayı bilirler. Ve sen yalnızlığı istemiyorsun. Sen hayvanların dişiliğini arıyorsun. Sen onunlayken, uyuyormuş gibi yapıyorsun. Peki ne istedin ondan?

ENDYMİON Bir kez daha gülümsemesini. Ve bu kez onun önünde dökülmüş kan, onun köpeğinin ağzında et olmayı.

YABANCI Peki, ne dedi sana?

ENDYMİON Hiçbir şey söylemiyor. Bana bakıyor. Yalnız bırakıyor beni, şafakta. Ve kayınağaçları arasında onu arıyorum. Günün ışığı gözlerimi yakıyor. "Sen asla uyanmamalısın", dedi bana.

YABANCI Ey ölümlü, gerçekten uyanacağın o gün, neden senden gülümsemesini esirgediğini bileceksin.

ENDYMİON Şimdiden biliyorum bunu, ey yabancı, ey sen tanrı gibi konuşan.

YABANCI Tanrısal olanla korkunç olan kuşatır toprağı, biz ise yollarda yürürüz. Sen kendin söyledin bunu.

ENDYMİON Ey gezgin tanrı, onun tatlılığı şafak gibidir, kendini açığa vuran toprak ve gök gibidir. Tanrısaldır o. Ama başkaları için, şeyler ve vahşi hayvanlar için, o yabanıl kızın kısa bir gülüşü vardır, yok eden bir buyruğu. Ve kimse asla dizine dokunmamıştır onun.

YABANCI Endymion, ölümlü yüreğinde teslim ol. Ne tanrı, ne insan dokunmuştur ona. O boğuk ve bir annenkini andıran ses, yabanıl tanrıçanın sana verip verebileceği budur.

ENDYMİON Gene de.

YABANCI Gene de?

ENDYMİON O dağ var olduğu sürece, uykuda huzurum olmayacak artık.

YABANCI Herkesin kendine düşen uykusu vardır, Endymion. Ve senin uykun, seslerden ve çığlıklardan ve topraktan, gökten, günlerden sonsuz bir uyku. Yabanıl yalnızlık senindir. Onun yalnızlığı sevdiği gibi sev onu. Ve şimdi, Endymion, ben ayrılıyorum senden. Onu bu gece göreceksin.

ENDYMİON Ey gezgin tanrı, sana teşekkür ederim.

YABANCI Elveda. Ama artık uyanmamalısın, unutma.

Deniz Köpüğü

Giritli ve Minoslu su perisi Britomartis'ten bize Kallimakhos söz eder. Sappho'nun Lesbos'lu bir sevici olması tatsız bir olgu, ancak biz onun kendisini denize, Hellespontos'a atmasına yol açan yaşam hoşnutsuzluğunu daha hüzünlü buluyoruz. Bu deniz adalarla doludur ve adaların en doğuda olanı Kıbrıs'a dalgalardan doğan Aphrodite inmiştir. Birçok aşk ve büyük talihsizlikler gören deniz. Ariadne'nin, Phaidra'nın, Andromakhe'nin, Helle'nin, Skylla'nın, İo'nun, Kassandra'nın, Medea'nın adlarından söz etmeye gerek var mı? Hepsi o denizi geçmiş, bazıları orada kalmıştır. Her şeyin meniyle ve gözyaşlarıyla kaplı olduğunu düşünesi geliyor insanın.

(*Sappho ile Britomartis konuşurlar*).

SAPPHO Burası tekdüze, Britomartis. Deniz tekdüze. Sen ki uzun zamandır buradasın, sıkılmıyor musun?

BRİTOMARTİS Ölümlü olduğun zamanı yeğliyordun, biliyorum. Biraz köpüklenen bir dalga haline gelmek yetmiyor size. Gene de ölümü arıyorsunuz, bu ölümü. Sen niçin aradın onu?

SAPPHO Böyle olduğunu bilmiyordum. Son kendini bırakışla her şeyin sona ereceğini sanıyordum. Arzunun, huzursuzluğun, kargaşanın söneceğini. Deniz yutar, deniz hiçleştirir, diyordum kendime.

BRİTOMARTİS Her şey ölür denizde ve yeniden yaşama döner. Artık bunu biliyorsun.

SAPPHO Peki, sen –bir peri olan sen– niçin denizi aradın, Britomartis?

BRİTOMARTİS Onu aramadım, denizi. Ben dağlarda yaşıyordum. Ve peşimde bilmem hangi ölümlü, ay altında kaçıyordum. Sen, Sappho, denize dimdik uzanan, çok yüksek ormanlarımızı bilmiyorsun. Kendimi bıraktım, kurtulmak için.

SAPPHO Peki niçin kurtulmak istedin?

BRİTOMARTİS Ondan kaçmak için, kendim olmak için. Çünkü yapmak zorundaydım, Sappho.

SAPPHO Yapmak zorunda mıydın? Bu kadar mı hoşlanmıyordun o ölümlüden?

BRİTOMARTİS Bilmiyorum, onu görmemiştim. Yalnızca kaçmak zorunda olduğumu biliyordum.

SAPPHO Mümkün mü bu? Günleri, dağı, çayırları bırakmak –toprağı bırakıp deniz köpüğü haline gelmek–

bunların hepsi, yapmak zorunda olduğun için mi? Yapmak *zorunda olduğun* şey neydi? Arzular duymuyor muydun, bunlar da senin bir parçan değil miydi?

BRİTOMARTİS Seni anlamıyorum, güzel Sappho. Seni sen yapan, arzular ile huzursuzluk; sonra benim de kaçmış olmamdan yakınıyorsun.

SAPPHO Sen ölümlü değildin ve hiçbir şeyden kaçılmayacağını biliyordun.

BRİTOMARTİS Arzulardan kaçmadım, Sappho. Arzu ettiğim şeye sahibim. Önceleri sarp kayaların perisiydim, şimdi denizin. Bunlardan yapılmışız. Bizim hayatımız yaprak ve ağaç gövdesidir, su pınarı ve deniz köpüğü. Şeyleri sıyırıp geçme oyunu oynuyoruz, kaçmıyoruz. Değişiyoruz. Bu, bizim arzumuz ve yazgımız. Tek korkumuz, bir erkeğin bize sahip olması, bizi durdurması. İşte o zaman, sonumuz olur bu. Kalypso'yu bilir misin?

SAPPHO Ondan söz edildiğini duydum.

BRİTOMARTİS Kalypso, bir erkeğin kendisini durdurmasına izin verdi. Ve artık her şey hükmünü yitirdi onun için. Yıllarca ve yıllarca mağarasından çıkmadı. Hepsi geldi, Leukothea, Kallianeira, Kymodoke, Oreithuia, Amphitrite geldi ve onunla konuştular, onu yanlarına aldılar, onu kurtardılar. Ama yıllar gerekti bunun için ve o adamın çekip gitmesi.

SAPPHO Ben Kalypso'yu anlıyorum. Ama sizi dinlemiş olmasını anlamıyorum. Nedir ki teslim olan bir arzu?

BRİTOMARTİS Ah Sappho, ölümcül dalga, gülümsemenin ne demek olduğunu asla bilmeyecek misin?

SAPPHO Yaşarken biliyordum. Ve ölümü aradım.

BRİTOMARTİS Ah Sappho, bu değildir gülümsemek. Gülümsemek, bir dalga ya da bir yaprak gibi yaşamaktır, yazgıyı kabul ederek. Bir biçime ölmek ve

bir biçime yeniden doğmaktır. Kabul etmektir, kabul etmek, kendini ve yazgıyı.

SAPPHO Peki sen kabul ettin mi?

BRİTOMARTİS Kaçtım, Sappho. Biz periler için daha kolay.

SAPPHO Ben de Britomartis, bir zamanlar, kaçmayı biliyordum. Ve benim kaçışım, şeylere ve kargaşaya bakmak ve onu bir ezgiye, bir söze dönüştürmekti. Ama yazgı çok başka bir şey.

BRİTOMARTİS Neden, Sappho? Yazgı sevinçtir ve sen ezgiyi söylediğinde mutluydun.

SAPPHO Asla mutlu olmadım, Britomartis. Arzu, ezgi değildir. Arzu çarpıp parçalar ve yakar, yılan gibi, rüzgâr gibi.

BRİTOMARTİS Arzu ve kargaşa içinde huzurlu yaşayan ölümlü kadınlar tanımadın mı hiç?

SAPPHO Hiç... belki evet... Sappho gibi ölümlü kadınlardan değil. Sen henüz dağların perisiydin, ben henüz doğmamıştım. Bir kadın bu denizi aştı, hep kargaşa içinde –belki huzur içinde– yaşayan ölümlü bir kadın. Öldüren, yok eden, kör eden bir kadın, bir tanrıça gibi –hep kendisiyle özdeş. Belki gülümsemesi bile gerekmedi. Güzeldi, aptal değildi ve çevresinde her şey ölüyor ve savaşıyordu. Britomartis, savaşıyor ve ölüyorlardı, yalnızca onun adının bir an olsun kendi adlarıyla birleşmesini, adını herkesin yaşamına ve ölümüne vermesini isteyerek. Ve onun için gülümsüyorlardı... Sen onu tanıyorsun –Tyndareos kızı Helena, Leda'nın kızı.

BRİTOMARTİS Peki o mutlu oldu mu?

SAPPHO Kaçmadı, burası kesin. Kendi kendine yetiyordu. Yazgısının ne olduğunu sormadı kendine. İsteyen ve yeterince güçlü olan, onu yanma aldı. On yıl bir kahramanın ardından gitti, sonra ondan alıp, bir başkasıyla evlendirdiler, o da kaybetti Tyndareos'un kızını, birçok erkek denizleri aşıp onun için

savaştı, sonra ikinci adam yeniden aldı onu, onunla huzur içinde yaşadı, toprağa verildi ve Hades'te başkalarını tanıdı. Kimseye yalan söylemedi, kimseye gülümsemedi. Belki de mutlu olmuştur.

BRİTOMARTİS Peki sen kıskanıyor musun onu?

SAPPHO Kimseyi kıskanmıyorum. Ben ölmek istedim. Bir başkası olmak bana yetmiyor. Sappho olamazsam, bir hiç olmayı yeğlerim.

BRİTOMARTİS Öyleyse kabul ediyorsun yazgıyı?

SAPPHO Etmiyorum. Yazgıyım. Kimse kabul etmez yazgıyı.

BRİTOMARTİS Gülümsemeyi bilen bizler dışında.

SAPPHO Güç bir şey değil ki bu sizin için. Yazgınızda var. Ama ne demek bu?

BRİTOMARTİS Kabul edilmek ve kabul etmek demek.

SAPPHO Bunun anlamı ne? Bir güç seni kaçırır ve sen arzuya, bir erkek ya da kadın gövdesinin çevresinde çırpınan titrek arzuya dönüşürsün, kayalıklar arasındaki deniz köpüğü gibi: Kabul edilebilir mi bu? Ve bu gövde seni reddeder, seni paramparça eder ve sen düşer, kayalığı kucaklamak, onu kabul etmek istersin. Başka zamanlar sen kendin kayalıksındır ve deniz köpüğü –kargaşa– senin ayaklarına çarpar. Hiç kimse hiçbir zaman huzurlu değildir. Bütün bunlar kabul edilebilir mi?

BRİTOMARTİS Kabul etmek gerekir. Kaçmak istedin, ama sen de köpüksün.

SAPPHO Ama sen bu sıkıntıyı duyuyor musun, bu deniz huzursuzluğunu? Burada her şey eriyip, durup dinlenmeksizin yeniden köpürüyor. Ölmüş olan bile huzursuz çırpınıyor.

BRİTOMARTİS Denizi tanıman gerekir. Sen de bir adadansın...

SAPPHO Ah Britomartis, çocukluğumdan beri ürkütürdü deniz beni. Bu aralıksız sürüp giden yaşam tek-

düze ve hüzünlü. Onun sıkıntısını dile getirecek sözcük yok.

BRİTOMARTİS Bir zamanlar, benim adamda, ölümlülerin gelip gittiklerini görüyordum. Senin gibi kadınlar vardı, âşık kadınlar, Sappho. Asla hüzünlü görünmediler gözüme, ne de bezgin.

SAPPHO Biliyorum, Britomartis, biliyorum. Ama onları gittikleri yol boyunca izledin mi? Kimi yabancı bir toprakta kendi elleriyle evin kirişine astı kendini. Kimi bir sabah kayalığın üzerinde uyandığında, kendini terk edilmiş buldu. Ve sonra başkaları, birçok başkası, bütün adalardan, bütün topraklardan, denize inenler... Kimi köle oldu, kimi eziyet çekti, kimi çocuklarını öldürdü, kimi gece gündüz çırpındı, kimi artık karaya ayak basmayıp, bir şeye, vahşi bir deniz hayvanına dönüştü.

BRİTOMARTİS Ama Tyndareos'un kızı, sen söyledin, sapasağlam çıktı.

SAPPHO Yangın ve yıkım tohumları ekerek. Kimseye gülümsemedi. Kimseye yalan söylemedi. Ah, denize layıktı o. Britomartis, burada kimin doğduğunu anımsa...

BRİTOMARTİS Kimi kastediyorsun?

SAPPHO Görmediğin bir ada daha var. Gün doğduğunda, güneşin aydınlattığı ilk ada...

BRİTOMARTİS Ah Sappho.

SAPPHO Orada, adı olmayan yükseldi köpükten, huzursuz kaygılı kadın, yalnız başına gülümseyen.

BRİTOMARTİS Ama o acı çekmez. Büyük bir tanrıçadır.

SAPPHO Eriyen ve denize dökülen her şey onun tözü ve onun soluğudur. Sen onu gördün mü, Britomartis?

BRİTOMARTİS Ah Sappho, söyleme bunu. Yalnızca küçük bir su perisiyim ben.

SAPPHO Öyleyse, görüyorsun...

BRİTOMARTİS Onun karşısında hepimiz kaçıyoruz. Ondan söz etme, çocuk.

Anne

Meleagros'un hayatı, annesi Althaia onu doğurduğunda ateşten aldığı bir kor parçasına bağlıydı. Meleagros yaban domuzunun postundan payını isteyen dayısını öldürdüğünde, bir öfke ânında koru yeniden ateşe fırlatıp oğlunun kül olmasına yol açan buyurgan bir anne.

(*Meleagros ile Hermes konuşurlar*).

MELEAGROS Bir kor gibi yandım, Hermes.

HERMES Ama çok acı çekmemişsindir.

MELEAGROS Ceza daha kötüydü, önceki tutku.

HERMES Şimdi dinle, Meleagros. Sen öldün. Alev, yanma, geçmişte kalan şeyler. Sen o ateşten kopan dumandan daha azsın. Neredeyse hiçliksin. Rahatla. Ve senin için bir hiçliktir dünyaya ait şeyler, sabah, akşam, yurtlar. Şimdi çevrene bak.

MELEAGROS Hiçbir şey görmüyorum. Umurumda da değil. Hâlâ bir kor parçasıyım... Dünyanın yurtları hakkında ne dedin? Ah Hermes, sen ki bir tanrısın, elbette dünya güzel, değişik ve hep hoştur senin için. Senin kendi gözlerin var, Hermes. Ama ben Meleagros yalnızca bir avcıydım ve avcıların oğluydum, yurdumun ormanlarından hiç çıkmadım, bir ocağın yanı başında sürdürdüm yaşamımı ve doğduğumda, yazgım çoktan annemin çaldığı kor parçasına hapsolmuştu. Birkaç arkadaş, vahşi hayvanlar ve annem dışında kimseyi tanımadım.

HERMES Sen insanın, herhangi bir insanın, başka bir şey tanıdığını mı sanıyorsun?

MELEAGROS Bilmiyorum. Ama dağların ve ırmakların ötesindeki özgür yaşamlardan söz edildiğini duydum, deniz yolculuklarından, takımadalardan, canavarlar ve tanrılarla karşılaşmalardan. Benden de daha güçlü, daha genç insanlardan, tuhaf yazgılarla yazgılanmış.

HERMES Hepsinin bir annesi vardı, Meleagros. Ve üstesinden gelmeleri gereken işleri. Ve bir ölüm onları bekliyordu, birisinin tutkusu yüzünden. Hiçbiri kendisinin efendisi olmadı, hiçbiri başka bir şey bilmedi.

MELEAGROS Bir anne.. kimse benimkini bilmiyor. Kimse, kendi yaşamının onun elinde olmasının ve yandığını hissetmenin ne anlama geldiğini ve ateşe dikilen o bakışları bilmiyor. Niçin, doğduğum gün, o kor parçasını alevden koparıp aldı da, bırakmadı kül olayım? Ve büyümem, Meleagros olmam gerekiyordu, ağlamam, oynamam, avlanmam, kışı görmem, mevsimleri görmem, insan olmam –ama öteki şeyi bilerek, yüreğimde o yükü taşıyarak, onun yüzünde gün be gün yazgımı kollayarak. Ceza bu işte. Bir düşman hiç kalır bunun yanında.

HERMES Tuhaf varlıklarsınız, siz ölümlüler. Bildiğiniz şeye şaşıyorsunuz. Bir düşmanın öneminin olmadığı bariz bir şey. Herkesin bir annesinin olması gibi. Öyleyse, yaşamının onun elinde olduğunu bilmek neden kabul edilemez olsun?

MELEAGROS Biz avcıların, Hermes, bir anlaşması vardır. Dağa çıktığımızda birbirimize yardım ederiz –her birimizin yaşamı ötekinin avucundadır, ama yoldaşımıza ihanet etmeyiz.

HERMES Ah aptal, olsa olsa yoldaşına ihanet eder insan... Ama konu bu değil. Sizin yaşamınız hep kordadır ve anneleriniz sizi ateşten koparıp almıştır ve siz yarı yanmış yaşarsınız. Ve sonunuzu getiren tutku, hâlâ annenin tutkusudur. Onun etiyle kanından başka nesiniz ki?

MELEAGROS Hermes, onun gözlerini görmüş olmak gerekir. Onları çocukluktan görmüş olmak gerekir, tanıdık olduklarını bilmek ve günlerce, yıllarca, her adımına ve hareketine dikili durduklarını hissetmek ve yaşlandıklarını, öldüklerini bilmek ve acı çek-

mek, onların yükünü hissedip, onları incitmekten korkmak. İşte o zaman, o gözlerin koru görerek ateşe dikilmelerini kabul etmek olanaksız olur.

HERMES Bunu da biliyor ve şaşıyor musun, Meleagros? Ama yaşlanmaları ve ölmeleri, bu arada senin bir insan olduğun ve onları incittiğini bilerek başka yerde canlılarını ve gerçeklerini aradığın anlamına gelir. Ve bu gözleri bulursan eğer –her zaman bulursun, Meleagros– onları taşıyan, annedir yeniden. O zaman sen artık karşında kimin olduğunu bilmezsin ve neredeyse memnunsundur, ama şurası kesin ki onlar –yaşlı kadın ve genç olanları– bilirler. Ve hiç kimse, kendisini doğuştan ateşle belirleyen yazgısından kaçamaz.

MELEAGROS Bir başkası benim yazgımı yaşadı mı, Hermes?

HERMES Herkes, Meleagros, herkes. Herkes bir ölümü bekler, bir başkasının tutkusu yüzünden. Herkesin etinde ve kanında annesi gürler. Birçoklarının korkak olduğu doğru, senden daha korkak.

MELEAGROS Ben korkak değildim, Hermes.

HERMES Bir gölgeyle konuşur gibi konuşuyorum seninle, bir ölümlüyle konuşur gibi değil. İnsan bilmediği sürece cesurdur.

MELEAGROS Korkak değilim, çevreme baktığımda. Çok şey biliyorum şimdi. Ama onun da –genç kadının– o gözleri bildiğine inanmıyorum.

HERMES Bilmiyordu onları. O gözler *idi*.

MELEAGROS Ah Atalante, soruyorum kendime, sen de anne olup, ateşe bakabilecek misin diye.

HERMES Bak bakalım, yaban domuzunu öldürdüğünüz akşam söylediği sözleri anımsıyor musun?

MELEAGROS O akşam. Anlaşma akşamı. Unutmuyorum o akşamı, Hermes. Atalante, vahşi hayvanın karda kaçıp gitmesine izin verdiğim için çok öfkelenmişti. Baltasıyla bir darbe savurdu bana ve beni

omuzumdan vurdu. Ben darbenin omuzuma belli belirsiz değdiğini hissettim, ama ondan daha öfkeli bağırdım ona: "Eve dön. Kadınlarla geri dön, Atalante. Burası kızların kaprislerine göre bir yer değil" Ve akşam, yaban domuzu öldürüldüğünde, Atalante av arkadaşlarımızın ortasında benimle yürüyüp, karda yalnız başına aradığı baltayı bana verdi. O akşam anlaşma yaptık, ava gittiğimizde, birimizde silah varken öteki silahsız olacak diye, öfkeye kapılmaması için.

HERMES Peki, ne dedi sana Atalante?

MELEAGROS Unutmadım söylediklerini, Hermes. "Ey, Althaia'nın oğlu", dedi, "yaban domuzunun postu karıkoca yatağımız üzerinde duracak. Senin kanının bedeli gibi olacak –ve benimkinin" Ve gülümsedi, bu yolla kendini affettirmek için.

HERMES Hiçbir ölümlü, Meleagros, kendi annesini genç bir kız olarak düşünemez. Ama bu şeyleri söyleyen kişinin ateşe bakmaya gücü olmayacak mıdır sence? Yaşlı Althaia da seni bir kan bedeli için öldürdü.

MELEAGROS Hermes, bütün bunlar benim yazgım. Ama günleri kimsenin avucunun içinde olmaksızın doya doya yaşayan ölümlüler de olmuştur...

HERMES Sen hiç tanıyor musun böyle ölümlüleri, Meleagros? Ancak tanrılar böyle olabilir. Bazı korkaklar gizlenmeyi başarmıştır, ancak onlar da anne kanı taşırlar ve er geç nefret, tutku, öfke yalnız yüreklerinde alev alır. Yaşamlarının şu ya da bu akşamında onlar da yandıklarını hissetmişlerdir. Hepiniz –doğrudur– bundan ölmediniz. Hepiniz, bildiğinizde, bir ölüler yaşamı sürdürürsünüz. İnan bana, Meleagros, sen talihliydin.

MELEAGROS Ama çocuklarımı bile görememek... neredeyse yatağımı bilememek...

HERMES Talihliydin. Çocukların doğmayacaklar. Yatağın terk edilmiş. Dostların ava gidiyorlar, sen dün-

yada yokken gittikleri gibi. Sen bir gölgesin ve bir hiçlik.

MELEAGROS Peki ya Atalante?

HERMES Ev boş, gece olup, avdan geç döndüğünüzde olduğu gibi. Seni öç almaya iten Atalante ölmedi. İki kadın tek söz etmeksizin birlikte yaşıyorlar, annenin kardeşinin katledildiği ve senin küle döndüğün ocağa bakıyorlar. Belki birbirlerinden nefret bile etmiyorlar. Fazlasıyla tanıyorlar birbirlerini. Erkek olmaksızın, kadınlar bir hiçtir.

MELEAGROS Ama öyleyse niçin öldürdüler bizi?

HERMES Sizi niçin yaptıklarını sor, Meleagros.

İki Dost

Homeros'u yinelemek yersiz. Yalnızca Patroklos'un ölümünden hemen önce geçen bir konuşmayı aktarmak istedik.

(Akhilleus ile Patroklos konuşurlar).

AKHİLLEUS Patroklos, neden biz insanlar kendimize cesaret vermek için, "Daha kötüsü gelecek. Birer ceset olacağımız gün gelecek" dememiz gerekirken, hep "Daha kötülerini gördüm" diyoruz.

PATROKLOS Akhilleus, seni tanımıyorum artık.

AKHİLLEUS Ama ben seni tanıyorum. Patroklos'u öldürmek için biraz şarap yetmez. Bu akşam biliyorum ki, sonuçta bizlerle korkak insanlar arasında fark yok. Herkes için daha kötüsü vardır. Ve bu daha kötü olan, son olarak gelir, her şeyden sonra gelir ve bir avuç toprak gibi ağzını tıkar. "Bunu gördüm, şu acıyı çektim" diye anımsamak her zaman güzeldir –ama en acımasız şeyi anımsayamayacak olmamız haksızlık değil mi?

PATROKLOS En azından, birimiz öteki adına anımsayabilecek bunu. Öyle umalım. Böylece yazgıya oyun oynayacağız.

AKHİLLEUS Bu yüzden, geceleri, içki içiyoruz. Hiç düşündün mü: Çocuklar içki içmez, çünkü onlar için ölüm yoktur. Sen, Patroklos, çocukken içki içtin mi?

PATROKLOS Her yaptığımı seninle ve senin gibi yaptım.

AKHİLLEUS Demek istediğim, hep bir arada olduğumuzda ve oyun oynayıp avlandığımızda ve gün kısa olup, yıllar hiç geçmediğinde, sen ölümün, kendi ölümünün ne olduğunu biliyor muydun? Çünkü çocukken insan kendini öldürür, ama ölümün ne ol-

duğu bilmez. Sonra gün gelir, birden anlarız, ölümün içine girer ve o andan başlayarak olgun birer insana dönüşmüş oluruz. Dövüşür, zar atar, içki içer, gecenin bir an önce bitmesini isteriz. Ama sarhoş bir çocuk gördün mü hiç?

PATROKLOS İlk kez ne zaman sarhoş oldum acaba? Bilmiyorum. Anımsamıyorum. Her zaman içmişim ve ölümü bilmezlikten gelmişim gibi geliyor bana.

AKHİLLEUS Sen bir çocuk gibisin, Patroklos.

PATROKLOS Bunu düşmanlarına sor, Akhilleus.

AKHİLLEUS Soracağım. Ama senin için ölüm var değil. Ve ölümden korkmayan kişi iyi bir savaşçı değildir.

PATROKLOS Gene de seninle içiyorum, bu gece.

AKHİLLEUS Peki, anıların yok mu, Patroklos? "Bunu yaptım. Bunu gördüm" demiyor musun hiç, kendine gerçekten ne yaptığını sorarak, yaşamının ne olduğunu, kendinden toprağa ve denize ne bıraktığını? Anımsanmayan günler geçirmenin ne yararı var?

PATROKLOS Birer çocukken, Akhilleus, hiçbir şey anımsamıyorduk. Her an birlikte olmak yetiyordu bize.

AKHİLLEUS Ben kendime soruyorum, Tesalya'da hâlâ birileri o zamanları anımsıyor mu diye. Ve dostlarımız bu savaş sona erip eve döndüklerinde, o yollardan kim geçecek, kim bilecek bir zamanlar bizim de var olduğumuzu –ve şimdi kuşkusuz başka çocukların olduğu gibi, bizim de o zamanlar iki çocuk olduğumuzu. Şimdi büyüyen çocuklar bilecekler mi onları neyin beklediğini?

PATROKLOS Çocukken bunları düşünmez insan.

AKHİLLEUS Doğacak başka günler var ve biz görmeyeceğiz.

PATROKLOS Çok fazla gün görmedik mi zaten?

AKHİLLEUS Hayır, Patroklos, çok değil. Birer ceset olacağımız gün gelecek. Ağzımızın bir avuç toprakla tıkanacağı. Gördüklerimizi bile bilmeyeceğiz.

PATROKLOS Bunları düşünmenin yararı yok.

AKHİLLEUS Düşünmemek elde değil. Çocukken, ölümsüzler gibidir insan, bakar, güler. Bedelin ne olduğunu bilmez. Yorgunluğu ve acıyı bilmez. Oyun olsun diye dövüşüp, yere atar kendini, ölü taklidi yapar. Sonra gülüp, oyuna geri döner.

PATROKLOS Bizim başka oyunlarımız var. Yatak ve ganimet. Düşmanlar. Ve bu gece içmeleri. Akhilleus, ne zaman döneceğiz savaş alanına?

AKHİLLEUS Döneceğiz, emin olabilirsin bundan. Bir yazgı bizi bekliyor. Gemileri alevler içinde gördüğünde, beklenen an gelmiş olacak.

PATROKLOS Bu kadar çabuk mu?

AKHİLLEUS Neden? Seni korkutuyor mu? Daha kötülerini görmedin mi?

PATROKLOS Huzursuzluk veriyor bana. Huzursuzluğa son vermek için buradayız. Belki de yarın.

AKHİLLEUS Acele etme, Patroklos. "Yarın" demeyi tanrılara bırak. Yalnızca onlar için, olmuş olan, olacaktır.

PATROKLOS Ama daha kötülerini görmek bize bağlı. Sonuna dek. İç, Akhilleus. Mızrağa ve kalkana. Olmuş olan, olacak daha. Yeniden tehlikeye atılacağız.

AKHİLLEUS Ölümlülere ve ölümsüzlere içiyorum, Patroklos. Babama ve anneme. Olmuş olana, anılarımızda. Ve ikimize.

PATROKLOS Çok şey mi anımsıyorsun?

AKHİLLEUS Zavallı bir kadından ya da bir dilenciden fazlasını değil. Onlar da çocuk olmuşlardı.

PATROKLOS Sen zenginsin, Akhilleus, ve senin için zenginlik fırlatılıp atılan bir paçavra. Yalnızca sen bir dilenci gibi olduğunu söyleyebilirsin. Tenedos'u ele geçiren, Amazonu dize getiren ve dağda ayılarla bo-

ğuşan sen. Başka hangi çocuğu annesi senin gibi ateşten geçirip güçlü kılmıştır? Sen kılıçsın ve mızraksın, Akhilleus.

AKHİLLEUS Ateş dışında, sen hep benimle birlikte oldun.

PATROKLOS Gölgenin buluta eşlik ettiği gibi. Peirithoos'un Theseus'la olduğu gibi. Belki, Akhilleus, günün birinde gelip beni Hades'ten kurtaracaksın. Bunu da göreceğiz.

AKHİLLEUS Hades'in olmadığı zamanlar daha iyiydi. O zamanlar ormanlarda ırmak kenarlarında yürüyorduk ve terimizi yıkadığımızda birer çocuktuk. O zamanlar her hareket, her işaret bir oyundu. Birer anıydık ve hiç kimse bilmiyordu. Cesaretimiz var mıydı? Bilmiyorum. Önemli değil. Kentaurun dağında yaz olduğunu, kış olduğunu, her şeyin yaşam olduğunu biliyorum. Ölümsüzdük.

PATROKLOS Ama sonra daha kötüsü geldi. Tehlike ve ölüm geldi. Ve o zaman birer savaşçı olup çıktık.

AKHİLLEUS Yazgıdan kaçılmaz. Ve oğlumu da görmedim. Deidamia da öldü. Ah, niçin kadınların arasında adada kalmadım?

PATROKLOS Yoksul anıların olurdu, Akhilleus. Bir çocuk olurdun. Var olmamaktansa, acı çekmek daha iyi.

AKHİLLEUS Ama kim diyor sana yaşamın bu olduğunu?... Ah Patroklos, yaşam bu. Daha kötüsünü görmek zorundaydık.

PATROKLOS Ben yarın savaş alanına iniyorum. Seninle.

AKHİLLEUS Benim günüm değil daha.

PATROKLOS O zaman tek başıma gideceğim. Ve seni utandırmak için mızrağını alacağım.

AKHİLLEUS Dişbudağı kestiklerinde ben henüz doğmamıştım. Ondan kalan boşluğu görmek isterdim.

PATROKLOS Savaş alanına in, sana yaraşır olduğunu göreceksin. Her ağaç kütüğüne bir düşman.

AKHİLLEUS Gemiler yanmıyor henüz.

PATROKLOS Senin dizliklerini ve kalkanını alacağım. Kollarımda sen olacaksın. Kimse yaklaşamayacak yanıma. Oyun oynuyormuşum gibi gelecek bana.

AKHİLLEUS İçki içen bir çocuk gibisin gerçekten de.

PATROKLOS Kentaurla koşarken, Akhilleus, anıları düşünmüyordun. Ve bu gecekinden daha ölümsüz değildin.

AKHİLLEUS Yalnızca tanrılar bilir yazgıyı ve yaşarlar. Ama sen yazgıya oynuyorsun.

PATROKLOS Bir içki daha iç benimle. Sonra yarın, belki de Hades'te, bunu da söyleyeceğiz.

Yol

Oidipus'un Sphinks'i yenip İokaste ile evlendikten sonra, kendisini Kithairon'da bulup kurtarmış olan çobanı sorguya çekerek kim olduğunu keşfettiğini herkes bilir. Ve o zaman babasını öldürüp, annesiyle evleneceği kehaneti gerçek olmuş, Oidipus kapıldığı dehşetle kendini kör etmiş, Thebe'den ayrılarak, gezgin bir yaşam sürüp ölmüştür.

(*Oidipus ile bir dilenci konuşurlar*).

OİDİPUS Başkaları gibi bir insan değilim, dostum. Ben yazgı tarafından mahkûm edildim. Sizlerin hükümdarı olmak üzere doğmuşum. Dağlarda büyüdüm. Tozlu yolda yürürken bir dağı ya da bir kuleyi –ya da uzakta bir şehri– görmek allak bullak ediyordu beni. Ve yazgımı aradığımı bilmiyordum. Şimdi artık hiçbir şey görmüyorum ve dağlar yalnızca yorgunluk veriyor bana. Yaptığım her şey, yazgı. Anlıyor musun?

DİLENCİ Ben yaşlıyım, Oidipus, ve hep yazgılar gördüm. Ama başkaları –köleler de, kamburlar da ya da topallar– senin gibi Thebe kralı olmaktan hoşlanmazlar mıydı sanıyorsun?

OİDİPUS Anla beni, dostum. Benim yazgım, bir şeyi yitirmek olmadı. Ne yıllar korkutuyor beni ne de sakatlıklar. Daha aşağılara düşmek isterdim, her şeyi yitirmek isterdim –ortak yazgı bu. Ama Oidipus olmayı, bilmeksizin hükmetmek zorunda kalan insan olmayı istemezdim.

DİLENCİ Anlamıyorum. Kral olduğuna şükret, yedin, içtin, bir yatakta uyudun. Ölenler, daha kötü durumda.

OİDİPUS Sorun bu değil, diyorum sana. Daha öncesi acı veriyor bana, henüz hiçbir şey olmadığım ve başkaları gibi bir insan olabileceğim zamanlar. Ama hayır, yazgı vardı. Yoluma devam etmem ve sonunda Thebe'ye varmam gerekiyordu. O yaşlı adamı öldürmem gerekiyordu. O çocukların babası olmam.

Daha sen ortada yokken zaten yapılmış gibi olan bir şeyi yapmaya değer mi?

DİLENCİ Değer, Oidipus. Bize yapmak düşer ve bu bize yeter. Kalanını tanrılara bırak.

OİDİPUS Benim yaşamımda tanrılar yok. Benim yapmak zorunda kaldığım şey, tanrılardan daha acımasız. Herkes gibi bilmeksizin, iyilik yapmaya, günlerde akşam beni rahatlatacak, ertesi gün daha fazlasını yapma umudunu verecek bilinmez bir iyilik bulmaya çalışıyordum. İnançsızlarda bile bu hoşnutluk duygusu vardır. Bana kuşkular, belirsiz sesler, tehditler eşlik ediyordu. Başlangıçta yalnızca bir kehanetti, üzücü bir söz ve kaçmayı umdum. Bütün o yılları arkasına bakıp duran bir kaçak gibi yaşadım. Yalnızca kendi düşüncelerime, dinginlik anlarıma, ansızın uyanışlarıma inanma cüretini gösterdim. Hep pusudaydım. Ve kaçmadım. Tam o anlarda yazgı gerçekleşiyordu.

DİLENCİ Ama, Oidipus, herkes için böyledir. Yazgı bu demektir. Tabii, senin yaşadıkların çok daha acımasızdı.

OİDİPUS Hayır, anlamıyorsun, anlamıyorsun, bu değil. Daha da acımasız olsun isterdim. En iğrenç, en alçak insan olmayı isterdim, yeter ki yaptığımı istemiş olsaydım. Böyle yazgımı çekmeyi değil. Başka bir şey yapmayı isterken gerçekleşmiş yazgıyı değil. Kanının en gizli isteği daha sen doğmadan zaten var idiyse ve her şey zaten söylenmiş idiyse, nedir Oidipus, neyiz hepimiz?

DİLENCİ Belki, Oidipus, senin de birkaç mutlu günün olmuştur. Sphinks'i yendiğin ve bütün Thebe'nin seni alkışladığı ya da ilk çocuğunun doğduğu ve sarayda meclisi dinleyerek oturduğun zamanı söylemiyorum. Tamam, artık bu şeyleri düşünmüyor olabilirsin. Ama herkesin yaşadıklarını sen de yaşadın; genç oldun ve dünyayı gördün, güldün, oyna-

dın, konuştun, bilgece davrandın; belli şeylerden zevk aldın, uyanıştan ve dinlenmeden, ve yollar aştın. Tamam, şimdi körsün. Ama başka günler gördün.

OİDİPUS Bunu yadsımam çılgınlık olurdu. Ve uzun bir ömür sürdüm. Ama gene söylüyorum sana: Sizlere hükmetmek için doğmuştum. Ateşi olan kimseye, en güzel meyveler olsa olsa rahatsızlık ve bulantı verir. Ve benim ateşim, yazgımdır –bilinen şeyi yerine getirmenin korkusu, bitmez tükenmez dehşeti. Kafesi tırmandığına inanan ve tek yaptığı onu döndürmek olan sincap gibi hareket ettiğimi biliyordum –her zaman bildim. Ve soruyorum kendime: Oidipus kimdir?

DİLENCİ Yüce, gerçek bir hükümdar, diyebilirsin. Ben Thebe'nin yollarında ve kapılarında senden söz edildiğini duyuyordum. Bir adam evini bırakıp, Boiotia'yı dolaşmış ve denizi görmüş ve senin yazgını yaşamak için kehanete başvurmak üzere Delphoi'ye gitmiş. Görüyorsun ki, senin yazgın bir başkasının yazgısını değiştirecek kadar olağandışıydı. Oysa ne diyebilir hep bir köyde, bir meslekte yaşamış bir insan, her gün tek bir hareketi yapan, bildik çocukları, bildik şenlikleri olan ve babasının yaşında bildik hastalıktan ölen?

OİDİPUS Başkaları gibi bir insan değilim, biliyorum bunu. Ama bir kölenin ya da budalanın bile, günlerini bilse, onda bulduğu o azıcık zevkten tiksineceğini de biliyorum. Benim yazgıma kavuşmak isteyen zavallılar, kendi yazgılarından kaçabildiler mi?

DİLENCİ Yaşam büyüktür, Oidipus. Seninle konuşan ben, onlardan biriydim. Evimi bırakıp, Yunanistan'ı bir uçtan bir uca geçtim. Delphoi'yi gördüm ve denize ulaştım. Rastlaşmayı, talihi, Sphinks'i umuyordum. Senin Thebe'deki sarayında mutlu olduğunu biliyordum. Güçlü bir insandım, o zaman-

lar. Gerçi Sphinks'i bulamadım ve hiçbir kâhin benim için konuşmadı, ama yaşadığım hayattan zevk aldım. Sen benim kâhinim oldun. Sen benim yazgımı değiştirdin. Ha dilenci olmuşsun, ha hükümdar, ne önemi var? İkimiz de yaşadık. Gerisini tanrılara bırak.

OİDİPUS Yaptığın şeyi isteyip istemediğini asla bilmeyeceksin... Ama elbette özgür yolda insanca bir şeyler, yalnızca insana özgü bir şeyler var. Kavisli yalnızlığıyla, içimizi kemiren acının imgesi gibi. Bir rahatlama gibi olan bir acı, boğucu sıcağın ardından gelen bir yağmur gibi –sessiz ve dingin, şeylerden fışkırıyor sanki, yüreğin derinlerinden. Bu yorgunluk ve bu huzur, yazgının gürültülerinden sonra, belki de gerçekten bizim olan yegâne şey.

DİLENCİ Bir zamanlar yoktuk, Oidipus. Öyleyse, yüreğin arzuları da, kan da, uyanışlar da hiçlikten çıktı. Diyeceğim, sendeki yazgıdan kaçma arzusu da yazgının kendisi. Kendi kanımızı yapmış olanlar, bizler değiliz. Bunu bilmek ve kendinden emin yaşamak düşer bize, kehanet uyarınca.

OİDİPUS Evet, dostum, arayış sürdüğü sürece. Sen asla ulaşmadığın için şanslıydın. Ama gün gelir Kithairon'a geri dönersin ve artık bunu düşünmezsin, dağ senin için başka bir çocukluktur, onu her gün görür, hatta oraya çıkarsın. Sonra biri sana orada doğduğunu söyler. Ve her şey altüst olur.

DİLENCİ Seni anlıyorum, Oidipus. Ama hepimizin bir çocukluk dağı var. Ve ne kadar uzağa gidilse de, insan kendini ona giden yolda bulur. Orada yapıldık her ne isek.

OİDİPUS Konuşmak başka, acı çekmek başka, dostum. Ama elbette insan konuşarak, yüreğindeki bir şeyleri yatıştırır. Konuşmak, biraz, yollarda gece gündüz gitmek gibidir, kendi usulümüzce, gayesiz, talihi arayan gençler gibi değil. Ve sen çok konuşup çok

şey gördün. Gerçekten hükümdar olmak istiyor muydun?

DİLENCİ Kim bilir? Kesin olan, değişmek zorunda olduğumdu. Bir şeyi arar, bambaşka bir şey bulursun. Bu da yazgıdır. Ama konuşmak, kendimizi yeniden bulmamıza yardım eder.

OİDİPUS Peki, ailen var mı? Bir yakının var mı? Sanmıyorum.

DİLENCİ Olsa, ben ben olmazdım.

OİDİPUS Yakınımızdaki kişiyi anlamak için, ondan kaçmak zorunda olmamız tuhaf bir şey. Ve en gerçek konuşmalar rastlantı eseri yaptıklarımız, yabancılarla. Ah, böyle yaşamalıydım, ben Oidipus, Phokis ile İsthmos yolları boyunca, gözlerime sahipken. Ve dağlara çıkmamalı, kehanetlere hak vermemeliydim...

DİLENCİ Yaptığın konuşmalardan en azından birini unutuyorsun.

OİDİPUS Hangisini, dostum?

DİLENCİ Sphinks'in kavşağındakini.

Sarp Kaya

Dünyanın tarihinde, titan çağı adı verilen çağda insanlar, canavarlar ve henüz Olympos'un yerleşik düzenine geçmemiş tanrılar yaşıyordu. Hatta bazıları, o zamanlar canavarlar –yani, biçimden yoksun ve hayvansı bir bedene hapsedilmiş anlaklar– dışında hiçbir varlık olmadığını düşünüyor. Canavarları öldürenlerden birçoğunun –başta Herakles– kardeş kanı döktüğü kuşkusu buradan kaynaklanır.

(*Herakles ile Prometheus konuşurlar*).

HERAKLES Prometheus, seni kurtarmaya geldim.

PROMETHEUS Biliyorum, seni bekliyordum. Sana teşekkür etmeliyim, Herakles. Buraya kadar çıkmak için korkunç bir yolu katettin. Ama sen korku nedir bilmezsin.

HERAKLES Senin durumun daha korkunç, Prometheus.

PROMETHEUS Gerçekten de bilmiyor musun korkunun ne olduğunu? Sanmam.

HERAKLES Eğer korku, yapmam gereken şeyi yapmamaksa, o zaman korkuyu hissetmedim hiçbir zaman. Ama bir insanım, Prometheus, yapmam gerekeni her zaman bilmiyorum.

PROMETHEUS Acıma ve korkudur insan. Başka bir şey yoktur.

HERAKLES Prometheus, beni lafa tutuyorsun ve geçen her an cezan sürüyor. Seni kurtarmaya geldim.

PROMETHEUS Biliyorum, Herakles. Sen daha kundakta bir bebekken biliyordum bunu, sen daha doğmamışken. Ama bir yerde –hapishanede, sürgünde, bir tehlikede– çok acı çekmiş ve o yerden çıkma ânı geldiğinde, o ânı geçirmeye, acı çektiği yaşamı ardında bırakmaya karar veremeyen bir insanın yaşadıklarını yaşıyorum.

HERAKLES Kayanı bırakmak istemiyor musun?

PROMETHEUS Bırakmak zorundayım, Herakles –söyledim ya, seni bekliyordum. Ama, az önce sözünü ettiğim insan gibi, bu ânın ağırlığını duyuyorum üzerimde. Sen burada çok acı çekildiğini biliyorsun.

HERAKLES Sana bakmak yeterli, Prometheus.

PROMETHEUS Ölmeyi isteyecek kadar acı çekiyor insan. Bir gün sen de bunu bileceksin ve sarp bir kayanın üzerine çıkacaksın. Burada çok acı çekildiğini biliyorsun. Ama ben, Herakles, ölemem. Kaldı ki, sen de ölmeyeceksin.

HERAKLES Ne diyorsun?

PROMETHEUS Bir tanrı kaçıracak seni. Daha doğrusu bir tanrıça.

HERAKLES Bilmiyorum, Prometheus. Bırak da çözeyim seni.

PROMETHEUS Ve sen bir çocuk gibi olacaksın, yüreği minnet duygusuyla kaplı bir çocuk gibi ve haksızlıkları, başardığın güç işleri unutacak, gökyüzü altında yaşayacaksın, tanrılara, onların bilgisine ve iyiliğine hamdederek.

HERAKLES Her şey onlardan gelmiyor mu bize?

PROMETHEUS Ah Herakles, daha eski bir bilgelik var. Dünya eski, bu sarp kayadan daha eski. Onlar da bunu biliyorlar. Her şeyin bir yazgısı var. Ama tanrılar genç, neredeyse senin kadar gençler.

HERAKLES Sen de onlardan biri değil misin?

PROMETHEUS Daha olacağım. Yazgı böyle istiyor. Ama bir zamanlar bir titandım ve tanrıların olmadığı bir dünyada yaşadım. Bu da oldu... Böyle bir dünyayı düşünebiliyor musun?

HERAKLES Canavarların ve kaosun dünyasını, değil mi?

PROMETHEUS Titanlarla insanların, Herakles. Vahşi hayvanların ve ormanların. Denizin ve göğün. Seni sen yapan savaşımın ve kanın dünyası. Son tanrı bile, en kötü olanı, o zamanlar bir titandı. Bugünün ya da geleceğin dünyasında, değerli hiçbir şey yoktur ki, titan kökenli olmasın.

HERAKLES Bir sarp kayalar dünyasıydı.

PROMETHEUS Hepinizin bir sarp kayası var, siz insanların. Bu yüzden sizi seviyordum. Ama tanrılar sarp

kayayı bilmeyenlerdir. Gülmeyi bilmezler, ağlamayı da. Yazgı karşısında gülümserler.

HERAKLES Seni kayaya bağlayanlar onlar.

PROMETHEUS Ah Herakles, zaferle çıkan hep bir tanrıdır. İnsan-titan savaşıp dayandığı sürece, gülüp ağlayabilir. Ve dağa çıktığında seni zincire vururlarsa, yazgının sana bahşettiği zafer budur. Minnet duymalıyız bunun için. Eyleme dönüşen, kendi pahasına başkalarını kurtaran acımadan başka nedir zafer? Yazgının yasası altında herkes başkaları için çalışır. Ben kendim, Herakles, bugün kurtarılıyorsam, birisine borçluyum bunu.

HERAKLES Daha güç işlerim oldu, üstelik henüz kurtarmış değilim seni.

PROMETHEUS Herakles, senden söz etmiyorum. Sen merhametli ve cesursun. Ama kendine düşeni yaptın çoktan.

HERAKLES Hiçbir şey yapmadım, Prometheus.

PROMETHEUS Yazgıyı bilsen, ölümlü olmazdın. Ama sen bir tanrılar dünyasında yaşıyorsun. Ve tanrılar bunu da aldılar elinizden. Hiçbir şey bilmiyorsun ve çoktan yaptın her şeyi. Kentauru hatırla.

HERAKLES Bu sabah öldürdüğüm insan-hayvanı mı?

PROMETHEUS Canavarlar öldürülmez. Tanrılar bile yapamaz bunu. Gün gelecek, bir başka canavarı, daha vahşisini öldürdüğüne inanacak ve yalnızca sarp kayanı hazırlamış olacaksın. Bu sabah kimi vurduğunu biliyor musun?

HERAKLES Kentauru.

PROMETHEUS Merhametli Kheiron'u vurdun, titanlarla ölümlülerin iyi yürekli dostunu.

HERAKLES Ah Prometheus...

PROMETHEUS Üzülme, Herakles. Hepimiz aynı yazgıyı paylaşıyoruz. Kendisi için kan dökülmedikçe kimsenin kurtulmaması, dünyanın yasasıdır. Senin

için de aynısı olacak, Oita'da. Ve Kheiron biliyordu.

HERAKLES Kendini feda ettiğini mi söylemek istiyorsun?

PROMETHEUS Elbette. Bir zamanlar, ateşi çalmamın benim sarp kayam olacağını bildiğim gibi.

HERAKLES Prometheus, bırak çözeyim seni. Sonra Kheiron ile Oita hakkında her şeyi anlat bana.

PROMETHEUS Bağlarım çözüldü bile, Herakles. Bir başkası yerimi aldığında, kurtulabilecektim bağlarımdan. Ve Kheiron yazgının gönderdiği sana göğsünü uzattı. Ama kaostan doğan bu dünyada, bir adalet yasası hüküm sürer. Acıma, korku ve cesaret yalnızca birer araçtır. Yapılan hiçbir şey yoktur ki, bir gün geri dönmesin. Döktüğün ve dökeceğin kan seni Oita dağında kendi ölümünü ölmeye sürükleyecek. Yok etmek üzere yaşadığın canavarların kanı olacak. Ve yakılacağın bir kor yığını üzerine çıkacaksın, benim çaldığım ateşten yapılmış.

HERAKLES Ama ölmemin olanaksız olduğunu söyledin bana.

PROMETHEUS Ölüm tanrılarla girdi bu dünyaya. Siz ölümlüler, ölümden korkuyorsunuz, çünkü tanrıların tanrı oldukları için ölümsüz olduklarını biliyorsunuz. Ama herkes, hak ettiği ölüme kavuşur. Onların da sonu gelecek.

HERAKLES Nasıl peki?

PROMETHEUS Her şey söylenemez. Ama canavarların ölmediğini aklından çıkarma hiç. Ölen, içine saldıkları korkudur. Böyledir tanrılar. Ölümlüler artık onlardan korkmadığında, tanrılar yok olacaklar.

HERAKLES Titanlar mı geri gelecek?

PROMETHEUS Taşlarla ormanlar geri gelmez. Vardırlar. Olmuş olan, olacak.

HERAKLES Ama gene de zincire vuruldunuz. Sen de.

PROMETHEUS Bir adız, başka bir şey değil. Anla beni, Herakles. Ve dünyanın mevsimleri var, kırlarla toprak gibi. Kış geri gelir, yaz geri gelir. Ormanın yitip gittiğini kim söyleyebilir? Ya da aynı kaldığını? Birazdan, birer titan olacaksınız sizler.

HERAKLES Biz ölümlüler mi?

PROMETHEUS Siz ölümlüler –ya da ölümsüzler, fark etmez.

Avutulamaz Olan

Cinsellik, esriklik ve kan her zaman yeraltı dünyasını çağrıştırmış ve bazı kimselere yeraltı saadetleri vaat etmiştir. Ancak, ezgiler söyleyen, Hades'e giden ve Dionysos gibi parçalanarak katledilen Trakyalı Orpheus'un önemi bununla sınırlı kalmaz.

(*Orpheus ile Bakkha konuşurlar*).

ORPHEUS Nasıl olduğunu anlatayım. Gölgeler ormanı arasından patikayı çıkıyorduk. Kokytos, Styks, kayık, yakınmalar çoktan uzakta kalmıştı. Yapraklarda göğün belli belirsiz ışığı görülüyordu. Arkamda adımlarının hışırtısını duyuyordum. Ama ben hâlâ aşağıdaydım ve üzerimdeki o ürperti sürüyordu. Bir gün oraya dönmek zorunda olacağımı düşünüyordum, olmuş olanın gene olacağını. Onunla sürdüreceğim yaşamı düşünüyordum, daha önce olduğu gibi; birlikteliğimizin bir kez daha sona ereceğini. Olmuş olan, olacaktır. Benim içinden geçtiğim ve onun kemiklerinde, iliğinde, kanında taşıdığı o buz gibi soğuğu, o boşluğu düşünüyordum. Yeniden yaşamaya değer miydi? Bunu düşündüm ve günün belli belirsiz ışığını gördüm. O zaman "Bitsin" diyip, geriye döndüm. Eurydike bir mum nasıl sönerse öyle yitip gitti. Yalnızca keskin bir ses duydum, kurtulan bir farenin sesi gibi.

BAKKHA Tuhaf sözler, Orpheus. İnanasım gelmiyor. Burada tanrıların ve esin perilerinin seni sevdikleri söylenirdi. Birçoğumuz, âşık ve mutsuz olduğunu bildikleri için seni izliyor. Öylesine âşıktın ki –insanlar arasında bir tek sen– hiçliğin kapılarını geçtin. Hayır, söylediklerine inanmıyorum, Orpheus. Yazgı seni aldattıysa, senin suçun değildi bu.

ORPHEUS Yazgının ne ilgisi var bununla? Benim yazgım aldatmaz. O yolculuktan sonra, hiçlikle yüz yüze

geldikten sonra, yanlışlıkla ya da geçici bir heves yüzünden dönüp arkama bakmam gülünç olurdu.

BAKKHA Burada sevgi yüzünden olduğu söyleniyor.

ORPHEUS Ölmüş olan sevilmez.

BAKKHA Gene de dağlarla tepelerde onun yasını tuttun –onu arayıp, ona seslendin– Hades'e indin. Neydi bu?

ORPHEUS Sen bir insan gibi olduğunu söylüyorsun. Öyleyse bil ki, insan ölümü ne yapacağını bilmez. Ardından ağladığım Eurydike yaşamın bir mevsimiydi. Ben yeraltında onun sevgisinden çok başka bir şey arıyordum. Eurydike'nin bilmediği bir geçmiş arıyordum. Bunu, ölüler arasında ezgimi söylerken anladım. Gölgelerin kaskatı kesildiğini ve boş baktıklarını gördüm, yakınmaların kesildiğini, Persephone'nin yüzünü sakladığını, karanlık-duygusuz Hades'in bir ölümlü gibi öne eğilip dinlediğini. Ölülerin artık hiçlik olmadığını anladım.

BAKKHA Acı aklını başından almış, Orpheus. Kim yeniden istemez geçmişi? Eurydike neredeyse yeniden doğmuştu.

ORPHEUS Sonra bir kez daha ölmek için, Bakkha. Kanında Hades'in dehşetini taşımak ve benimle gece gündüz titremek için. Sen hiçliğin ne olduğunu bilmiyorsun.

BAKKHA Ve böylece ezgi söyleyerek geçmişe yeniden sahip olan sen, onu reddedip, yok ettin. Hayır, buna inanamam.

ORPHEUS Anla beni, Bakkha. Yalnızca ezgide gerçek bir geçmişti. Hades, ancak beni dinlediğinde kendisini gördü. Daha patikayı çıkarken o geçmiş yitip gidiyordu, anıya dönüşüyordu, ölüm kokuyordu. Göğün ilk ışıkları bana ulaştığında, bir çocuk gibi sıçradım, mutluydum, olanlara inanamıyordum, yalnızca kendim için sıçradım, yaşayanların dünyası için. Aradığım mevsim orada, o ışıktaydı. Ardımdan ge-

len Eurydike umurumda değildi. Geçmişim günün ilk ışığıydı, ezgiydi ve gündüz. Ve arkama döndüm.

BAKKHA Nasıl teslim olabildin, Orpheus? Geri geldiğinde seni görenler dehşete kapılıyordu. Eurydike senin için yaşam demekti.

ORPHEUS Aptalca sözler. Öldüğünde bir başka şeye dönüştü Eurydike. Hades'e inen Orpheus, ne evliydi artık ne de dul. O zamanki ağlayışım, anımsadığımızda gülümsediğimiz çocukluk gözyaşları gibiydi. Mevsim geçti. Ben ağlayarak artık onu değil kendimi arıyordum. Bir yazgıyı, istersen. Kendimi dinliyordum.

BAKKHA Çoğumuz senin bu ağlayışına inandığı için ardından geliyor. Demek ki sen bizi aldattın?

ORPHEUS Ah Bakkha, Bakkha, anlamak istemiyor musun? Benim yazgım aldatmaz. Kendimi aradım. Bunun dışında bir şey aramaz insan.

BAKKHA Burada bizler daha basit kimseleriz, Orpheus. Burada aşka ve ölüme inanıyoruz ve herkesle ağlayıp herkesle gülüyoruz. En neşeli şenliklerimiz, kanın aktığı şenlikler. Biz, Trakya kadınları, bu şeylerden korkmuyoruz.

ORPHEUS Yaşam yönünden görüldüğünde, her şey güzeldir. Ama inan, ölülerin arasında bulunan kişi için... Değmez.

BAKKHA Bir zamanlar böyle değildin. Hiçlikten söz etmezdin. Ölüme yanaşmak tanrılara benzer kılıyor bizi. Sen kendin bir esrikliğin yaşamla ölümü altüst ettiğini ve bizi insandan fazla bir şey kıldığını öğretirdin... Sen gördün şenliği.

ORPHEUS Önemli olan kan değil, Bakkha. Ne esriklik etkiliyor beni ne de kan. Ama bir insanın ne olduğunu söylemek çok zor. Sen bile, Bakkha, bilmiyorsun bunu.

BAKKHA Bizsiz bir hiç olurdun, Orpheus.

ORPHEUS Bunu söylüyordum ve biliyorum. Ama ne önemi var? Sizsiz indim Hades'e...

BAKKHA Bizi aramaya indin.

ORPHEUS Ama sizi bulmadım. Bambaşka bir şeydi istediğim. Işığa döndüğümde buldum onu.

BAKKHA Bir zamanlar Eurydike'nın ezgisini söylüyordun dağlarda...

ORPHEUS Zaman geçiyor, Bakkha. Dağlar var, Eurydike yok artık. Bu şeylerin bir adı var, insan diyorlar ona. Şenliğin tanrılarına yakarmak burada işe yaramaz.

BAKKHA Sen de yakarıyordun onlara.

ORPHEUS Her şeyi yapar insan, yaşamda. Her şeye inanır, günlerde. Kendi kanının kimi zaman başkalarının damarlarında aktığına bile inanır. Ya da olmuş olanın, olmamış kılınabileceğine. Yazgıyı esriklikle kırabileceğine inanır. Bütün bunları biliyorum ve bir hiç bunlar.

BAKKHA Ölümle ne yapacağını bilmiyorsun, Orpheus, ve senin düşüncen yalnızca ölüm. Bir zamanlar şenlik bizi birer ölümsüz haline getirirdi.

ORPHEUS Siz şenliğin coşkusuna kaptırın kendinizi. Henüz bilmeyen, her şeyi yapabilir. Herkesin bir kez kendi cehennemine inmesi gerekir. Benim yazgımın en çılgın şenliği Hades'te bitti, kendi tarzımca yaşamla ölümün ezgisini söylerken bitti.

BAKKHA Yazgı aldatmaz, ne demek?

ORPHEUS Yazgı senin içindedir, sana ait bir şeydir demek; kandan daha derin, her esriklikten ötede. Hiçbir tanrı dokunamaz ona.

BAKKHA Olabilir, Orpheus. Ama biz bir Eurydike arıyor değiliz. Nasıl oluyor da biz de cehenneme iniyoruz öyleyse?

ORPHEUS İnsan bir tanrıya her yakarışında ölümü tanır. Ve Hades'e bir şeyleri parçalamak, bir yazgıyı aş-

mak için inilir. Geceyi yenemez insan ve ışığı yitirir. Hayalet çarpmış gibi çırpınır.

BAKKHA Kötü şeyler söylüyorsun... Şu halde, sen de mi yitirdin ışığı?

ORPHEUS Neredeyse yitirmiştim kendimi ve şarkı söylüyordum. Anlamakla kendimi buldum.

BAKKHA Bu şekilde kendini bulmaya değer mi? Bilgisizlikten ve neşeden oluşmuş daha yalın bir yol var. Tanrı, yaşamla ölüm arasındaki bir hükümdar gibidir. Onun esrikliğine bırakırız kendimizi, kendimizi parçalar ya da parçalanırız. Her defasında yeniden doğar ve senin gibi günde uyanırız.

ORPHEUS Günden, uyanıştan söz etme. Pek az insan biliyor. Senin gibi kadınlar, ne olduğunu bilmez.

BAKKHA Belki de bu yüzden senin ardından geliyorlar Trakya'nın kadınları. Sen onlar için tanrı gibisin. Dağlardan indin. Aşk ve ölüm ezgileri söylüyorsun.

ORPHEUS Aptal kadın. Hiç olmazsa seninle konuşabiliyor insan. Belki bir gün bir erkek gibi olacaksın.

BAKKHA Yeter ki daha önce Trakya kadınları...

ORPHEUS Söyle.

BAKKHA Yeter ki tanrıyı parçalamasınlar.

İnsan-Kurt

Arkadya kralı Lykaon insanlık dışı davranışı yüzünden Zeus tarafından kurda dönüştürülür. Ancak mit, Lykaon'un nerede ve nasıl öldüğünü belirtmez.

(*İki avcı konuşurlar*).

BİRİNCİ AVCI İlk kez olmuyor bir hayvanın öldürülmesi.

İKİNCİ AVCI Ama ilk kez bir insanı öldürdük.

BİRİNCİ AVCI Bunu düşünmek bizim işimiz değil. Onu ininden çıkaranlar köpekler oldu. Kim olduğunu söylemek bize düşmez. Ak tüyleri ve kana bulanmış haliyle kayalara kıstırılmış, gözlerinden daha kırmızı dişleriyle çamurda çırpındığını gördüğümüzde, kim adını ve bir zamanların öykülerini düşünebilirdi? Mızrağa bir köpeğin boğazıymış gibi dişlerini geçirerek öldü. Postunun yanı sıra yüreği de hayvan yüreğiydi. Uzun zamandır bu ormanlarda ona benzer ya da daha iri bir kurt görülmüyordu.

İKİNCİ AVCI Ben adını düşünüyorum. Daha ben bir çocukken, ondan söz ederlerdi. İnsan olduğu zamanlarla ilgili inanılmaz şeyler anlatırlardı –dağların Hâkimini katletmeye kalkıştığını. Evet, postu çiğnenmiş kar rengindeydi –yaşlıydı, bir hayaletti– ve kan gibi gözleri vardı.

BİRİNCİ AVCI Olan oldu. Derisini yüzüp ovaya dönmemiz gerek. Bizi bekleyen ziyafeti düşün.

İKİNCİ AVCI Şafakta yola çıkarız. Bir ateş yakıp ısınmamıza bakalım, daha ne istiyorsun? Cesede köpekler gözcülük eder.

BİRİNCİ AVCI Ceset değil o, yalnızca bir leş. Ama derisini yüzmemiz gerekiyor, yoksa taştan daha katı kesilir postu.

İKİNCİ AVCI Acaba diyorum, derisini aldıktan sonra, onu gömmemiz gerekir mi? Bir zamanlar bir insandı. Kurt kanını çamura akıttı. Ve geriye bir yaşlının ya da bir çocuğunkini andıran bu çıplak kemik ve et yığını kalacak.

BİRİNCİ AVCI Yaşlı olduğu konusunda haklısın. Daha dağlar ıssızken bir kurttu o. Asırlık küflü ağaç gövdelerinden daha çok yaşamıştı. Bir adı olduğunu ve bir insan olduğunu kim anımsar? Açık konuşmak gerekirse, çoktan ölmüş olması gerekiyordu.

İKİNCİ AVCI Ama bedenini gömmeden ortada bırakmak... Lykaon'du o, bizim gibi bir avcı.

BİRİNCİ AVCI Her birimiz dağlarda ölebiliriz ve yağmur ya da akbaba dışında kimse bulamayabilir bizi. Gerçekten avcı idiyse, kötü bir biçimde öldü.

İKİNCİ AVCI Yaşlılar gibi savundu kendini, gözleriyle. Ama sonuçta sen, onun senin bir benzerin olduğuna inanmıyorsun. Onun adına inanmıyorsun. Buna inansan, cesedine saygısızlık etmek istemezdin, çünkü onun da ölülere saygısızca davrandığını, onun da kötü ve insanlık dışı bir yaşam sürdüğünü bilirdin –dağların Hâkimi bu yüzden vahşi bir hayvana dönüştürdü onu.

BİRİNCİ AVCI İnsanların etiyle yemekler pişirttiği anlatılıyor.

İKİNCİ AVCI Çok daha azını yapan ve birer kurt olan insanlar gördüm –bir tek ulumaları ve ormanlardaki inlerde gizlenmeleri eksik. Zaman zaman kendini Lykaon gibi hissetmeyecek kadar emin misin kendinden? Hepimizin, bir tanrı bize dokunsa, ulumaya başlayıp, bize karşı koyanın boğazına sarılacağımız günleri olmuştur. Nedir bizi kurtaran, uyandığımızda bu elleri ve bu ağzı ve bu sesi yeniden bulmak dışında? Ama o kaçamak yollara sapmadı –insan gözlerini ve evleri ebediyen bıraktı. Hiç olmaz-

sa şimdi, artık öldüğüne göre, huzura kavuşması gerekir.

BİRİNCİ AVCI Huzura gereksinimi olduğunu sanmıyorum ben. Sarp kayalar üzerinde durup, aya karşı uluyabildiğinde, kim daha huzurluydu ondan? Ağaçlarla vahşi hayvanların kutsal hiçbir şeyden korkmadıklarını ve göğe yalnızca hışırdamak ya da esnemek için baktıklarını bilecek kadar yaşadım ormanlarda. Hatta onları göğün hâkimleriyle eşit kılan bir şeyler var: Ne yaparlarsa yapsınlar, pişmanlık duymazlar.

İKİNCİ AVCI Seni duyan, kurdun yazgısının yüce bir yazgı olduğunu sanır.

BİRİNCİ AVCI Yüce midir alçak mıdır bilmiyorum, ama sen insana dönüşen bir hayvan ya da bitki duydun mu hiç? Oysa bu yerler, tanrının dokunduğu erkekler ve kadınlarla dolu –kimi çalılığa, kimi kuşa, kimi kurda dönüşmüş. Ve tanrılara karşı gelmiş olsalar da, çeşitli suçlar işlemiş olsalar da, gene de kazançlı çıktılar: Ellerinin kanı temizlenmiş oldu, pişmanlıktan ve umuttan kurtuldular ve insan olduklarını unuttular. Tanrıların hissettikleri bundan farklı mı sanki?

İKİNCİ AVCI Ceza cezadır ve cezayı veren en azından şu noktada merhametlidir: İnançsızlıktaki belirsizliği ortadan kaldırır ve pişmanlığı yazgıya dönüştürür. Hayvan geçmişini unutmuş olsa ve yalnızca avla ölüm için yaşasa da, adı kalır, her ne olmuşsa o kalır. Çok önceleri yaşamış Kallisto tepede gömülü yatıyor. Artık kim biliyor işlediği suçu? Göğün hâkimleri ona büyük bir ceza verdiler. Bir kadını –güzel olduğu söyleniyor– kükreyen ve gözyaşı döken, geceleyin korkudan eve dönmek isteyen bir ayıya dönüştürmek. İşte huzur bulamamış bir vahşi hayvan. Oğlu gelip mızrağıyla öldürmüş onu ve tanrılar kıllarını kıpırdatmamışlar. Bazılarına göre, tanrı-

lar pişman olup onu bir yıldıza dönüştürmüşler. Ama cesedi kalmış geriye ve o ceset gömülmüş.

BİRİNCİ AVCI Ne anlatmaya çalışıyorsun? Bu öyküleri biliyorum. Kallisto'nun boyun eğmeyi bilmemesi, tanrıların suçu değil. Tıpkı bir şölene üzgün giden ya da cenaze töreninde sarhoş olan kimse gibi. Ben kurt olsam, uykumda da kurt olurdum.

İKİNCİ AVCI Kanın yolunu bilmiyorsun. Tanrılar sana bir şey eklemez, senden bir şey almazlar da. Yalnızca, hafif bir dokunuşla, seni vardığın yere mıhlarlar. Daha önce arzu olanın, seçim olanın, yazgın olduğu ortaya çıkar. Kurt olmak, bu demektir. Ama evlerden kaçan olarak kalırsın, eski Lykaon olarak kalırsın.

BİRİNCİ AVCI Öyleyse, köpeklerin dişlerini geçirdikleri Lykaon'un, üzerine köpeklerle saldırılan bir insan gibi acı çektiğini mi söylemek istiyorsun?

İKİNCİ AVCI Yaşlıydı, tükenmişti; sen kendin, onun kendisini savunamadığını kabul ediyorsun. Taşlar üzerinde sesten yoksun ölürken, ben kimi zaman avluların önünde duran o yaşlı dilencileri ve onları ısırmak için zincirlerini zorlayan köpekleri düşünüyordum. Bu da oluyor, oradaki evlerde. Diyelim ki, bir kurt gibi yaşamış olsun. Ama, ölüm ânında ve bizi gördüğünde, insan olduğunu anladı. Gözleriyle söyledi bunu bize.

BİRİNCİ AVCI Dostum, son gördüğü şey avlanan insanlar olan onun yeraltında bir insan gibi çürümek umurunda mı sanıyorsun?

İKİNCİ AVCI Ölümden öte bir huzur var. Ortak bir yazgı. Yaşayanlar için de önemli, her birimizin içindeki kurt için de. Bize onu öldürmek düştü. En azından, göreneğe uyalım ve adaletsizliği tanrılara bırakalım. Temiz ellerle döneceğiz evlere.

Konuk

Yunanlılar her zaman Frigya ile Lidya hakkında korkunç öyküler anlatmaktan hoşlanmışlardır. Hiç kuşkusuz, anlatılanların hepsi kendi topraklarında olmuştu, ancak daha eski çağlarda.

Ekin biçme yarışını kimin kaybettiğini belirtmeye gerek yok.

(*Lityerses ile Herakles konuşurlar*).

LİTYERSES İşte ekim alanı, yabancı. Sizler kendi yurdunuzda ne denli konukseverseniz, biz de o denli konukseveriz. Buradan kaçman olanaksız ve nasıl bizimle yiyip içtiysen, toprağımız da öyle kanını içecek. Önümüzdeki yıl Meandros bundan daha sık ve kalın bir buğday görecek.

HERAKLES Ekim alanında çok kişiyi öldürdünüz mü geçmişte?

LİTYERSES Pek çok. Ancak senin gücüne sahip olan ya da kendine yeten hiç kimse olmadı. Ve senin kızıl bir tenin, çiçekleri andıran gözbebeklerin var –bu toprağa güç katacaksın.

HERAKLES Bu göreneği kim öğretti size?

LİTYERSES Hep böyle süregelmiş. Toprağı beslemezsen, ondan seni beslemesini nasıl isteyebilirsin?

HERAKLES Daha bu yıldan buğdayın çok gür görünüyor bana. Ekin biçenlerin omuzlarına erişiyor. Kimi katletmiştiniz?

LİTYERSES Hiçbir yabancı gelmedi bize. Yaşlı bir köleyle bir keçiyi öldürdük. Toprağın zarzor hissettiği yumuşak bir kandı. Başağı görüyorsun, nasıl verimsiz. Parçaladığımız beden önce terlemeli, güneşte köpürmeli. Bu yüzden sana ekin biçtirecek, başak demetlerini taşıtacak, seni yorgunluktan terleteceğiz ve yalnızca sonunda, kanın canlı ve arı kaynadığında, boğazını açma ânı gelecek. Sen genç ve güçlüsün.

HERAKLES Tanrılarınız ne diyor?

LİTYERSES Ekim alanı üzerinde tanrılar yoktur. Yalnızca toprak vardır, Ana, Mağara, hep bekleyen ve yalnızca oluk oluk akan kanla kımıldayan. Bu akşam, yabancı, sen olacaksın mağarada.

HERAKLES Siz Frigyalılar mağaraya inmez misiniz?

LİTYERSES Biz doğduğumuzda çıkıyoruz oradan, oraya dönmek için acelemiz yok.

HERAKLES Anladım. Demek, tanrılarınız için kan gübresi gerekli.

LİTYERSES Tanrılar değil toprak, yabancı. Siz bir toprak üzerinde yaşamıyor musunuz?

HERAKLES Bizim tanrılarımız toprakta değildir, denize ve toprağa, ormana ve buluta hükmederler, çobanın sürüsüne hükmettiği ya da efendinin kölelerine buyurduğu gibi. Dağın üzerinde, kendi başlarına yaşarlar, konuşan kimsenin gözlerindeki düşünceler ya da gökteki bulutlar gibi. Kana gereksinimleri yoktur.

LİTYERSES Seni anlamıyorum, yabancı konuk. Bulutun, kayanın, mağaranın adı aynıdır bizim için ve biri ötekinden ayrı değildir. Ana'nın bize verdiği kanı, ona terle, dışkıyla, ölümle geri veririz. Sen gerçekten de çok uzaklardan geliyorsun. Şu sizin tanrılarınız bir hiçmiş.

HERAKLES Bir ölümsüzler soyudur onlar. Ormanı, toprağı ve toprağın canavarlarını yenmişler. Toprağı beslemek için senin gibi kan döken herkesi mağaraya kovmuşlar.

LİTYERSES Görüyorsun işte, senin tanrıların ne yaptıklarını biliyorlar. Onlar da toprağı doyurmak zorunda kalmışlar. Zaten sen doymamış bir topraktan doğamayacak kadar güçlüsün.

HERAKLES Hadi öyleyse, Lityerses, ekini biçiyor muyuz?

LİTYERSES Konuk, tuhaf birisin. Şimdiye kadar kimse söylememiştir bunu ekim alanının önünde. Başak

demeti üzerinde ölmekten korkmuyor musun? Yoksa saban izleri arasından bir bıldırcın ya da bir sincap gibi kaçmayı mı umuyorsun?

HERAKLES Doğru anladıysam, ölüm değil, Ana'ya dönüş bu ve konukseverce bir ödül. Tarlada ter döken bu köylülerin hepsi, onlar için kanını vereni dualar ve ezgilerle selamlayacaklar. Büyük bir onur bu.

LİTYERSES Teşekkür ederim, konuk. Emin ol, geçen yıl öldürdüğümüz köle böyle şeyler söylemiyordu. Yaşlıydı ve tükenmişti, gene de onu ağaç kabuğundan yapılmış bağlarla bağlamak zorunda kaldık ve orakların altında uzun süre debelendi, o kadar ki ölmeden önce tüm kanı boşalmıştı bedeninden.

HERAKLES Bu kez, Lityerses, her şey yolunda gidecek. Söyle bana, talihsiz kişiyi öldürdükten sonra ne yapıyorsunuz ona?

LİTYERSES Henüz yarı canlıyken, onu parçalıyor ve bedeninin parçalarını Ana'ya değmesi için tarlalara saçıyoruz. Kanlı başını başaklarla ve çiçeklerle sarıp saklıyor ve şarkılar söyleyip danslar ederek Meandros'a atıyoruz. Çünkü Ana yalnızca toprak değildir; sana söylediğim gibi, aynı zamanda bulut ve sudur.

HERAKLES Sen Lityerses, çok şey biliyorsun, Kelainai'daki tarlaların efendisi olman boşuna değil. Söyle bana, Pessinus'da da çok sayıda insanı öldürüyorlar mı?

LİTYERSES Her yerde, yabancı, güneşin düştüğü her yerde insanlar öldürülür. Bizim buğdayımız, ancak dokunulmuş keseklerden filiz verir. Toprak canlıdır ve beslenmesi gerekir.

HERAKLES Ama neden öldürdüğünüz kişinin yabancı olması gerekiyor? Sizi yaratan toprağın, mağaranın, kendisine en çok benzeyen özleri yeniden kendisine katmayı yeğlemesi gerekmez mi? Sen de, yemek yediğinde, kendi toprağının ekmeğiyle şarabını yeğlemez misin?

LİTYERSES Seni sevdim, yabancı, seni gören oğlumuz sanır, öylesine içtenlikle istıyorsun iyiliğimizi. Ama niçin bu işlerin yorgunluğuyla zahmetine katlandığımızı düşünsene bir. Yaşamak için, değil mi? Şu halde, bizim hayatta kalıp hasadın zevkini çıkarmamız ve başkalarının ölmesi adildir. Sen köylü değilsin.

HERAKLES Ama öldürmelere son vermenin yolunu bulmak ve herkesin, yabancıların ve köylülerin, buğdayı yemesini sağlamak daha adil olmaz mıydı? Toprağı ve bulutları ve bu ovaya vuran güneşi tek başına bereketli kılacak kimseyi son bir kez öldürmek?

LİTYERSES Sen köylü değilsin, açıkça görülüyor bu. Toprağın her göndönümünde yeniden başladığını ve her yıl dönümünün her şeyi tükettiğini bile bilmiyorsun.

HERAKLES Ama bu düzlükte en eski atalarından bu yana mevsimlerin bütün özleriyle beslenmiş olan, geçmiş mevsimlerin toprağını tümüyle yenilemeye yetecek denli zengin, güçlü ve kanı öylesine bereketli birisi vardır elbette.

LİTYERSES Beni güldürüyorsun, yabancı. Sanki benden söz ediyor gibisin. Kelainai'da atalarım aracılığıyla burada hep yaşamış olan tek kişi benim. Buraların efendisiyim ve sen bunu biliyorsun.

HERAKLES Gerçekten de senden söz ediyorum. Ekini biçeceğiz, Lityerses. Yunanistan'dan bu kanlı eylem için geldim. Ekini biçeceğiz. Ve bu akşam yeniden gireceksin mağaraya.

LİTYERSES Kendi tarlamda, beni öldürmek mi istiyorsun?

HERAKLES Ölünceye dek savaşmak istiyorum seninle.

LİTYERSES Hiç olmazsa, orağı kullanmasını biliyor musun, yabancı?

HERAKLES Sakil ol, Lityerses. Davran.

LİTYERSES Doğrusu bu ya, güçlü kolların var.

HERAKLES Davran.

Ateşler

Yunanlılar da insan kurban etmişlerdir. Toprağı işleyen her uygarlık bunu yapmıştır. Ve her uygarlık toprağı işlemiştir.

(*İki çoban konuşurlar*).

OĞUL Bütün dağ alevler içinde.

BABA Yapılması gerekeni yapıyorlar. Asıl Khitairon'u görmeli bu gece. Bu yıl çok yüksekte otlatıyoruz sürüleri. Hayvanları topladın mı?

OĞUL Bizim ateşimizi kimse görmüyor.

BABA Aldırma, biz yakıyoruz ya ateşimizi.

OĞUL Yıldızlardan çok ateş var.

BABA Koru koy.

OĞUL Koydum.

BABA Ey Zeus, sütten ve tatlı baldan bu adağı kabul et; biz yoksul çobanlarız ve kendimizin olmayan sürüden adak sunamayız. Bu yanan ateş, felaketleri uzaklaştırsın ve nasıl üstünü duman halkaları kaplıyorsa, öyle yağmur bulutları kaplasın göğü... Islat ve suyu serp, oğlum. Danayı büyük çiftliklerde öldürmeleri yeterli. Yağmur yağarsa, her yere yağar.

OĞUL Baba, şu aşağıdakiler ateş mi yıldız mı?

BABA Oraya bakma. Denize doğru serpmelisin. Yağmurlar denizden yükselir.

OĞUL Baba, yağmur uzağa gider mi? Yağmur yağdığında, gerçekten de her yerde yağar mı? Thespiai'da da? Thebe'de de? Orada yukarda denizleri yok onların.

BABA Ama otlakları var, aptal. Bu yüzden kuyular açıyorlar. Onlar da bu akşam ateşler yaktılar.

OĞUL Ya Thespiai'dan sonra? Daha uzakta? İnsanların gece gündüz yürüyüp, hep dağların ortasında olduğu yerde? Bana orada hiç yağmur yağmadığını söylediler.

BABA Bu gece her yerde ateşler var.

OĞUL Neden şimdi yağmıyor? Ateşleri yaktılar.

BABA Şenlik var, oğlum. Yağmur yağsa, şenlik ateşlerini söndürürdü. Kimin işine gelir bu? Yarın yağacak yağmur.

OĞUL Peki yanan ateşlerin üzerine yağmur yağmamış mıdır hiç?

BABA Kimbilir? Daha sen doğmamışken, ben de, ateşler yakılırdı. Hep bu gece. Bir kez ateşin üzerine yağmur yağdığı söyleniyor.

OĞUL Öyle mi?

BABA Ama insanoğlunun şimdikinden daha adil yaşadığı bir zamanda olmuş bu, kralın çocukları da çobanken. Bütün bu toprak, harman alanı gibiymiş o zamanlar, temiz ve düzenli, ve kral Athamas'ın buyruğuna uyarmış. İnsanlar çalışıp yaşarmış ve keçileri efendiden gizlemek gerekmezmiş. Korkunç bir yaz sıcağının geldiğini, otlaklarla kuyuların kuruduğunu ve insanların öldüğünü söylüyorlar. Ateşler hiçbir işe yaramıyormuş. O zaman Athamas başkalarına danışmış. Ancak yaşlıymış ve evde kısa bir süre önce evlendiği bir eşi varmış, buyurgan genç bir kadın, habire yufkayürekli davranmanın, insanların gözünde itibarını yitirmenin zamanı olmadığını işliyormuş. Dua edip su serpmişler miydi? Evet. Danayı ve boğayı, birçok boğayı öldürmüşler miydi? Evet. Ne gelmişti bunun ardından? Hiçbir şey. O zaman oğullarını kurban vermişler. Anlıyor musun? Ama genç kadının çocuklarını değil, çünkü çocuğu yokmuş onun; düşün bir, Athamas'ın ilk karısından olma yetişkin iki çocuk, bütün gün tarlada çalışan iki delikanlı. Ve budala Athamas kararını vermiş: Onları çağırtmış. Çocukları anlamışlar, öyle ya, kralın çocukları budala değil ya, bunun üzerine kaçıp gitmişler. Ve onlarla birlikte, kurban verileceğini duyar duymaz bir tanrının tarlaya gönderdiği

ilk bulutlar gözden yitmiş. Ve o cadı hemen şöyle demiş: "Görüyor musunuz? Fikir doğruydu, bulutlar ortaya çıkmıştı; burada birini katletmemiz gerekiyor" Ve neler yaptıysa artık, halk Athamas'ı yakalayıp yakmaya karar vermiş. Ateşi hazırlayıp tutuşturmuşlar; Athamas'ın kollarını bağlayıp, boğa gibi çiçeklerle süsleyip ateşe götürmüşler ve tam ateşe atacakları anda hava bozmuş. Gök gürlemiş, şimşek çakmış ve müthiş bir yağmur başgöstermiş. Kırlar yeniden canlanmış. Su ateşi söndürmüş ve iyi yürekli Athamas herkesi bağışlamış, karısını da. Kadınlara dikkat et, oğlum. Dişi yılan erkek yılandan daha kolay belli eder kendini.

OĞUL Ya kralın oğulları?

BABA Bir daha hiçbir haber alınamamış onlardan. Ama onlar gibi iki delikanlı kurtarmıştır kendilerini.

OĞUL O zamanlar insanlar adil idiyse, neden iki delikanlıyı yakmak istemişler?

BABA Budala, yakıcı yaz sıcağının ne olduğunu bilmiyorsun. Ben gördüm böyle sıcakları, deden de gördü. Kış hiç kalır onun yanında. Kış çetin geçer, ama ekinlere iyi geldiği bilinir. Yaz sıcağı öyle değildir. Yaz sıcağı yakar. Her şey ölür ve açlık ile susuzluk insanı insan olmaktan çıkarır. Yemek yememiş birisini al: Saldırgandır. Ve birbirleriyle uyum içindeki o insanları düşün, hepsinin kendi toprağı varmış ve iyilik etmeye, iyi yaşamaya alışmışlar. Kuyular kuruyor, ekinler yanıyor ve açlar, susuzlar. Vahşi birer hayvana dönüşüyorlar.

OĞUL Kötü insanlarmış.

BABA Bizlerden daha kötü değil. Bizim yakıcı yaz sıcağımız, efendilerimizdir. Ve bizi özgürleştirebilecek yağmur yoktur.

OĞUL Artık bu ateşlerden hoşlanmıyorum. Neden tanrıların gereksinimi var bu ateşlere? Bir zamanlar bu ateşlerde hep birini yaktıkları doğru mu?

BABA Tedbirli davranıyorlardı. Sakatları, aylakları ve aklını yitirmişleri yakıyorlardı. İşe yaramayanı yakıyorlardı. Tarladan ekin çalanları. Nasıl olsa bununla yetiniyor tanrılar. İyi ya da kötü, yağmur yağıyor.

OĞUL Tanrıların bundan ne zevk aldıklarını anlamıyorum. Her durumda yağmur yağıyordu ya. Athamas da. Onun yakılacağı ateşi söndürdüler.

BABA Bak, tanrılar efendidir. Toprağın efendileri gibidirler. İçlerinden birinin yanmasına izin verirler mi sanıyorsun? Birbirine yardım eder onlar. Oysa bize kimse yardım etmez. İster yağmur yağsın, ister hava açsın, umurunda mı tanrıların? Şimdi ateşler yakılıyor ve ateşlerin yağmurun yağmasını sağladığı söyleniyor. Efendilere ne bundan? Hiç tarlaya geldiklerini gördün mü onların?

OĞUL Hayır, görmedim.

BABA İyi ya işte. Bir zamanlar yağmur yağdırmak için bir ateş yakmak, hasadı kurtarmak için bir boşgezeri yakmak yetiyordu, peki dünyanın adil olması ve bizim kendi kendimizin efendileri olduğumuzu söyleyebilmemiz için kaç efendinin evini yakmak, kaçını yollarda ve meydanlarda öldürmek gerekir?

OĞUL Ya tanrılar?

BABA Ne ilgisi var onların bununla?

OĞUL Tanrılarla efendilerin birbirlerine yardım ettiklerini söylemedin mi? Efendi olanlar onlar.

BABA Bir keçi öldüreceğiz. Ne yapalım? Boşgezerleri ve bizden çalanları öldüreceğiz. Bir ateş yakacağız.

OĞUL Sabah olsun isterdim. Beni korkutuyor tanrılar.

BABA İyi ki korkutuyor. Tanrıların bizden yana olmalarını sağlamak zorundayız. Senin yaşında bunu düşünmüyor olmak çirkin bir şey.

OĞUL Ben bunu düşünmek istemiyorum. Adil değil, tanrılar. Canlı insanların yakılmasına ne gereksinimleri var?

BABA Böyle olmasa, tanrı olmazlardı. Çalışmayan insan vaktini nasıl geçirsin istersin? Efendilerin olmadığı ve adaletli yaşandığı zamanlar, zaman zaman onları memnun etmek için birisini öldürmek gerekiyordu. Böyledir onlar. Ama bizim zamanımızda buna gereksinimleri yok artık. Çoğumuzun durumu kötü ve bize bakmak yetiyor onlara.

OĞUL Onlar da birer boşgezer.

BABA Boşgezerler. Doğru bir şey söyledin.

OĞUL Sakat gençler ne diyorlardı ateşte yanarken? Çok bağırıyorlar mıydı?

BABA Bağırmak değil önemli olan. Kimin bağırdığı önemli. Sakatlar ya da hainler, işe yarar hiçbir şey yapmaz onlar. Ama çocukları olan bir adamın, miskinlerin şişmanladığını görmesi daha kötü bir şey. Haksızlıktır bu.

OĞUL Eskiden yakılan ateşleri düşündükçe içim içimi yiyor. Şuraya aşağıya bak, ne çok ateş yakmışlar.

BABA Her ateşte bir delikanlıyı yakmıyorlardı. Tıpkı şimdi keçi kurban ettiğimiz gibi. Düşün. Biri yağmuru yağdırırsa, herkes için yağar yağmur. Dağ başına, köy başına bir insan yetiyordu.

OĞUL Ben istemiyorum, anlıyor musun, istemiyorum. Birbirimize karşı bunca adaletsiz olursak, efendilerimiz iliğimizi emmekle iyi ediyorlar. Tanrılar acı çekmemize bakmakla iyi ediyorlar. Hepimiz kötüyüz.

BABA Demetleri ıslat şimdi ve su serp. Henüz cahilsin. Sana mı düştü adaletten, adaletsizlikten söz etmek? Denize doğru, budala... Ey Zeus, kabul et bu adağı...

Ada

Herkes, deniz kazasından kurtulan Odysseus'un dönüş yolunda, eski tanrıça Kalypso dışında hiçbir şeyin olmadığı Ogygie adasında dokuz yıl kaldığını bilir.

(Kalypso ile Odysseus konuşurlar).

KALYPSO Odysseus, aramızda büyük bir fark yok. Sen de benim gibi, bir adada durmak istiyorsun. Her şeyi görüp, her acıyı yaşadın. Ben belki bir gün sana çektiğim acıyı söyleyeceğim. İkimiz de büyük bir yazgıdan yorgun düşmüşüz. Neden sürdürelim ki? Adanın, aradığın ada olmamasının ne önemi var senin için? Burada hiçbir zaman hiçbir şey olmaz. Biraz toprakla bir ufuk vardır. Burada sonsuza dek yaşayabilirsin.

ODYSSEUS Ölümsüz bir yaşam.

KALYPSO Ölümsüz, ânı kabul edendir. Yarın diye bir şeyi artık tanımayandır. Ama sözcük hoşuna gidiyorsa, kullan. Gerçekten de böyle mi düşünüyorsun?

ODYSSEUS Ben ölümden korkmayanın ölümsüz olduğunu sanıyordum.

KALYPSO Yaşamayı ummayanın. Elbette, neredeyse öylesin sen. Sen de çok acı çektin. Ama nedir bu eve dönme tutkusu? Hâlâ tedirginsin. Neden kayaların arasında tek başına yaptığın konuşmalar?

ODYSSEUS Yarın yola çıksam, sen mutsuz mu olurdun?

KALYPSO Çok fazla şey bilmek istiyorsun, canım. Diyelim ki ölümsüzüm. Ama sen anılarından ve düşlerinden vazgeçmez, tutkunu bir yana bırakıp ufku kabul etmezsen, tanıdığın o yazgıdan çıkmayacaksın.

ODYSSEUS Hep bir ufku kabul etmek, söz konusu olan. Peki neyi elde etmek için?

KALYPSO Başını yaslayıp susmak için, Odysseus. Bizim de neden uykuyu aradığımızı sordun mu kendine hiç? Dünyanın unuttuğu eski tanrıların nereye gittiğini kendine sordun mu hiç? Ebedi olmalarına rağmen, neden taşların toprağa gömüldüğü gibi zamana gömüldüklerini? Ve benim kim olduğumu, Kalypso'nun kim olduğunu?

ODYSSEUS Sana mutlu olup olmadığını sordum.

KALYPSO Konu bu değil, Odysseus. Hava, artık yalnızca denizin uğultusu ve kuşların çığlıklarıyla titreyen bu ıssız adanın havası da fazlaca boş. Bu boşlukta yokluğu hissedilecek hiçbir şey yok, düşün bir. Ama sen de bazı günler, yok olmuş eski bir gerilimin ve varoluşun izi gibi bir sessizlik, bir teslim oluş hissetmiyor musun?

ODYSSEUS Öyleyse, sen de kayalara konuşuyorsun.

KALYPSO Bir sessizliktir, diyorum sana. Uzak ve neredeyse ölü bir şey. Olmuş ve bir daha asla olmayacak olan. Bir hareketimin yazgı olduğu, tanrıların eski dünyasında. Korkunç adlarım oldu, Odysseus. Toprakla deniz bana boyun eğiyordu. Sonra yoruldum; zaman geçti, artık hareket etmek istemedim. İçimizden birileri yeni tanrılara direndi, bıraktım adlar zamana gömülsün; her şey değişti ve aynı kaldı, yenilerle yazgı için mücadele etmeye değmezdi. Artık ufkumu biliyordum ve neden eski tanrıların bizlerle mücadele etmemiş olduğunu.

ODYSSEUS Ama ölümsüz değil miydin?

KALYPSO Ölümsüzüm, Odysseus. Ölme umudum yok. Yaşama umudum da. Âni kabul ediyorum. Siz ölümlüleri benzer bir şeyler bekliyor, yaşlılık ve özlem. Neden başını yaslamak istemiyorsun benim gibi, bu adanın üzerine?

ODYSSEUS Vazgeçmiş olduğuna inansam, yapardım bunu. Ama sen de her şeyin hâkimi oldun, bana, bir

ölümlüye gereksinimin var, katlanmana yardım etmesi için.

KALYPSO Karşılıklı bir iyilik, Odysseus. Paylaşılmadığında, gerçek bir sessizlik yoktur.

ODYSSEUS Şu an seninle birlikte olmam sana yetmiyor mu?

KALYPSO Benimle birlikte değilsin, Odysseus. Sen bu adanın ufkunu kabul etmiyorsun. Ve özlemden kaçmıyorsun.

ODYSSEUS Özlemini duyduğum şey, benim canlı bir parçam, sessizliğin senin canlı bir parçan olduğu gibi. Toprakla denizin sana boyun eğdiği günden bu yana ne değişti senin için? Yalnız olduğunu ve yorgun olduğunu hissettin ve adlarını unuttun. Senden hiçbir şey alınmadı. Her ne isen, onu olmayı sen istedin.

KALYPSO Olduğum şey, neredeyse bir hiçlik, canım. Neredeyse ölümlü, neredeyse bir gölge, senin gibi. Kimbilir ne zaman başlayan uzun bir uyku ve sen bir rüya gibi ulaştın bu uykuya. Şafaktan korkuyorum, uyanıştan; sen gidersen, uyanıştır.

ODYSSEUS Konuşan sen misin, tanrıça?

KALYPSO Senin ölümden korktuğun gibi korkuyorum uyanıştan. İşte, daha önce ölüydüm, şimdi bunu biliyorum. Bu adada benden kalan tek şey, denizin ve rüzgârın sesiydi. Ah, acı çekmek değildi bu. Uyuyordum. Ama sen geldiğinden beri, kendinde bir başka adayı getirdin.

ODYSSEUS Çok uzun zamandan beri arıyorum onu. Bir toprak parçasını görüp, kendini kandırmak için her defasında gözlerini yarı kapamanın ne olduğunu bilmezsin sen. Benim kabul edip susmam olanaksız.

KALYPSO Gene de, Odysseus, siz insanlar yitirilen bir şeye kavuşmanın hep bir elem olduğunu söylüyorsunuz. Geçmiş dönmez. Zamanın akışına karşı hiçbir şey duramaz. Sen ki Okeanos'u gördün, cana-

varları ve Elis'i, gene de evleri, kendi evlerini tanıyabilecek misin?

ODYSSEUS Sen kendin söyledin adayı içimde taşıdığımı.

KALYPSO Ah değişmiş, yitirilmiş bir ada, bir sessizlik. Kayalıklar arasındaki bir denizin yankısı ya da bir parça duman. Kimse paylaşamaz seninle o adayı. Evler, bir yaşlının yüzü gibi olacak. Senin sözlerinin onlarınkinden farklı bir anlamı olacak. Denizde olduğundan daha yalnız olacaksın.

ODYSSEUS Hiç olmazsa, durmam gerektiğini bileceğim.

KALYPSO Değmez, Odysseus. Şimdi, şu an durmayan, bir daha asla durmaz. Yaptığını, her zaman yapacaksın. Bir kez yazgını kırmak, yoldan çıkmak ve kendini zamana gömülmeye bırakmak zorundasın...

ODYSSEUS Ölümsüz değilim.

KALYPSO Olacaksın, eğer beni dinlersen. Gelen ânı ve giden ânı kabul etmekten başka nedir ki ebedi yaşam? Esrikliğin, zevkin, ölümün bir başka amacı yoktur. Huzursuz dolaşmaların neye yaradı şimdiye kadar?

ODYSSEUS Bilsem, son verirdim dolaşmalarıma. Ama sen bir şeyi unutuyorsun.

KALYPSO Söyle.

ODYSSEUS Aradığım yüreğimde, tıpkı senin gibi.

Göl

Troizen'li bâkir avcı Hippolytos, Aphrodite'ye saygısızlığından ötürü kötü bir ölümle ölmüştür. Ancak Hippolytos'u yeniden yaşama döndüren Diana onu gizlice İtalya'ya (Hesperia), Alban tepelerine kaçırmış ve burada Hippolytos'u kendi kültüne bağlayarak, ona Virbius adını vermiştir. Virbius'un su perisi Arikia'dan çocukları olmuştur. Antikçağlılar için Batı –*Odysseia*'yı düşünün– ölüler ülkesiydi.

(*Virbius ile Diana konuşurlar*).

VİRBİUS Sana, buraya gelmenin hoşuma gittiğini söyleyeceğim. Bu göl eski denizi anımsattı bana. Ve senin yaşamını yaşadığım, herkes için öldüğüm, sana ormanda ve dağlarda hizmet ettiğim için mutlu oldum. Burada vahşi hayvanlar, tepeler, köylüler hiçbir şey bilmiyor, senin dışında hiçbir şey tanımıyorlar. Geçmiş şeyleri olmayan bir ülke, bir ölüler ülkesi.

DİANA Hippolytos...

VİRBİUS Hippolytos öldü, sen Virbius adını verdin bana.

DİANA Hippolytos, öldüğünüzde bile siz ölümlüler yaşamı unutmuyor musunuz?

VİRBİUS Dinle. Herkese göre ölüyüm ve sana hizmet ediyorum. Sen beni Hades'ten koparıp aldığında ve yeniden ışığa kavuşturduğunda, tek istediğim hareket etmek, soluk almak ve sana tapınmaktı. Beni toprak ile göğün ışık saçtığı, her şeyin canlı ve yaşam dolu olduğu, her şeyin yeni olduğu bu yere koydun. Burada gece de, yurdumda olduğundan daha genç ve derin. Burada zaman geçmiyor. Anılar oluşmuyor. Ve bir tek sen hüküm sürüyorsun burada.

DİANA Anılarla dolusun, Hippolytos. Ama bir an için burasının ölüler toprağı olduğunu varsayalım: Hades'te geçmişi yeniden yaşamaktan başka ne yapılır ki?

VİRBİUS Hippolytos öldü, diyorum sana. Ve göğe benzeyen bu göl Hippolytos'a ilişkin hiçbir şey bilmiyor. Ben olmasam, bu toprak şimdi nasılsa gene öyle

olurdu. Düşlenmiş bir ülkeye benziyor, bulutların ötesinden görülmüş. Bir zamanlar –henüz bir çocuktum– evi kuşatan dağların ardında, uzakta, güneşin battığı yerde –gitmek, hep gitmek yeterliydi– sabahın, avın, ebedi oyunun çocuk ülkesine ulaşacağımı düşünürdüm. Bir köle şöyle dedi bana: "Arzu ettiğin şeye dikkat et, ufaklık. Tanrılar hep izin verirler buna". Buydu. Ölümü istediğimi bilmiyordum.

DİANA Bu başka bir anı. Neden yakınıyorsun?

VİRBİUS Ah yabanıl tanrıça, bilmiyorum. Daha dün gözlerimi burada açmışım gibi geliyor. Çok zaman geçtiğini biliyorum ve bu dağlar, bu göl, bu koca ağaçlar devinimsiz ve suskun. Kimdir Virbius? Her sabah yeniden uyanan ve sanki zaman geçmiyormuş gibi oyuna dönen çocuktan başka neyim?

DİANA Sen Hippolytos'sun, benim ardımdan gelmek için ölen delikanlı. Ve şimdi zamanın ötesinde yaşıyorsun. Anılara gereksinimin yok. Benimle günü gününe yaşanır, tavşan gibi, geyik gibi, kurt gibi. Ve hep kaçar, hep kovalanırsın. Bu, ölülerin toprağı değil, ebedi bir sabahın yaşam dolu gündoğumudur. Anılara gereksinimin yok, çünkü bu yaşamı her zaman bildin.

VİRBİUS Gene de burası gerçekten de yurdumdakinden daha canlı. Her şeyde ve güneşte içerden geliyormuş gibi ışıltılı bir ışık var, henüz günlerin aşındırmadığı bir canlılık. Siz tanrılar için nedir bu Hesperia toprağı?

DİANA Göğün altındaki öteki topraklardan farklı değildir. Biz geçmiş ya da gelecekle yaşamayız. Her gün bizim için ilk gün gibidir. Sana büyük bir sessizlik gibi gelen şey, bizim göğümüzdür.

VİRBİUS Ama senin en sevdiğin yerlerde yaşadım. Didymos'ta avlandım, Troizen'in sahillerini kat ettim, benim gibi yoksul ve yabanıl topraklar. Ama bu insana özgü olmayan sessizlikte, bu yaşam ötesi ya-

şamda hiç soluk almamıştım. Onu yalnızlık kılan ne?

DİANA Tam bir çocuksun sen. İnsanın hiç bulunmadığı bir yer, her zaman bir ölüler toprağı olacaktır. Senin denizinden ve adalardan başkaları gelecek ve Hades'i geçtiklerine inanacaklar. Ve daha uzak başka topraklar var...

VİRBİUS Başka göller, başka sabahlar, bunlar gibi. Su, yeşillikler arasındaki yaban eriklerinden daha mavi. Ağaçların gölgeleri arasında bir gölgeymişim gibi geliyor bana. Ne kadar çok bu güneşle ısınır, ne kadar çok bu toprakla beslenirsem, o kadar çok çözülüp, damlalara ve uğultulara, gölün sesine, ormanın gürültülerine dönüşüyorum sanki. Ağaç gövdelerinin arkasında, taşlarda, kendi terimde çok uzak bir şeyler var.

DİANA Bunlar, çocukluğunun özlemleri.

VİRBİUS Artık çocuk değilim. Seni tanıyorum ve Hades'ten geliyorum. Benim toprağım, şu yukarıdaki bulutlar kadar uzak. İşte, ağaç gövdeleri ve şeyler arasından sanki bir bulutmuşum gibi geçiyorum.

DİANA Sen mutlusun, Hippolytos. İnsana mutlu olma hakkı tanınmışsa eğer, mutlusun sen.

VİRBİUS Ben olan, ölen o çocuk mutlu. Sen onu kurtardın, teşekkür ederim sana. Ama yeniden doğan, kulun, meşeye ve senin ormanlarına bakan kaçak, o mutlu değil, çünkü var olup olmadığını bile bilmiyor. Kim yanıt veriyor ona? Kim konuşuyor onunla? Bugün, dününe bir şey ekliyor mu?

DİANA Öyleyse, Virbius, hepsi bu kadar mı? Sana eşlik etmemi ister misin?

VİRBİUS Sen ne istediğimi biliyorsun.

DİANA Ölümlüler hep bunu isterler sonunda. Ama ne var kanınızda?

VİRBİUS Kanın ne olduğunu sen mi soruyorsun bana?

DİANA Dökülen kanda, tanrısal bir tat var. Kaç kez gördüm, senin oğlağı ya da dişi kurdu yere yatırıp, boğazını kestiğini ve ellerini onun kanına daldırdığını. Bu yüzden hoşlanıyordum senden. Ama öteki kanı, sizin kanınızı, damarlarınızda kabaran ve gözlerinizde çakan kanı, onu iyi bilmiyorum. Sizin için yaşam ve yazgı olduğunu biliyorum.

VİRBİUS Daha önce bir kez döktüm o kanı. Ve bugün onu tedirgin ve yitmiş duymak, bana yaşadığımı kanıtlıyor. Ne bitkilerin gücü yetiyor bana ne de gölün ışığı. Bu şeyler bulutlar gibidir, gündüzün ve akşamın ebedi yolcuları, ufukların bekçileri, Hades'in kişileri. Yalnızca bir başka kan dindirebilir benimkini. Ve tedirgin akan, üstelik doymuş bir kan.

DİANA Söylediklerinden anladığım, sen boğaz kesmek istiyorsun.

VİRBİUS İstediğim bu, yabanıl tanrıça. Önce, Hippolytos iken, vahşi hayvanları boğazlıyordum. Bana yetiyordu. Şimdi burada, bu ölüler toprağında, vahşi hayvanlar da ellerim arasından bulutlar gibi kayıp gidiyor. Kabahat benim, sanırım. Ama sıcak ve kardeşçe bir kana sarılmaya ihtiyacım var. Bir sese ve bir yazgıya ihtiyacım var. Ah yabanıl tanrıça, bahşet bunu bana.

DİANA İyi düşün, Virbius-Hippolytos. Sen mutluydun.

VİRBİUS Önemli değil, efendim. Birçok kez göldeki görüntüme baktım. Yaşamak istiyorum, mutlu olmayı değil.

Cadılar

Odysseus Kirke'nin adasına ulaşmış, tehlike konusunda uyarılmış ve sihirli bir biçimde Kirke'nin büyülerinden bağışık hale getirilmiştir. Büyücü kadının değneğinin dokunuşunun yararsızlığı buradan kaynaklanır. Ama büyücü kadın –gözden düşmüş eski bir Akdeniz tanrıçası– yazgısına Odysseus adlı birisinin gireceğini çok önceden biliyordu. Keşke Homeros bu noktayı daha ayrıntılı işlemiş olsaydı.

(*Kirke ile Leukothea konuşurlar*).

KİRKE İnan bana, Leuko, ilk önce anlamadım. Zaman zaman sözü şaşırdığı oluyor insanın, bir bellek yitimi oluyor. Gene de, ona dokunmuştum. Doğrusu, o kadar uzun süredir bekliyordum ki onu, bunu düşünmüyordum artık. Her şeyi anlar anlamaz –atılıp, bir eliyle kılıcına davranmıştı– güleceğim geldi; öyle ki, mutlulukla düşkırıklığı bir aradaydı. Hatta onsuz yapabileceğimi, yazgıdan kaçabileceğimi düşündüm. "Sonuçta Odysseus o", diye düşündüm, "eve dönmek isteyen birisi" Onu uğurlamayı düşünmeye başlamıştım bile. Sevgili Leuko. O, o kılıcı sağa sola sallıyordu –ancak bir insanın olabileceği denli gülünç ve maharetliydi– ve ben gülümsemek ve onlara yaptığım gibi onu tepeden tırnağa süzmek, şaşırıp kenara çekilmek zorundaydım. Bir genç kız gibi hissediyordum kendimi, hani genç kızken bize büyüdüğümüzde neler yapacağımızı söylerlerdi de, biz de gülerdik. Her şey bir dans gibi gelişti. O beni bileklerimden kavradı, sesini yükseltti, ben renkten renge girdim –ama solgundum, Leuko– onun dizlerine sarılıp oyunuma başladım: "Kimsin sen? Hangi toprağın oğlusun..." Zavallıcık, diye düşünüyordum, başına gelecekleri bilmiyor. İriyarıydı, kıvırcık saçlı, yakışıklı bir adamdı, Leuko. Ne harika bir domuz, bir kurt olurdu ondan.

LEUKOTHEA Ama ona bu şeyleri seninle birlikte geçirdiği yıl mı söyledin?

KİRKE Ah genç kız, bir insana yazgıya ilişkin şeylerden söz edilmez. Onlar yazgıya demir zincir, kaçınılmaz kader adını verdiklerinde her şeyi söylemiş olduklarına inanırlar. Bize kader tanrıçaları derler, biliyorsun.

LEUKOTHEA Gülümsemeyi bilmiyorlar.

KİRKE Evet. Bazısı yazgı karşısında gülmeyi biliyor, sonradan gülmeyi biliyor, ancak olay olurken ciddi olması ya da ölmesi gerekiyor. Tanrısal şeyler üzerine şaka yapmayı bilmiyorlar, bizim gibi rol yapmayı bilmiyorlar. Yaşamları o kadar kısa ki, önceden yapılmış ya da bilinen şeyleri yapmayı kabul edemiyorlar. O da, cesur Odysseus da, ona bu anlamda bir söz söylesem, beni artık anlamıyor ve Penelope'yi düşünüyordu.

LEUKOTHEA Ne sıkıcı.

KİRKE Evet, ama görüyorsun, ben onu anlıyorum. Penelope'yle gülümsememesi gerekiyordu, onunla her şey, günlük öğünler bile ciddi ve yeniydi –kendilerini ölüme hazırlayabiliyorlardı. Sen ölümün onları ne denli çektiğini bilmezsin. Ölmek, gerçi bir yazgıdır onlar için, bir yineleme, bilinen bir şey, ancak bir şeyleri değiştirdiği yanılsamasına kaptırırlar kendilerini.

LEUKOTHEA Öyleyse neden domuz olmak istemedi?

KİRKE Ah Leuko, tanrı olmak bile istemedi, biliyorsun Kalypso'nun, o aptal kadının ona ne kadar yalvardığını. Odysseus böyleydi, ne domuz, ne tanrı, yalnızca bir insan, son derece zeki ve yazgı karşısında cesur.

LEUKOTHEA Söyle bana, hayatım, onunla olmak çok mu güzeldi?

KİRKE Bir şey düşünüyorum, Leuko. Biz tanrıçalardan hiçbiri asla ölümlü olmayı istememiştir, hiçbir tanrıça hiçbir zaman arzulamamıştır bunu. Gene de bu zinciri kıran bir yenilik olacaktı.

LEUKOTHEA Sen ister miydin?

KİRKE Ne diyorsun, Leuko... Odysseus neden gülümsediğimi anlamıyordu. Çoğu zaman gülümsediğimi bile anlamıyordu. Bir defasında ona neden hayvanın zeki ve cesur insana oranla biz ölümsüzlere daha yakın olduğunu açıkladığımı sandım. Yiyen, tırmanan ve belleği olmayan hayvanın. Bana ne yanıt verdi biliyor musun? Ülkesinde bir köpek, belki de ölmüş olan zavallı bir köpek onu bekliyormuş. Ve bana hayvanın adını söyledi. Anlarsın ya, Leuko, o köpeğin bir adı vardı.

LEUKOTHEA Bizlere de bir ad veriyor insanlar.

KİRKE Bana birçok adı yatağımdayken Odysseus verdi. Her defasında bir addı. Başlangıçta, hayvanın, bir domuzun ya da kurdun çıkardığı ses gibiydi, ancak o da yavaş yavaş tek bir sözcüğün heceleri olduğunu fark etti. Beni bütün tanrıçaların, kızkardeşlerimizin adlarıyla çağırdı, annenin, yaşama ilişkin şeylerin adlarıyla. Sanki benimle, yazgıyla savaşır gibiydi. Beni adlandırmak, tutmak, beni ölümlü kılmak istiyordu. Bir şeyleri parçalamak istiyordu. Bu uğurda zekâsını ve cesaretini kullandı –bunlara sahipti– ama asla gülümsemeyi bilmedi. Tanrıların –yazgıyı bilen bizlerin– gülümsemesinin ne olduğunu asla bilmedi.

LEUKOTHEA Hiçbir insan bizleri anlamıyor ve hayvanı. Senin adamlarını gördüm. Kurda ya da domuza dönüştürüldüklerinde, sanki hâlâ eksiksiz birer insanmış gibi gürlüyorlar. Tam bir işkence. Zekâlarına karşın, oldukça kabalar. Sen çok oynadın mı onlarla?

KİRKE Onlardan zevk alıyorum, Leuko. Elimden geldiğince zevk alıyorum onlardan. Bir tanrıyla paylaşamadım yatağımı, insanlardan ise yalnızca Odysseus'la paylaştım. Dokunduğum tüm ötekiler hayvan haline gelip öfkeden kuduruyor ve beni öyle arıyor-

lar, birer hayvan olarak. Ben onları alıyorum, Leuko: Onların öfkesi bir tanrının aşkından ne daha iyi ne daha kötü. Ama onlarla gülümsemem bile gerekmiyor; üzerime çıktıklarını ve sonra inlerine kapanmak üzere kaçtıklarını hissediyorum. Gözlerimi yere indirmiyorum.

LEUKOTHEA Peki Odysseus...

KİRKE Kim olduklarını sormuyorum kendime... Odysseus'un kim olduğunu mu bilmek istiyorsun?

LEUKOTHEA Söyle bana, Kirke.

KİRKE Bir akşam, Aiaie'ye varışını anlattı bana, yoldaşlarının korkusunu, gemilere dikilen nöbetçileri. Bana, bütün gece harmanilerine sarınıp deniz kıyısında uzanarak uğultuları ve kükremeleri dinlediklerini söyledi. Sonra, gün doğduğunda, ormanın ötesinde bir duman halkasının yükseldiğini ve yurtlarıyla evlerini tanıyarak sevinçten haykırdıklarını. Bu şeyleri gülümseyerek söyledi bana –insanların gülümsediği gibi– ocağın önünde yanıma oturarak. Benim kim olduğumu ve kendisinin nerede olduğunu unutmak istediğini söyledi ve o akşam Penelope diye seslendi bana.

LEUKOTHEA Ah Kirke, bu kadar aptal mıydı o?

KİRKE Sevgili Leuko, ben de aptalca davranıp, ona ağlamasını söyledim.

LEUKOTHEA Bak sen.

KİRKE Hayır, ağlamadı. Kirke'nin ağlamayan hayvanları sevdiğini biliyordu. Daha sonra ağladı, ona kalan uzun yolculuktan, Hades'e inişten ve Okeanos'un zifiri karanlığından söz ettiğim gün ağladı. Bu bakışı temizleyen ve güç veren ağlayışı, ben Kirke de anlıyorum. Ama o akşam –anlamı belirsiz bir biçimde gülerek– bana çocukluğundan ve yazgıdan söz etti ve bana beni sordu. Gülerek konuşuyordu, anlarsın.

LEUKOTHEA Anlamıyorum.

KİRKE Gülerek. Ağzı ve sesiyle. Ama gözleri anılarla yüklüydü. Sonra benden bir şarkı söylememi istedi. Şarkıyı söylerken dokuma tezgâhının önüne oturdum ve boğuk sesimi, evin ve çocukluğun sesi haline getirdim, sesime güzellik kattım, onun Penelope'si oldum. Başını ellerinin arasına aldı.

LEUKOTHEA Sonunda kim gülüyordu?

KİRKE Kimse, Leuko. Ben de o akşam ölümlü oldum. Bir adım oldu: Penelope. Bir tek o zaman, gülümsemeksizin yüzünde yazgımı görüp, gözlerimi yere indirdim.

LEUKOTHEA Peki bu adam bir köpeği mi seviyordu?

KİRKE Bir köpeği, bir kadını, oğlunu ve denizde yol alacağı bir gemiyi. Ve günlerin sonsuzcasına geri dönüşü ona asla yazgı gibi görünmemişti, ölüme, ne olduğunu bilerek koşuyordu ve toprağı sözler ve olaylarla zenginleştiriyordu.

LEUKOTHEA Ah Kirke, senin gözlerin yok bende, ama burada ben de gülümsemek istiyorum. Saflık etmişsin. Ona kurt ile domuzun senin üzerine bir hayvan gibi çıktığını söyleseydin, teslim olur, o da hayvana dönüşürdü.

KİRKE Ona bunu söyledim. Dudağını büktü, belli belirsiz. Az sonra bana şöyle dedi: "Yeter ki yol arkadaşlarım olmasınlar".

LEUKOTHEA Kıskanç, öyleyse.

KİRKE Kıskanç değil. Onları koruyordu. Her şeyi anlıyordu. Biz tanrıların gülümsemesi dışında. Yatağımda ağladığı gün, korkudan ağlamadı, son yolculuğu ona kader dayattığı için, önceden bilinen bir şey olduğu için ağladı. "Öyleyse, neden yapayım bu yolculuğu?", diye sordu kılıcını kuşanıp, denize doğru yürüyerek. Ben ona kara kuzuyu götürdüm ve yol arkadaşları ağlarken, o çatının üzerinde kırlangıçların uçuşunu fark edip, bana şöyle dedi: "Onlar da

gidiyorlar. Ama onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar. Sen, tanrıça, biliyorsun".

LEUKOTHEA Başka hiçbir şey söylemedi mi sana?

KİRKE Hiçbir şey.

LEUKOTHEA Kirke, neden öldürmedin onu?

KİRKE Ah, gerçekten de aptalın tekiyim. Bazen bizim bildiğimizi unutuyorum. O zaman bir genç kızmışım gibi eğleniyorum. Sanki bütün bu şeyler büyüklere, Olymposlulara oluyormuş ve sanki böyle, amansız, ama saçma ve ansızın, oluyormuş gibi. Hiç önceden göremediğim şey, önceden görmenin kendisi, yapacaklarımı ve söyleyeceklerimi her defasında bilmek –ve yaptığım ve söylediğim her şey hep yeni, şaşırtıcı oluyor, bir oyun gibi, Odysseus'un bana öğrettiği, tümüyle belirli kuralları, yasaları bulunan, ama fildişi parçalarıyla öylesine güzel ve beklenmedik olan satranç oyunu gibi. Odysseus bana hep o oyunun yaşam olduğunu söylüyordu. Zamana üstün gelmenin bir yolu olduğunu söylüyordu bana.

LEUKOTHEA Onunla ilgili çok fazla şey anımsıyorsun. Onu domuza dönüştürmedin, kurda da, bir anı haline getirdin onu.

KİRKE Ölümlü insanda, Leuko, ölümsüz olan bundan başka bir şey yoktur. Taşıdığı anı ve bıraktığı anı. Adlar ve sözcükler budur. Anı karşısında onlar da gülümserler, boyun eğip.

LEUKOTHEA Kirke, sen de sözler söylüyorsun.

KİRKE Yazgımı biliyorum, Leuko. Korkma.

Boğa

Theseus'un Girit'ten dönüşünde yas işareti olan siyah yelkenleri gemi direğinde unutmuş gibi yaptığını ve babasının onun öldüğünü sanıp kendisini denize atarak tahtı Theseus'a bıraktığını herkes bilir. Bu tam anlamıyla Yunanlılara özgü bir şeydir, canavarlara yönelik her tür mistik tapınmaya duyulan tiksintinin aynı derecede Yunanlılara özgü bir şey olması gibi.

(*Lelegus ile Theseus konuşurlar*).

LELEGUS Şu tepe vatan, efendimiz.

THESEUS Deniz ötesinde hiçbir toprak yoktur ki, alacakaranlığın ışığında uzaktan görülüp, eski tepeyi andırmasın.

LELEGUS Güneşin İda'nın ardında battığını gördüğümüzde, bir kez biz de kadeh kaldırdık.

THESEUS Dönmek güzel, gitmek de güzel, Lelegus. İçelim daha. Geçmişe içelim. Bırakılan ve yeniden kavuşulan her şey güzel.

LELEGUS Adada olduğumuz sürece, sen vatandan söz etmiyordun. Bırakılan birçok şeyi anımsamıyordun. Sen de günü gününe yaşıyordun. Ve evleri bıraktığın gibi şu toprağı bıraktığını gördüm, arkana dönüp bakmaksızın. Bu akşam, geçmişi anımsıyor musun?

THESEUS Hayattayız, Lelegus; karşımızda bu şarap ve yurdumuzun sularındayız. Böyle bir akşamda birçok şeyi anımsar insan, yarın şarap ile deniz bize huzur vermeye yetmeyecek olsa bile.

LELEGUS Neden korkuyorsun? Sanki geri döndüğüne inanmıyor gibisin. Neden şu kapkara yelkenleri indirip gemiyi beyaz yelkenlerle donatmalarını emretmiyorsun? Bu sözü vermiştin babana.

THESEUS Vaktimiz var, Lelegus. Yarına kadar vaktimiz var. Tehlike içinde olduğumuz ve hiçbirinizin dönüp dönmeyeceğimizi bilmediği günlerdeki yelkenlerin başımın üzerinde çarptığını duymak hoşuma gidiyor.

LELEGUS Sen.döneceğimizi biliyor muydun, Theseus?
THESEUS Az çok... Benim baltam şaşmaz.
LELEGUS Neden duraksayarak konuşuyorsun?
THESEUS Duraksayarak konuşmuyorum. Haklarında çok az şey bildiğim halkı, yüksek tepeyi ve adadayken ne olduğumuzu düşünüyorum. O sayısız avlusu bulunan sarayda geçirdiğimiz son günleri ve bana kral-boğa diyen askerleri, anımsıyor musun? Neyi öldürürsen, o olursun, adada. Onları anlamaya başlıyordum. Sonra bize İda'nın ormanlarında, tanrıların doğup öldüğü tanrı mağaraları olduğunu söylediler. Anlıyor musun, Lelegus? O adada tanrılar öldürülüyor, hayvanlar gibi. Ve onları öldüren tanrı haline geliyor. O zaman İda'ya çıkmaya kalkıştık...
LELEGUS Evden uzakta, cesur oluyor insan.
THESEUS Ve bize inanılmaz şeyler söylediler. Kadınları –günü güneşin altında uzanıp sarayın teraslarında geçiren o endamlı sarışın kadınlar– geceleyin İda'nın çayırlarına çıkıp ağaçlarla hayvanları kucaklıyorlar. Orada kalıyorlardı, kimi zaman.
LELEGUS Yalnızca kadınların cesareti var adada. Sen bunu biliyorsun, Theseus.
THESEUS Bildiğim bir şey var. Dokuma tezgâhının başında kalan kadınları yeğliyorum.
LELEGUS Ama adada dokuma tezgâhları yok ki. Her şeyi denizden alıyorlar. Sence ne yapmaları gerekir kadınların?
THESEUS Güneşte olgunlaşırken tanrıları düşünmemeleri. Tanrısal olanı ağaç gövdelerinde ve denizde aramamaları. Boğaların arkasından koşmamaları. Önce suç babalardadır, kadınlar gibi giyinip, delikanlıların boğaların üzerinde hüner gösterileri yapmalarından hoşlanan o hilekâr tacirlerdedir sandım. Ama bu değil, hepsi bu değil. Bir başka kan. İda'nın tanrıçalardan başka bir şey bilmediği bir zaman oldu. Bir tanrıçadan başka. Güneşti, ağaç gövdeleriydi, deniz-

di. Ve tanrıçanın karşısında, tanrılarla erkekler ezildiler. Bir kadın erkekten kaçıp, benliğini güneşte ve vahşi hayvanda yeniden buluyorsa, erkeğin suçu değildir bu. Bozuk kandır, kaostur.

LELEGUS Bunu ancak sen söyleyebilirsin. Yabancı kadından mı söz ediyorsun.

THESEUS Ondan da.

LELEGUS Sen kralsın ve yaptıkların bize adil gelir. Ama bize yumuşakbaşlı ve uysal bir kadın gibi görünüyordu o.

THESEUS Fazla uysal, Lelegus. Ot ya da deniz gibi uysal. Ona bakıyor, kendisini sana teslim ettiğini ve seni hiç duymadığını anlıyorsun. İda'nın çayırları gibi: Orada elinde baltayla yol alırsın, ama bir an gelir sessizlik seni boğar ve durmak zorunda kalırsın. Gizlenmiş bir vahşi hayvanın soluk alması gibiydi. Güneş bile ondan sakınıyordu sanki, hava bile. Büyük Tanrıçayla savaşılmaz. Toprakla, onun sessizliğiyle savaşılmaz.

LELEGUS Bu şeyleri biliyorum, senin gibi. Ama yabancı kadın seni o mağaradan çıkarttı. Yabancı kadın evleri bıraktı. Sağlam kan ile bozuk kan arasında yapılmaz böyle bir şey. Yabancı kadın senin ardın sıra gelerek, kendi tanrılarını bırakmıştı.

THESEUS Ama tanrılar onu bırakmadılar.

LELEGUS Onları İda'da öldürdüklerini söylüyordun az önce.

THESEUS Ve öldüren yeni tanrı olur. Ah Lelegus, tanrılar ve boğalar öldürülebilir mağarada, ancak kanında sahip olduğun o tanrı öldürülmez. Ariadne de adanın kanıydı. Ben boğayı nasıl bildiysem öyle bildim onu.

LELEGUS Acımasızmışsın, Theseus. Ne demiştir acaba, mutsuz kadın, uyandığında?

THESEUS Biliyorum. Belki de bağırmıştır. Ama önemi yok. Yurduna, evlerine ve tanrılarına seslenmiştir.

Toprağı ve güneşi var onun. Biz yabancılar artık hiçbir şey değiliz onun için.

LELEGUS Güzeldi, efendimiz, topraktan ve güneşten yapılmıştı.

THESEUS Oysa biz birer insandan başka bir şey değiliz. Ölümü çoktan tatmış olan ve büyük Tanrıçanın karnında taşıdığı tanrılardan bir tanrının, yumuşak ve anlamı belirsiz ve acı çeken bir tanrının, onu avutmak üzere gönderileceğinden eminim. Bir ağaç gövdesi mi olacak, bir at mı, bir koyun mu? Bir göl mü olacak yoksa bir bulut mu? Her şey olabilir, onun denizi üzerinde.

LELEGUS Bilemiyorum, bazen oyun oynayan bir çocuk gibi konuşuyorsun. Efendimizsin ve seni dinliyoruz. Kimi zaman da yaşlı ve acımasızsın. Sanki ada sende kendinden bir şeyler bırakmış.

THESEUS Bu da olabilir. Öldürdüğün ne ise, o olursun, Lelegus. Sen bunu pek düşünmüyorsun, ama uzaktan geliyoruz.

LELEGUS Vatanın şarabı bile ısıtmıyor mu içini?

THESEUS Henüz ulaşmadık vatana.

Aile İçinde

Atreusoğullarının yuvasına acı getiren üzücü olaylar bilinir. Burada birkaç kuşağı anımsatmak yeterli olacaktır. Pelops, Tantalos'un; Thyestes ile Atreus, Pelops'un; Menelaos ile Agamemnon Atreus'un; annesini öldüren Orestes ise Agamemnon'un çocuğudur. Kitabın yazarı, Arkadyalı ve denizden doğan Artemis'in bu ailenin inançlarında özel bir yeri olduğundan (Atreus ailesinden İphigeneia'nın babası tarafından kurban edilmesini düşünün) emindir, üstelik çok uzun bir süredir.

(*Kastor ile Polydeukes konuşurlar*).

KASTOR Anımsıyor musun, Poly, onu Theseus'un elinden aldığımız zamanı?

POLYDEUKES Değmişti çabamıza...

KASTOR O zamanlar küçük bir kız çocuktu, hatırlıyorum geceleyin atlarımızı sürerken, o ormanda Theseus'un atı üzerinde, peşinde biz, kapıldığı korkuyu düşünüyordum... Safmışız.

POLYDEUKES Şimdi güvencede.

KASTOR Şimdi Frigyalılarla Dardanosluların gücü var onda. Kendisiyle aramıza denizi koydu.

POLYDEUKES Denizi de geçeceğiz.

KASTOR Ben bıktım bu işten, Polydeukes. Artık bize düşmez bu. Artık Atreusoğullarının meselesi.

POLYDEUKES Denizi geçeceğiz.

KASTOR Emin ol, Poly. Değmez. Saf olma. Bırak Atreusoğulları yapsın bunu –olacaklar onları ilgilendiriyor.

POLYDEUKES Ama o bizim kızkardeşimiz.

KASTOR Sparta'da kalmayacağını bilmeliydik. Sonuçta, saraya kapanıp yaşayacak kadın değil o.

POLYDEUKES Peki başka ne istiyor, Kastor?

KASTOR Hiçbir şey istemiyor. Olan şu. O zamanki küçük kız ne idiyse, şimdi de o. Bir kocayı ya da bir yuvayı ciddiye alamaz. Ama peşine düşmemiz işe yaramaz. Göreceksin bir gün aramıza dönecek.

POLYDEUKES Kimbilir Atreusoğulları şimdi ne yapacaklar kanın öcünü almak için. Hakarete katlanabi-

lecek insanlar değildir onlar. Onurları, tanrıların onuru gibidir.

KASTOR Tanrıları bir yana bırak. Geçmişte birbirlerini yiyen bir aile. Ziyafet sofrasında çocuğunu sunan Tantalos'tan başlayarak...

POLYDEUKES İyi ama, anlattıkları bu öyküler doğru mu?

KASTOR Tam onlara uyan öyküler. Mykene ile Sparta'nın kalelerinde yaşayıp altın maske takan; denizin efendisi olup denizi yalnızca mazgallardan gören bir halk her şeyi yapabilir. Hiç kendine sordun mu, Polydeukes, niçin kadınları –bizim kızkardeşimiz de– bir süre sonra vahşileşip kendilerini yitiriyor, kan döküp, başkalarına kan döktürüyorlar diye? Daha iyi olanları dayanamıyor. Tek bir –evet, tek bir– Pelopsoğlu yoktur ki, gözlerini karısı kapamış olsun. Eğer tanrıların onuru buysa...

POLYDEUKES Öteki kızkardeşimiz, Klytemnestra, bunlara direniyor.

KASTOR ...Yaşasın! demek için sonunu bekleyelim.

POLYDEUKES Madem her şeyi biliyordun, bu düğüne nasıl razı olabildin?

KASTOR Ben razı olmadım. Böyle şeyler olur. Herkes layık olduğu kadını bulur.

POLYDEUKES Ne demek istiyorsun? Kadınların onlara layık olduğunu mu? Kızkardeşimizin hatalı olduğunu mu?

KASTOR Kes şunu, Polydeukes. Kimse dinlemiyor bizi. Atreusoğullarının ve babalarının hep aynı kadınla evlendikleri ortada. Acaba biz kardeşleri, Helena'nın kim olduğunu yeterince biliyor muyuz hâlâ? Bu konuda biraz fikir sahibi olmamız için Theseus gerekti. Ondan sonra Atreusoğlu Menelaos. Şimdi ise Frigyalı Paris. Soruyorum sana: Bunların hepsi rastlantı mı? Bu kızın hep aynı tiplere mi çatması

gerekiyor? O adamlar için yaratılmış olduğu besbelli, tıpkı o adamların onun için yaratıldığı gibi.

POLYDEUKES Delisin sen.

KASTOR Deli falan değilim. Pelopsoğulları akıllarını –kimi kellesini de– yitirdiyse, kendileri düşünsünler. Evden çıkmayan ve yükseklerden buyurmaktan zevk duyan denizci kralların soyundandır onlar. Belki bir zamanlar dünyayı görmüşlerdir. Tantalos, ilki, kesin görmüştür. Ama daha sonra kadınlarla ve yığdıkları altınlarla evlerine kapanıp yaşadılar, her şeyden kuşku duyup hiçbir şeyden hoşnut olmadan, değerli tek bir şey yapmadan, yoksul bir toprakta denizden beslenerek yaşadılar, şölen düşkünü şişmanlar olarak. Kendileriyle birlikte dağa hapsedecekleri güçlü, neredeyse yabanıl bir şey aramalarına şaşıyor musun? Her zaman bulmuşlardır onu.

POLYDEUKES Kızkardeşimizin bunlarla ne ilgisi olduğunu anlamıyorum, niçin "Paris ile Theseus için yaratılmış o" dediğini de.

KASTOR Onlar ya da başkaları için, Poly, önemli değil. Atreusoğullarının yazgısından söz ediyoruz. Bu kadınlar bir at sürüsü gibi birbirlerine benziyorlarsa, ne yaşlı Hippodameia'nın kabahati var bunda ne de gelinlerinin. Geçmişte, o ailede, aynı erkeğin hep aynı kadını aradığı söylenebilir. Ve onu bulduğu. Oinomaos'un kızı Hippodameia'dan bizim kızkardeşlerimize, bütün kadınlar savaşmak ve kendilerini savunmak zorunda kalmışlar. Pelopsoğullarının bundan hoşlandıkları açıkça ortada. Bunu bilmeseler de, hoşlarına gidiyor. Kurnaz ve kana susamış insanlar. Şişko birer zorbalar. Onları kırbaçlayacak bir kadına ihtiyaçları var.

POLYDEUKES Hippodameia, Hippodameia deyip duruyorsun. Ben de Hippodameia'nın atları coşturduğunu biliyorum. Ama kızkardeşlerimizin bununla bir

ilgisi yok. Helena'nın eli, avcuna hiç kırbacı almamış bir kız çocuğun elidir. Nasıl benzeyebilir ona?

KASTOR Biz, Polydeukes, kadınlar hakkında hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Onunla birlikte büyüdük. Bize hep top oynayan küçük kız gibi geliyor. Ama kadınların kendilerini yabanıl ve tutkulu duymaları için atları coşturmaları gerekmez. Bir Menelaos'un, bir deniz kralının hoşuna gitmek yeter.

POLYDEUKES Hem sonra, korkunç ne yaptı Hippodameia?

KASTOR İnsanlara atlar gibi davranıyordu. Babasını öldürmesi için arabacıyı ikna etmiş. Pelops'a arabacıyı öldürtmüş. Dünyaya katil kardeşler getirmiş. Kan akıtılmasına neden olmuş. Evlerden kaçmamış, bu doğru.

POLYDEUKES Ama suçun Pelops'ta olduğunu söylemiyor muydun?

KASTOR Pelops ile atalarının benzer kadınlardan hoşlandıklarını söylüyordum. Bu kadınların onlar için yaratılmış olduklarını.

POLYDEUKES Helena öldürmez ve öldürtmez.

KASTOR Emin misin bundan, kardeşim? Onu Theseus'tan koparıp aldığımız zamanı anımsa –ormanda dörtnala giden üç at. Birbirimizi öldürmediysek, neredeyse çocuklar gibi oyun oynadığımızı sandığımızdandır. Ve şimdi, sen kendin soruyorsun ne kadar kan dökeceğini Atreusoğullarının.

POLYDEUKES Ama o kimseyi kışkırtmıyor.

KASTOR Hippodameia'nın arabacıyı kışkırttığını mı sanıyorsun? O kölesine gülümseyip, babasının onu, kızı Hippodameia'yı kendisi için istediğini söyledi. Bundan üzüntü duyduğunu bile söylemedi... Öldürmek için bir bakış yeter. Sonra Myrtilos, Tantalos'un oğlunun oyununa geldiğini görüp bağırmak istediğinde, Hippodameia'nın kocasına şunu söyle-

mesi yetti: "O, Oinomaos'la ilgili her şeyi biliyor. Dikkatli ol" Pelopsoğulları bu tür sözlere bayılırlar.

POLYDEUKES Öyleyse, kadınların hepsi öldürüyor mu?

KASTOR Hepsi değil. Kimi boyun eğip yaşamına razı olur. Ama kale bu kadınları da çığırından çıkarıyor. Pelopsoğulları öldürüyor ve öldürülüyorlar. Kırbaçlamaya ve kırbaçlanmaya ihtiyaçları var.

POLYDEUKES Kızkardeşimiz kaçmakla yetiniyor.

KASTOR Buna inanıyor musun, kardeşim? Atreus'un karısı Aerope'yi anımsa...

POLYDEUKES Ama Aerope denizde öldürüldü.

KASTOR Sevgilisini hazineyi soymaya kışkırttıktan sonra. İşte kalenin delirttiği bir kadın. Sevgilisiyle, kendisi de şişmanlayarak, hayatını sakin bir kösnüllük içinde geçirebilecek bir kadın. Ama sevgilisi Thyestes, kocası ise Atreus'tu. Onu seçmişlerdi kendilerine. Onun kendisini kurtarmasına izin vermediler. Onu da çığırından çıkardılar. Pelopsoğulları çılgınlığa susamış.

POLYDEUKES Kızkardeşimizi zina yaptığı için öldüreceklerini mi söylemek istiyorsun? Onun da şehvet düşkünü olduğunu mu?

KASTOR Keşke olsa, Polydeukes, keşke olsa. Ama şehvet düşkünü olmak seçebileceğin bir şey değildir. Bir Atreusoğluyla evlenen için hiç değildir. Anlamıyor musun, kardeşim, onlar için şehvetin zorla sahip olma, tokat ve kan demek olduğunu? Uysal ve boynu bükük bir kadınla ne yapacaklarını bilemezler. Soğuk ve katil gözlerle, yere eğilmeyen gözlerle karşılaşmaya gereksinimleri var. Mazgalları andıran gözlerle. Hippodameia'nınki gibi gözlerle.

POLYDEUKES Kızkardeşimizde var bu bakış...

KASTOR Acımasız bâkireye gereksinimleri var. Dağlarda yürüyen bâkireye. Evlendikleri her kadın budur,

onlar için. O kadınlara oğullarını sunuyorlardı ziyafetlerde, o kadınlar için kızlarını katlediyorlardı...

POLYDEUKES Geçmiş şeyler hepsi.

KASTOR Gene yapacaklar bunları, Polydeukes.

Argonautlar

Tapınaklardaki işleri yapmakla yükümlü kölelerin hizmet verdiği Akrokorinthos'daki tapınaktan Pindaros da söz eder bize. Canavarları öldüren gençlerin hepsinin –Atinalı Theseus da dahil olmak üzere– kadınlarla sorunları olduğunu öne sürebilirdik, eğer gelenek söz birliği halinde bu olgudan söz etmeseydi. Bu kadınların en acımasızlarından, büyücü, kıskanç ve çocuk katili Medea'dan Euripides güzel bir tragedyada uzun uzun ve coşkulu bir dille söz eder bize.

(İason ile Melite konuşurlar).

İASON Perdeyi aç ardına kadar, Melite; onu dolduran meltemi duyuyorum. Böyle bir günde İason da göğü görmek ister. Denizin nasıl olduğunu söyle bana; limanda neler olup bittiğini söyle.

MELİTE Ey kral İason, buradan yukarıdan bakınca nasıl da güzel. Rıhtımda insan kaynıyor: Kayıkların arasından bir gemi uzaklaşıyor. Hava öylesine berrak ki, suda aksi görülüyor geminin. Bayraklarla taçları bir görsen; ne çok insan. Heykellerin bile üzerlerine tırmanmışlar. Güneş tam karşımda.

İASON Herhalde kız arkadaşların da gelmişlerdir onları selamlamak için. Kızları görüyor musun, Melite?

MELİTE Bilmiyorum, o kadar çok insan var ki. Bak, denizciler el sallıyor bize, ufacık görünüyorlar buradan, halatlara yapışmışlar.

İASON Selamla onları, Melite, Kıbrıs gemisi olmalı. Senin adalarından geçecekler. Ve Korinthos'un, Korinthos tapınağının ünüyle birlikte, senden de söz edecekler.

MELİTE Ne diyebilirler ki benim hakkımda, efendim? Adalarda kim anımsar ki beni?

İASON Gençlerin hep onları anımsayanları vardır. Seve seve anımsar insan genç olanı. Ya tanrılar, onlar genç değil mi? Bu yüzden hepimiz onları anımsıyor ve kıskanıyoruz.

MELİTE Onlara kulluk ediyoruz, kral İason. Ben de tanrıçaya kulluk ediyorum.

İASON Başkalarıyla değil, seninle yatmak için tapınağa çıkan birisi olacak muhakkak, Melite, bir konuk, bir denizci. Adağının bir kısmını yalnızca sana bırakan birisi. Ben yaşlıyım, Melite, oraya çıkamam, ama bir zamanlar İolkos'ta –sen daha doğmamıştın– seninle olmak için seve seve çıkardım bir dağa.

MELİTE Sen buyurur, biz tapınağın kızları buyruğunu yerine getiririz... Ah, gemi yelkenlerini açıyor. Bembeyaz. Gel bak, kral İason.

İASON Pencerede sen kal, Melite. Sen gemiye bakarken, ben sana bakıyorum. Rüzgârı birlikte aldığınızı görüyorum sanki. Sabah ayazı üşütür şimdi beni. Yaşlıyım. Aşağıya baksam, pek çok şey görürdüm.

MELİTE Gemi yan yatıyor güneşte. Nasıl da uçuyor şimdi! Bir güvercini andırıyor.

İASON Ve yalnızca Kıbrıs'a kadar gidiyor. Korinthos'tan, adalardan, şimdi denizi yaran gemiler yelken açıyor. Bir zamanlar bu deniz tamamıyla ıssızdı. İlk olarak biz girdik ona. Sen henüz doğmamıştın. Ne kadar uzakta kalmış görünüyor o günler.

MELİTE Ama inanılır gibi değil, efendim, kimsenin denizi geçmeye cesaret etmemiş olması.

İASON Şeylerde, Melite, tehlikeden daha çok korku veren bir eldeğmemişlik vardır. Dağların doruklarının dehşetini düşün, yankıyı düşün.

MELİTE Asla dağlara gitmeyeceğim. Ama denizin kimseyi korkuttuğunu sanmıyorum.

İASON Bizi korkutmadı, gerçekten de. Biz İolkos'tan böyle bir günde yola çıktık ve hepimiz gençtik ve tanrılar bizden yanaydı. Ertesi günü düşünmeden yol almak güzeldi. Sonra olağandışı şeyler başladı. Daha genç bir dünyaydı, Melite, aydınlık sabahlar gibi günler, her şeyin olabileceği koyu karanlık geceler. Kimi zaman olağandışı şeyler pınarlardı, canavarlardı, insanlar ya da kayalardı. Bizden yitip gidenler oldu, bazılarımız öldü. Her kıyıya yanaşma

bir yastı. Her sabah deniz daha güzel, daha eldeğmemişti. Gün bekleyiş içinde geçiyordu. Sonra yağmurlar geldi, sisler ve kara köpükler geldi.

MELİTE Bunlar bilinen şeyler.

İASON Tehlike deniz değildi. Bir kıyıya yanaşmadan ötekine, o uzun yolculuğun bizi olgunlaştırdığını anlamıştık. Daha güçlüydük ve her şeyden kopmuştuk –tanrılar gibiydik, Melite– ama işte bu bizi ölümcül şeyler yapmaya çekiyordu. Phasis'te karaya çıktık, çiğdemlerle kaplı çayırlara. Ah, o zamanlar gençtim ve yazgıya bakıyordum.

MELİTE Sizlerden söz edildiğinde, tapınakta, seslerini alçaltır insanlar.

İASON Kimi zaman da gülerler, biliyorum, Melite. Korinthos neşeli bir kenttir. Şöyle derler, biliyorum: "Şu ihtiyar, tanrıları hakkında gevezelik etmeye ne zaman son verecek? Nasılsa ötekiler gibi onlar da ölmüşler" Ve Korinthos yaşamak ister.

MELİTE Biz büyücü kadından söz ederiz, kral İason, birisinin tanıdığı şu kadından. Ah söyle bana, nasıl olduğunu.

İASON Herkes bir büyücü kadın tanır, Melite, tapınağın gülmeyi öğrettiği Korinthos dışında. Biz hepimiz, yaşlılar ya da ölmüş olanlar, bir büyücü kadın tanıdık.

MELİTE Ama senin tanıdığın, kral İason?

İASON Denizi aştık, canavarları yok ettik, çiğdemlerle kaplı çayırlara ayak bastık –ormanda altın rengi bir bulut parıldıyordu– gene de kimimiz bir büyücü kadının yaptıkları yüzünden öldü, kimimiz bir büyücü kadının sihri ya da tutkusu yüzünden. İçimizden birinin gövdesinden koparılıp, parçalanan kafası bir ırmağı boyladı. Ve içimizden birisi yaşlı artık –ve seninle konuşuyor– çocuklarının çılgın annelerince kurban edildiğini gördü o.

MELİTE Ölmediğini söylüyorlar, efendim, büyülerinin ölümü yendiğini.

İASON Onun yazgısı bu ve onu kıskanmıyorum. Ölüm soluyup ölüm saçıyordu. Belki de evlerine dönmüştür.

MELİTE Ama nasıl kıyabildi çocuklarına? Çok gözyaşı dökmüş olmalı...

İASON Hiç ağladığını görmedim onun. Medea ağlamıyordu. Yalnızca benimle geleceğini söylediği gün gülümsedi.

MELİTE Ama seninle geldi, kral İason, yurdunu ve evleri bıraktı ve yazgıyı kabullendi. Gençler gibi acımasızdın, sen de.

İASON Gençtim, Melite. Ve o zamanlar kimse alay etmiyordu benimle. Ama henüz bilgeliğin, sizin, tapınağın bilgeliği olduğunu bilmiyordum ve tanrıçadan olanaksız şeyler istiyordum. Bizim için, ejderhayı yok eden, altın bulutun efendisi bizler için olanaksız ne vardı ki? Büyük olmak için, tanrı olmak için kötülük yapar insan.

MELİTE Peki neden kurbanınız hep bir kadın?

İASON Küçük Melite, sen tapınaktansın. Bilmiyor musunuz, erkeğin tapınağa –sizinkine– çıktığını, hiç olmazsa bir gün, hiç olmazsa bir saat tanrı olmak için, sanki tanrıçaymışsınız gibi sizinle yatmak için? Erkek hep tanrıçayla yatıyormuş gibi davranır –sonra yanındakinin ölümlü bir ten olduğunu fark eder, zavallı bir kadın olduğunu, tıpkı sizin ve bütün kadınların olduğu gibi. Ve o zaman öfkelenir –bir başka yerde tanrı olmaya çalışır.

MELİTE Gene de bununla yetinenler var, efendim.

İASON Evet, vaktinden önce yaşlananlar ya da size çıkanlar. Ama her şeyi denedikten sonra. Başka günler görmüş olanlar değil. Persephone'yi kaçırmak için Hades'e inen Aigeus'un oğlundan söz edildiğini

duydun mu hiç –kendisini denize atıp ölen Atina kralının oğlundan?

MELİTE Phaleron'lular söz ediyorlar ondan. O da senin gibi denizciydi.

İASON Küçük Melite, neredeyse bir tanrıydı o. Ve kadınını denizin ötesinde buldu: Ona ölümcül girişiminde yardımcı olan bir kadın –büyücü kadının bana yardımcı olduğu gibi. Onu, bir adada bıraktı, bir sabah. Sonra başka güç işlerin üstesinden geldi ve başka gökleri kazandı ve Antiope'ye sahip oldu, çılgın, hırçın Amazonluya. Sonra, Phaidra'ya, gün ışığına, ve o da kendini öldürdü. Sonra Helena'ya, Leda'nın kızı. Ve başka kadınlara da. Ta ki Persephone'yi Hades'in pençesinden koparıp almaya kalkışana dek. Yalnızca bir kadını istemedi asla, Korinthos'tan kaçan –çocuklarının katili– büyücü kadını, biliyorsun bunu.

MELİTE Ama sen, efendimiz, o kadını anımsıyorsun. Sen o kraldan daha iyisin. Sen o zamandan beri hiçbir kadını ağlatmadın.

İASON Korinthos'ta öğrendim tanrı olmamayı. Ve seni tanıyorum, Melite.

MELİTE Ah İason, neyim ki ben?

İASON Küçük bir deniz kızı, yaşlı adam onu çağırdığında tapınaktan inen. Sen de tanrıçasın.

MELİTE Ben kulluk ediyorum ona.

İASON Senin adını taşıyan ada, batıdaki, tanrıçanın büyük bir tapınağı. Biliyor musun bunu?

MELİTE Bana şaka olsun diye verdikleri küçük bir ad, efendim. Zaman zaman büyücü kadınların, sizin için ağlayan mutsuz kadınların güzel adlarını düşünüyorum...

İASON Megaira, İole, Auge, Hippolyta, Omphale, Deaneira... Onlar için kimin ağladığını biliyor musun?

MELİTE Ah, ama bir tanrıydı o. Ve şimdi tanrılar arasında yaşıyor.

İASON Öyle diyorlar. Zavallı Herakles. O da bizimleydi. Kıskanmıyorum onu.

Üzümbağı

Labirent serüveninden sonra Theseus'un terk ettiği Ariadne'yi, Hindistan'dan dönen Dionysos Naksos adasından alır; Ariadne daha sonra gökte bir yıldıza dönüşür.

(*Leukothea ile Ariadne konuşurlar*).

LEUKOTHEA Daha uzun süre ağlayacak mısın, Ariadne?

ARİADNE Sen, nereden geliyorsun?

LEUKOTHEA Denizden, senin gibi. Ne o, kestin mi ağlamayı?

ARİADNE Artık yalnız değilim.

LEUKOTHEA Siz ölümlü kadınların yalnızca birisi sizi dinlediğinde ağladığınızı sanırdım.

ARİADNE Bir peri olarak, kötü bir kızsın.

LEUKOTHEA Demek, o da gitti? Sence niçin bıraktı seni?

ARİADNE Bana kim olduğunu söylemedin.

LEUKOTHEA Senin yapmadığını yapan bir kadın. Denizde kendimi öldürmeye kalkıştım. İno'ydu adım. Bir tanrıça beni kurtardı. Şimdi adanın perisiyim.

ARİADNE Benden ne istiyorsun?

LEUKOTHEA Benimle böyle konuştuğuna göre, zaten biliyorsun. Sana, o tatlı dilli, menekşe rengi kıvırcık saçlı sevgili erkeğinin ebediyen çekip gittiğini söylemeye geldim. Seni bıraktı. Gözden yitip giden kara yelken, sana bıraktığı son anı olacak. Koş, bağır, çırpın, her şey bitti.

ARİADNE Seni de bırakıp gittikleri için mi kendini öldürmeye kalktın?

LEUKOTHEA Ben değilim söz konusu olan. Ama sen, sana söylediklerime layık değilsin. Sen aptal ve inatçısın.

ARİADNE Dinle, deniz perisi, benimle konuşup konuşmaman gerektiğinden emin değilim. Söylediklerin çok az ya da çok fazla. Kendimi öldürmek istersem, tek başıma yapabilirim bunu.

LEUKOTHEA İnan bana, aptal. Senin acın acı değil.

ARİADNE Neden söylüyorsun bunu bana?

LEUKOTHEA Seni niçin bıraktı sanıyorsun?

ARİADNE Ey su perisi, kes artık...

LEUKOTHEA Bak, ağlıyorsun. Böylesi daha kolay, değil mi? Konuşma, işe yaramaz. Ağla da, aptallığından ve kibrinden kurtul. Ağla da, acın olduğu gibi ortaya çıksın. Ama yüreğin parçalanmadığı sürece, bir kancık gibi hırlayıp, denizde bir kor gibi kendini söndürmek istemediğin sürece, acıyı bildiğini söyleyemeyeceksin.

ARİADNE Parçalandı bile... yüreğim...

LEUKOTHEA Ağla yalnızca, konuşma... Hiçbir şey bilmiyorsun sen. Başka bir şey bekliyor seni.

ARİADNE Şimdi adın ne senin, su perisi?

LEUKOTHEA Leukothea. Anla beni, Ariadne. Kara yelken ebediyen gitti. Bu hikâye sona erdi.

ARİADNE Sona eren benim yaşamım.

LEUKOTHEA Başka bir şey bekliyor seni. Aptalsın sen. Yurdunda hiçbir tanrıya tapınmıyor muydun?

ARİADNE O tanrı geri verebilir mi bana gemiyi?

LEUKOTHEA Hangi tanrıyı bilirdin diye soruyorum sana.

ARİADNE Yurdumda, gemidekilere bile korku veren bir dağ vardı. Orada doğmuş büyük tanrılar. Onlara tapınırız. Tanrıların hepsine yakardım, ama hiçbiri yardım etmiyor bana. Ne yapayım? Sen söyle bana.

LEUKOTHEA Tanrılardan ne bekliyorsun?

ARİADNE Artık hiçbir şey beklemiyorum.

LEUKOTHEA Öyleyse, dinle. Biri harekete geçti.

ARİADNE Ne demek istiyorsun?

LEUKOTHEA Seninle konuşuyorsam, biri harekete geçmiş demektir.

ARİADNE Sen yalnızca bir perisin.

LEUKOTHEA Bir peri büyük bir tanrıyı haber verebilir.

ARİADNE Kim, Leukothea, söylesene kim?

LEUKOTHEA Tanrıyı mı düşünüyorsun, yakışıklı delikanlıyı mı?

ARİADNE Bilmiyorum. Neler diyorsun sen? Ben tanrıların önünde diz çöküyorum.

LEUKOTHEA Öyleyse, anlamışsın. Yeni bir tanrı. Tanrıların hepsinden daha genç. Seni gördü ve senden hoşlanıyor. Dionysos diyorlar ona.

ARİADNE Tanımıyorum onu.

LEUKOTHEA Thebe'de doğdu ve dünyayı dolaşıyor bir uçtan bir uca. Bir neşe tanrısı. Herkes onu izleyip, alkışlıyor.

ARİADNE Güçlü mü?

LEUKOTHEA Gülerek öldürüyor. Boğalar ve dişi kaplanlar eşlik ediyor ona. Yaşamı bir şenlik ve senden hoşlanıyor.

ARİADNE Ama nasıl görmüş beni?

LEUKOTHEA Kim bilir. Toprağın kokusunu saldığı dingin saatte –incir ile çam arası, genzi yakan kalıcı bir koku– deniz kıyısındaki bir tepenin yamacındaki üzümbağına gittin mi hiç? Üzüm olgunlaştığında ve havayı şıra kokusu kapladığında? Hiç bir nar ağacına baktın mı, narın meyvesine ve çiçeğine? Burada Dionysos hüküm sürer, ve sarmaşığın serinliğinde, çamlıklarda ve harman alanlarında.

ARİADNE Tanrıların bizi göremeyeceği denli ıssız bir yer yok mudur?

LEUKOTHEA Bak canım, tanrılar yerin kendisidir, yalnızlıktır, geçen zamandır. Dionysos gelecek ve sen büyük bir rüzgârın seni alıp götürdüğünü sanacaksın, harman alanlarından ve üzümbağlarından geçen fırtınalar gibi.

ARİADNE Ne zaman gelecek?

LEUKOTHEA Hayatım, ben onu haber veriyorum sana. Bu yüzden kaçtı gemi.

ARİADNE Peki kim söyledi bunu sana?

LEUKOTHEA Thebe'liyim, Ariadne. Onun annesinin kızkardeşiyim.

ARİADNE Benim yurdumda İda'da tanrıların doğduğu anlatılır. Hiçbir ölümlü son ormanların ötesine çıkmamıştır hiçbir zaman. Biz dağdan düşen gölgeden bile korkarız. Söylediğin şeyleri nasıl kabul edebilirim?

LEUKOTHEA Sen pek çok şeyi göze aldın, küçük kız. Menekşe rengi kıvırcık saçlı delikanlı da bir tanrı gibi değil miydi senin için?

ARİADNE Onun, o tanrının yaşamını kurtardım. Ne geçti elime?

LEUKOTHEA Çok şey. Titredin ve acı çektin. Ölmeyi düşündün. Uyanışın ne olduğunu öğrendin. Şimdi yalnızsın ve bir tanrıyı bekliyorsun.

ARİADNE Peki o nasıl birisi? Çok acımasız mı?

LEUKOTHEA Bütün tanrılar acımasızdır. Ne yani? Tanrısal her şey acımasızdır. Direnen zayıf varlığı yok eder. Daha güçlü uyanman için, uykuya teslim olmalısın. Hiçbir tanrı hiçbir şeyin yokluğunu duymaz.

ARİADNE Thebe'li tanrı...şu senin tanrın... gülerek öldürdüğünü mü söylemiştin?

LEUKOTHEA Ona direneni. Ona direneni yok eder. Ama ötekilerden daha acımasız değildir. Gülümsemek nefes almak gibidir onun için.

ARİADNE Bir ölümlüden farklı değil.

LEUKOTHEA Bu da bir uyanış, küçük kız. Bir yeri, bir su akıntısını, günün bir saatini sevmek gibi olacak. Hiçbir erkek bu kadarını veremez sana. Tanrılar, onları yaratan şeyler var olduğu sürece vardırlar. Keçiler çam ağaçlarıyla üzümbağları arasında zıpla-

dıkları sürece, ondan hoşlanacaksın, o da senden hoşlanacak.

ARİADNE Bütün keçiler gibi öleceğim.

LEUKOTHEA Üzümbağlarında, geceleyin, yıldızlar da var. Seni bekleyen bir gece tanrısı. Korkma.

İnsanlar

Hesiodos, Kratos ile Bia, yani Güç ile Şiddet hakkında, "evleri Zeus'tan uzak değildir" der; bu, Titanlara karşı savaşında Zeus'a yardım etmelerinin karşılığıdır. Herkes Zeus'un kaçışını ve yaşadığı birçok serüveni bilir.

(*Kratos ile Bia konuşurlar*).

KRATOS Çekip gitti ve insanlar arasında yürüyor. Vadilerin yolundan gidip, üzümbağlarının arasında ya da deniz kıyısında duruyor. Kimi zaman bir kentin kapılarına dek dayandığı oluyor. Kimin aklına gelir Ata ve Kral olduğu. Kimi zaman soruyorum kendime, ne istiyor, ne arıyor diye. Dünyayı –kırları, dorukları ve bulutları– eline geçirsin diye verdiğimiz bunca mücadeleden sonra. Orada, yukarıda sakin sakin oturabilirdi. Hayır efendim. Yürüyor.

BİA Tuhaf olan ne? Efendiler, dilediklerini yaparlar.

KRATOS Dağdan ve bizden uzakta, anlıyor musun? Ve efendiyse eğer, bunu bize, kullarına borçlu. Dünyanın ondan korkup ona dua ettiğiyle yetinsin. Ne buluyor şu insancıklarda sanki?

BİA Onlar da dünyanın bir parçası, sevgili dostum.

KRATOS Bilemiyorum, bir şeyler önceki gibi değil artık. Annemiz söylemişti bunu: "Fırtına gibi gelecek ve mevsimler değişecek" Bir işaretiyle hükmeden bu Dağın oğlu, eski efendiler –Gece, Toprak, yaşlı Gök ya da Kaos– gibi değil artık. Dünya bölündü sanki. Bir zamanlar şeyler olurdu. Her şeyin sonu gelirdi ve yaşayan her ne varsa bir bütündü. Oysa şimdi bir yasa ve bir akıl var. O kendisini ve kendisiyle birlikte biz kullarını ölümsüz kıldı. Küçük insanlar da bizi düşünüyor; ölmek zorunda olduklarını biliyor ve bize bakıyorlar. Ve buraya kadar onları anlıyorum, bu yüzden Titanlara karşı savaştık. Ama, Dağın üzerinde bize bu armağanları vaat eden göksel

varlığın dorukları bırakıp her an arzularının peşinden gitmesinden ve insanlar arasında insana dönüşmesinden hoşlanmıyorum ben. Ya sen, kızkardeşim?

BİA Yaptığı yasayı ihlal edemese kral olmazdı. Ama gerçekten ihlal ediyor mu yasayı?

KRATOS Onu anlamıyorum, gerçek bu. Biz dağlara atıldığımızda, o sanki kazanmış gibi gülümsüyordu. İşaretlerle ve ağzından çıkan birkaç sözle savaşıyordu. Asla kızdığını söylemedi; düşmanı çoktan yere serilmişti ve o hâlâ gülümsüyordu. Titanlarla insanları böyle ezdi. O zaman hoşlandım ondan; merhameti yoktu. Ve bir kez daha böyle gülümsedi: İnsanlara, ateşi çalmalarının cezası olarak, kadını, Pandora'yı vermeyi düşündüğü zaman. Şimdi nasıl olur da üzümbağlarından ve kentlerden zevk alır?

BİA Belki de kadın, Pandora, yalnızca bir kötülük değil. Onun bir armağanı ise eğer, neden ondan hoşlanmasın?

KRATOS Ama insanlar nedir biliyor musun sen? Ölmeleri gereken sefil yaratıklardır, geçen yıl tanrıyı bilmeksizin ölen solucanlardan ya da yapraklardan daha sefil yaratıklar. Oysa insanlar onu bilir ve ağızlarından düşürmezler, bir an olsun onun adını anmaktan, ondan bir yarar ya da bakış koparmaktan, ona ateşler, hem de kamışın içinde saklayarak çaldıkları ateşler yakmaktan geri durmazlar. Ve kadınlarla, adaklarla, ezgiler ve güzel sözlerle, bizlerin, ölümsüzlerin, içimizden birisinin onların arasına inmesini, onlara iyi gözle bakmasını, onların çocuklarına baba olmasını sağladılar. İçten pazarlıklı hesabı, sefil ve arsız kurnazlığı anlıyor musun? Neden öfke duyduğumu anlıyor musun?

BİA Annemiz söylemişti, sen kendin de söylüyorsun, dünyanın değiştiğini. İlk bugün değil ki dağların Efendisinin insanların arasına inişi. Bir zamanlar bir kaçak

olarak denizin bir adasında yaşadığını, o zamanlar tanrıların başına geldiği gibi, orada ölüp gömüldüğünü unutuyor musun yoksa?

KRATOS Bunlar bilinen şeyler.

BİA Ama bundan, buyruklarının hükmünü yitirdiği sonucu çıkmaz. Oysa, Kaosun efendilerinin, bir zamanlar yasasız hükmedenlerin buyrukları hükmünü yitirdi. Önceleri, insan, vahşi hayvan ve taş da tanrıydı. Her şey adsız ve yasasız oluyordu. Kronos'un oğlunun iyi bir Yargıç, ölümsüz ve kabına sığmayan Akıl haline gelmesi için, tanrının kaçması gerekiyordu, henüz bir çocuk olduğu ve keçiden süt emdiği zamanlar büyük bir acımasızlıkla insanlar arasına hapsedilmesi, sonra dağda, ormanlar, insanların sözleri, halkların yasaları, acı, ölüm ve özlem arasında büyümesi gerekiyordu. Sen Titanları alt etmesi için ona yardım ettiğini mi sanıyorsun? Sen kendin söylemedin mi: Sanki kazanmış gibi savaşıyordu. Yeniden doğan çocuk, insanlar arasında yaşayarak hükümdar oldu.

KRATOS Olsun. Yasaya değerdi. Ama artık hepimizin kralı iken, neden oraya dönmekte ısrar ediyor?

BİA Kardeşim, kardeşim, artık tanrısal olmasa bile, dünyanın, Dağdan aramıza inen yüzünden, işte bu yüzden hep yeni ve her zaman zengin olduğunu anlamak istemiyor musun? Acı çekmesini ve emek verip toprağa sahip olmasını bilen insanın sözü, dinleyen kimseye olağanüstü şeyler açıklar. Kaosun efendilerinden sonra gelen genç tanrıların hepsi insanlar arasında yeryüzünde yürürler. İçlerinden bazıları dağlık yerlere, mağaralara, yabanıl göklere olan sevgisini koruyorsa, bunu artık insanlar oraya da ulaştığı ve sesleri bu sessizlikleri bozmayı sevdiği için yaparlar.

KRATOS Yalnız dolaşmakla kalsaydı, Kronos'un oğlu. Dinleyip cezalandırsaydı, yasaya göre. Ama nasıl

olur da zevk almaya bırakır kendini ve başkalarının kendisinden zevk almasına izin verir, nasıl olur da şu ölümlülerin kadınlarını ve çocuklarını çalar?

BİA Onları tanısan, anlardın. Zavallı birer solucandır insanlar, ama onlar arasında her şey bilinmedik olandır ve keşiftir. Hayvanı biliriz, tanrıyı biliriz, ama kimse, bizler bile, o yüreklerin derinliklerini bilmeyiz. Hatta onlar arasında yazgıya karşı koyma cesaretini gösterenler bile var. Yalnızca onlarla ve onlar için yaşayarak tadılır dünyanın çeşnisi.

KRATOS Ya kadınlar, Pandora'nın kızları, şu hayvanlar?

BİA Hayvan ya da kadın, aynı şey. Anlamıyorsun. Ölümlü yaşamın en zengin meyvesidir onlar.

KRATOS Peki Zeus hayvan olarak mı yanaşıyor onlara tanrı olarak mı?

BİA Aptal. İnsan olarak yanaşıyor onlara. Bütün incelik burada.

Gizem

Eleusis gizemlerinin, erginlenmişlere Dionysos ile Demeter'in (ve Kore ile Plutos'un) kişiliklerinde kutsal bir ölümsüzlük modeli sunduklarını duymak herkesin hoşuna gider. Daha az hoşa giden şey, Demeter'in başak –ekmek– Dionysos'un ise üzüm –şarap– olduğunu anımsamaktır. "Alın ve yiyin..."

(*Dionysos ile Demeter konuşurlar*).

DİONYSOS Bu ölümlüler gerçekten de bir âlem. Biz şeyleri biliyoruz, onlar ise yapıyorlar. Onlar olmasa, günler nasıl geçerdi diye soruyorum kendime. Biz Olymposlular ne olurduk. O minik sesleriyle bizi çağırıyor, bize adlar veriyorlar.

DEMETER Ben onlardan önce vardım ve sana tanrıların yalnız olduğunu söyleyebilirim. Toprak ormandı, yılanlar, kaplumbağalar. Toprak, hava, suyduk. Ne yapabilirdik? İşte o zaman edindik ebedi olma alışkanlığını.

DİONYSOS İnsanlarda olmaz böyle bir şey.

DEMETER Doğru. Dokundukları her şey zaman haline gelir. Eylem haline gelir. Bekleyiş ve umut. Ölmeleri de bir şeydir.

DİONYSOS Kendilerini, şeyleri ve bizleri adlandırma tarzları yaşama zenginlik katıyor. Bu tepeler üzerine dikmeyi başardıkları üzümbağları gibi. Asma çubuğunu Eleusis'e götürdüğümde, çirkin taşlı yokuşları bunca güzel bir yurda dönüştüreceklerini sanmıyordum. Buğday için de böyle, bahçeler için de. Çaba ve söz harcadıkları her yerde bir ritim, bir anlam, bir huzur doğuyor.

DEMETER Ya bizim hakkımızda anlattıkları hikâyeler? Zaman zaman soruyorum kendime, ben gerçekten de olduğumu söyledikleri Gaia, Rhea, Kybele, Ana Tanrıça mıyım diye. Bizi kendimize açıklayan adlar vermeyi biliyorlar bize, İakkhos, ve yazgının kasvetli ebediliğini üzerimizden kaldırıyorlar, bulundu-

ğumuz günlerle ülkelerin renkleriyle beziyorlar bizi.

DİONYSOS Bizim için sen hep Deo olarak kalacaksın.

DEMETER Kim derdi yoksulluklarında bunca zenginliğe sahip olacaklarını? Onlar için ben ormanlarla kaplı, yabanıl bir tepeyim, bulut ile mağarayım, aslanların, buğdayların ve boğaların, surlarla çevrili kalelerin efendisiyim, beşiğim ve mezarım, Kore'nin annesiyim. Her şeyi onlara borçluyum.

DİONYSOS Benden de söz ederler hep.

DEMETER Onlara, İakkhos, daha çok yardım etmemiz gerekmez mi, bir biçimde onlara yaptıklarının karşılığını vermemiz, tadını çıkardıkları kısa gün boyunca yanlarında olmamız?

DİONYSOS Sen onlara buğdayı, başağı, arpayı verdin, ben de üzümbağını, Deo. Bırak kendilerince yaşasınlar. Başka şeye gerek var mı?

DEMETER Neden bilmiyorum, ancak ellerimizden çıkan, hep anlamı belirsiz bir şey. İki ucu keskin bir balta. Triptolemos'um, az kalsın buğday götürdüğü İskitli konuk tarafından öldürülüyordu. Sen de, duyuyorum, masum kanı dökülmesine neden oluyorsun.

DİONYSOS Zavallı olmasalar, insan olmazlardı. Çare yok, ölmek zorundalar. Bütün zenginlikleri, onları çalışmaya, anımsamaya ve olacakları kestirmeye zorlayan ölüm. Hem, Deo, onların kanının onları beslediğimiz buğdaydan ya da şaraptan daha değerli olduğunu sanma. Kan, bayağıdır, kirlidir, soysuzdur.

DEMETER Sen gençsin, İakkhos, ve bizi kanda bulmuş olduklarını bilmiyorsun. Sen durmamacasına dolaşıyorsun dünyayı, ve senin için ölüm insanı coşturan şarap gibi. Ama ölümlülerin bizim hakkımızda anlattıkları her acıyı çektiklerini düşünmüyorsun. Kaç ölümlü anne Kore'sini yitirmiş ve bir daha asla ka-

vuşamamıştır ona. Bugün bile, bize verebildikleri en değerli armağan, kan dökmek.

DİONYSOS Ama bir armağan mı bu, Deo? Sen benden daha iyi bilirsin ki, bir zamanlar kurbanı öldürdüklerinde bizi öldürdüklerine inanıyorlardı.

DEMETER Bunu onların bir kusuru olarak görebilir misin? Bu yüzden, bizi kanda bulduklarını söylüyorum sana. Eğer onlar için ölüm son ve başlangıçsa, yeniden doğduğumuzu görmek için bizi öldürmek zorundaydılar. Çok mutsuzlar, İakkhos.

DİONYSOS Öyle mi sanıyorsun? Bana budalaymışlar gibi geliyor. Ama belki de değiller. Nasılsa ölümlü olduklarına göre, kendilerini öldürerek yaşama bir anlam veriyorlar. Onlar öyküleri yaşamak ve öyküleri ölmek zorundalar. İkarios örneğini al...

DEMETER Şu zavallı Erigone...

DİONYSOS Evet, ama İkarios ölmeyi istediği için kendini öldürttü. Belki de kanının şarap olduğunu düşünmüştür. Çılgın gibi bağbozumu yapıyor, üzümü eziyor, şarabı kadızdan fıçılara boşaltıyordu. İlk kez harman alanında şıranın köpüklendiğini görüyorlardı. Çitlere, duvarlara, bahçıvan bellerine ondan serptiler. Erigone de ellerini batırdı ona. Sonra bu budala ihtiyar tarlalara, çobanlara gidip onlara şarap içirtiyor. Çobanlar, sarhoş, zehirlenmiş, öfkeden çılgına dönmüş, onu bir keçi gibi çitin üzerinde parçalayıp, yeni şarap yetiştirmek için gömdüler. O bunu biliyordu ve bunu istedi. O şarabı tadan kızının şaşırması mı gerekiyordu? O da biliyordu bunu. Bu öyküyü bitirmek için bir üzüm salkımı gibi güneşte kendini asmaktan başka ne yapabilirdi? Üzücü hiçbir şey yok. Ölümlüler kanla anlatıyorlar öyküleri.

DEMETER Sence hak ediyor muyuz bunu? Sen kendin sordun onlarsız ne olurduk diye, bir gün biz tanrılardan bıkabileceklerini biliyorsun. Öyleyse, kanın,

bu soysuz kanın senin için önemli olduğunu görüyorsun.

DİONYSOS İyi ama ne verelim onlara? Her ne olursa olsun, kana dönüştüreceklerdir.

DEMETER Tek bir yolu var ve sen bunu biliyorsun.

DİONYSOS Söyle.

DEMETER Ölümlerine bir anlam vermek.

DİONYSOS Nasıl yani?

DEMETER Onlara mutlu yaşamı öğretmek.

DİONYSOS Ama yazgıya karşı koymak olur bu, Deo. Ölümlü onlar.

DEMETER Dinle beni. Gün gelecek, bunu kendi başlarına düşünecekler. Ve biz olmaksızın yapacaklar bunu, bir öyküyle. Ölümü yenen insanlardan söz edecekler. Birini göğe koydular bile, bir başkası altı ayda bir cehenneme iniyor. İçlerinden biri Ölümle savaşıp, bir yaratığı onun ellerinden aldı... Anla beni, İakkhos. Yalnız başlarına yapacaklar. Ve o zaman daha önce ne idiysek, ona dönüşeceğiz: Hava, su ve toprak.

DİONYSOS Bu yüzden ömürleri uzamış olmayacak.

DEMETER Elbette öyle, budala çocuk. Ama ölmenin bir anlamı olacak. Onlar da yeniden doğmak üzere ölecekler ve artık bize gereksinimleri olmayacak.

DİONYSOS Ne öneriyorsun, Deo?

DEMETER Acının ve ölümün ötesinde bize denk olabileceklerini onlara öğretmeyi. Ama onlara biz söylemeliyiz bunu. Buğday ile üzümün doğmak için Hades'e indiği gibi, onlara ölümün onlar için de yeni bir hayat olduğunu öğretmeliyiz. Onlara bu öyküyü vermeliyiz. Onlara bu öyküyle yol göstermeliyiz. Onlara bizimkiyle örtüşen bir yazgıyı öğretmeliyiz.

DİONYSOS Gene de ölecekler.

DEMETER Ölecekler ve ölümü yenmiş olacaklar. Kanın ötesinde bir şeyleri görecekler, biz ikimizi görecek-

ler. Artık ölümden korkmayacak ve ölümü yatıştırmak için başka kan dökme gereksinimini duymayacaklar.

DİONYSOS Yapabiliriz, Deo, yapabiliriz bunu. Ebedi yaşamın öyküsü olacak. Neredeyse kıskanıyorum onları. Yazgıyı bilmeyecek ve ölümsüz olacaklar. Ama kanın durmasını umma.

DEMETER Yalnızca ebedi olanı düşünecekler. Tek bir tehlike var, o da bu verimli toprakları ihmal etmeleri.

DİONYSOS Bir süre için. Ama bir kez buğday ile üzümbağı ebedi yaşam anlamını edindiğinde, insanlar ekmek ile şarapta ne görecekler biliyor musun? Et ve kan, şimdi olduğu gibi, hep olduğu gibi. Ve et ile kan artık ölümü yatıştırmak için değil, onları bekleyen ebediyete ulaşmak için akacak.

DEMETER Sanki geleceği görüyor gibisin. Nasıl söyleyebiliyorsun bunu?

DİONYSOS Geçmişi görmüş olmak yeterli, Deo. İnan bana. Ama sana katılıyorum. Hep bir öykü olacak.

Tufan

Yunan tufanı da tanrılara saygıyı yitirmiş bir insan soyunun cezalandırılması idi. Yeryüzünün daha sonra birkaç taş atılarak yeniden insanlarla doldurulduğu biliniyor.

(*Bir Satir ile bir Hamadryad konuşurlar*).

HAMADRYAD Ölümlüler bu yağmur için ne diyor acaba?

SATİR Ne bilirler ki onun hakkında? Suyu alırlar yalnızca. Belki bazıları daha iyi bir hasat umar.

HAMADRYAD Şu an ırmaklardan taşan sular ağaçları köklerinden sökmeye başladı. Artık her yerde suyun üzerine yağıyor yağmur.

SATİR Dağlardaki mağaralara ve kulübelere tıkılmışlar. Yağmurun yağışını dinliyorlar. Suyla mücadele eden vadilerdeki insanları düşünüp, umuda kapılıyorlar.

HAMADRYAD Gece boyunca umutları sürer. Ama yarın, korkunç ışıkta, göğe dek yükselmiş tek bir deniz ve küçücük kalmış dağlar gördüklerinde, artık mağaralara girmeyecekler. Bakacaklar. Yağmura karşı başlarına bir şeyler geçirip bakacaklar.

SATİR Vahşi hayvanlarla karıştırıyorsun onları. Hiçbir ölümlü öldüğünü ve ölüme baktığını bilemez. Koşması, düşünmesi, konuşması gerekir. Hayatta kalanlarla konuşması.

HAMADRYAD Ama bu kez kimse hayatta kalmayacak. Ne yapacaklar o zaman?

SATİR Ben de bunu görmek istiyorum. Hep birlikte ölüme mahkûm edildiklerini öğrendiklerinde, her biri kutlamalara kaptıracak kendisini, göreceksin. Belki de gelip bizleri arayacaklar.

HAMADRYAD Peki biz, bizim ne ilgimiz var bununla?

SATİR İlgimiz var, elbette. Şenliğiz, yaşamız biz onlar için. Sonuna dek yaşamı bizimle arayacaklar.

HAMADRYAD Onlara ne yaşam verebileceğimizi anlamıyorum. Ölmeyi bile bilmiyoruz. Bütün bildiğimiz, bakmak. Bakmak ve bilmek. Ama sen onların bakmadıklarını ve teslim olmayı bilmediklerini söylüyorsun. Öyleyse ne isteyebilirler bizden?

SATİR Pek çok şey, keçicik. Onlar için bizler birer vahşi hayvan gibiyiz. Hayvanlar yapraklar gibi doğar ve ölürler. Bizim dallar arasından yitip gittiğimizi görüyor ve o zaman kim bilir hangi tanrı olduğumuza inanıyorlar –gizlenmek için kaçtığımızda, ormanda sürüp giden yaşam olduğumuza inanıyorlar–; onlarınki gibi bir yaşam, ancak sonsuz, daha zengin. Bizi arayacaklar, diyorum sana. Sahip olacakları son umut olacak.

HAMADRYAD Bu suyla mı? Peki ne yapacaklar?

SATİR Umudun ne olduğunu bilmiyor musun? Bizim de içinde olduğumuz bir ormanın sular altında kalamayacağına inanacaklar. Herkesin, bütün insanların yitip gidemeyeceğini söyleyecekler kendilerine; yoksa ne anlamı olur doğmuş olmalarının, bizi tanımış olmalarının? Büyüklerin, Olymposluların onların ölümünü istediklerini, ama bizim, onlar gibi, küçük hayvanlar gibi, sonuçta yaşam, toprak, önemli olan gerçek şey olduğumuzu bilecekler. Onların mevsimleri birer şenlik artık ve biz şenlikleriz.

HAMADRYAD Ne rahat. Onlara umut, bize yazgı. Ama budalaca.

SATİR O kadar değil. Bir şeyleri kurtaracaklar.

HAMADRYAD Evet, ama kim kışkırttı büyük tanrıları? Kim yarattı bütün bu karmaşayı, güneşin bile yüzünü gizlemesine yol açan karmaşayı? Onlar yüzündendir, kanımca. Onlara uygun böylesi.

SATİR İlahi, keçicik, gerçekten de inanıyor musun bütün bunlara? Gerçekten yaşamı ihlal etmiş olsalar,

Olympos'un tufanla araya girmesine gerek kalmaksızın yaşamın onları cezalandırmasının yeterli olacağını düşünmüyor musun? Biri bir şeyi ihlal ettiyse eğer, inan bana, onlar değil.

HAMADRYAD Oysa ölmek onlara düşüyor. Yarın olanları öğrendiklerinde kendilerini nasıl hissedecekler?

SATİR Akıntıyı duyuyor musun, küçüğüm. Yarın biz de suyun altında olacağız. Bakmayı seven sen, daha kötülerini göreceksin. Neyse ki ölmemiz olanaksız.

HAMADRYAD Kimi zaman, pek emin olamıyorum bundan. Ölmenin ne olduğunu soruyorum kendime. Gerçekten sahip olmadığımız tek şey bu. Her şeyi biliyor, bu basit şeyi bilmiyoruz. Denemek isterdim, sonra da uyanmak, elbette.

SATİR Bak şu kızın söylediklerine! Ama ölmek budur işte –artık ölmüş olduğunu bilmemek. Tufan da, kimsenin tufanı bilemeyeceği kadar çok sayıda insanın ölmesidir. Bu yüzden bizi arayacak, onları kurtarmamızı dileyecekler ve bize benzemek isteyecekler, bitkilere, taşlara –salt yazgı olan, duyumdan yoksun şeylere. Onlarda kurtuluşu bulacaklar. Su çekildiğinde, taşlarla ağaç gövdeleri yüze çıkacak, eskiden olduğu gibi. Ve ölümlülerin tek istedikleri bu: Her şeyin eskiden olduğu gibi olması.

HAMADRYAD Tuhaf insanlar. Yazgıyı ve geleceği, sanki geçmişmiş gibi ele alıyorlar.

SATİR Bu demektir, umut. Yazgıya anımsanacak bir ad vermek.

HAMADRYAD Peki sen inanıyor musun gerçekten de ağaç gövdelerine ve taşlara dönüşeceklerine?

SATİR Öyküler yaratmayı bilir, ölümlüler. Gelecekte, bu geceki ve yarınki korkunun onlara hayal ettirdiklerine göre yaşayacaklar. Birer vahşi hayvan ve birer kaya ve birer bitki olacaklar. Birer tanrı olacaklar. Yeniden doğduklarını görmek için tanrıları öldürme cesaretini gösterecekler. Ölümden kaçmak için

kendilerine bir geçmiş yaratacaklar. Bu iki şey vardır yalnızca –umut ya da yazgı.

HAMADRYAD Eğer öyleyse, onlara acıyamam. İnsanın kendisini böyle istediği gibi kurması güzel şey olmalı.

SATİR Güzel, evet. Ama bunu istedikleri gibi yapabildiklerini sanma. En olağanüstü kurtuluşları rastgele buluyorlar, yazgı onları çoktan pençesine alıp ezdiğinde. Kendi yarattıklarının tadını çıkaracak vakitleri yok. Yalnızca kişisel olarak bedel ödemeyi biliyorlar. Bunu biliyorlar, evet.

HAMADRYAD Hiç olmazsa, bu tufan onlara oyunun ve şenliğin ne olduğunu öğretmeye yarasa. Yazgı biz ölümsüzlere geçici bir hevesi dayatıyor ve bunu biliyoruz –niçin şu sefil hayatlarında onu ebedi bir an gibi yaşamayı öğrenmiyorlar? Neden faniliklerinin onları değerli kıldığını anlamıyorlar?

SATİR Her şeye aynı anda sahip olamaz insan, küçüğüm. Biz bilenleriz, ama seçme şansımız yok. Onlar beklenmedik, benzersiz anları yaşayanlar, ama bunların değerini anlamıyorlar. Bizim ebediliğimizi istiyorlar. Budur dünya.

HAMADRYAD Yarın bir şeyler bilecekler, onlar da. Ve bir gün ışığa dönecek olan taşlar ve topraklar yalnızca umut ya da kaygıyla yaşamayacak. Göreceksin, yeni dünya en fani ölümlülerinde bile tanrısal bir şeylere sahip olacak.

SATİR Umarım, keçicik. Benim de hoşuma giderdi bu.

Musalar

Uçsuz bucaksız bir tema. Yazar, üçer üçer olarak, yalnızca üçlü bir grup olarak, hatta iki grup olarak ele alınabilecek dokuz Musa ile Kharitlerde tek bir esin perisi görmekle az şeye cesaret etmediğini iyi biliyor. Ancak, başka pek çok şeyden olduğu gibi bundan da emin. Ele aldığımız bu dünyada, anneler çoğu zaman kız çocuklardır –ve kız çocuklar da anneler. Bu gösterilebilir de. Gerekli mi? Okuyanı, şu gerçeğin tadını çıkarmaya çağırmayı yeğliyoruz: Yunanlılara göre düşgücü ve bellek şenlikleri hemen her zaman dağlarda, hatta tepelerde kutlanmış ve bu halk yarımadaya indikçe yavaş yavaş değişikliğe uğramıştı.

(*Mnemosyne ile Hesiodos konuşurlar*).

MNEMOSYNE Sonuçta, mutlu değilsin.

HESİODOS Söyledim sana: Geçmiş bir şeyi, çoktan sona ermiş mevsimleri düşündüğümde, o zamanlar mutluydum gibi geliyor bana. Ama günlerde, farklı. Şeylerden ve işlerden bıkkınlık duyuyorum, sarhoşun duyduğu gibi. O zaman ara verip, buraya dağa çıkıyorum. Ama olanları yeni baştan düşündüğümde, bir kez daha o zamanlar mutluydum gibi geliyor bana.

MNEMOSYNE Hep böyle olacak.

HESİODOS Sen bütün adları bilensin, benim bu halimin adı ne?

MNEMOSYNE Benim adımla çağırabilirsin onu ya da kendi adınla.

HESİODOS Benim insan adım, Melete, hiçbir şey değil. Ama sen sana ne ad verilsin istersin? Her defasında farklı seni çağıran sözcük. Sen adı yıllar içinde yiten bir anne gibisin. Evlerde ve dağın görüldüğü yollarda, senden çok söz ediliyor. Senin bir zamanlar, Trakya'da ya da Tesalya'da, karların, kara ağaçların ve canavarların bulunduğu en erişilmez dağlarda olduğun ve insanların sana Musa diye seslendiği söyleniyor. Bazıları Kalliope ya da Klio diyor. Gerçek adın hangisi?

MNEMOSYNE Gerçekten de oradan geliyorum. Ve birçok adım var. Daha aşağılara indiğimde başka adlarım da olacak... Aglaie, Egemone, Phaenna, yerlerin isteğine göre.

HESİODOS Bıkkınlık mı seni de bir yerden ötekine gitmeye zorlayan? Bir tanrıça değil misin öyleyse?

MNEMOSYNE Ne bıkkınlık, ne de tanrıça, canım. Bugün bu dağdan, Helikon'dan hoşlanıyorum, belki de sen sık sık buraya geldiğin için. İnsanların oldukları yerde olmayı seviyorum, ama onlardan biraz uzakta. Ben kimseyi aramıyorum ve konuşmayı bilen herkesle konuşuyorum.

HESİODOS Ey Melete, ben konuşmayı bilmiyorum. Ve yalnızca seninle bir şeyleri biliyormuşum gibi geliyor bana. Senin sesinde ve senin adlarında, geçmiş var, anımsadığım her mevsim.

MNEMOSYNE Tesalya'da adım Mneme'ydi.

HESİODOS Senden söz eden bazıları, kaplumbağa gibi yaşlı olduğunu söylüyorlar, katı ve düşkün. Bazılarına göre genç bir perisin, gonca ya da bulut gibi...

MNEMOSYNE Sen ne diyorsun?

HESİODOS Bilmiyorum. Kalliope'sin ve Mneme'sin. Ölümsüz bir sesin ve bakışın var. Bir tepe ya da bir akarsu gibisin, genç mi yaşlı mı oldukları sorulmayan, çünkü onlar için zaman yoktur. Vardırlar. Başka bir şey bilinmez.

MNEMOSYNE Ama sen de, canım, varsın ve senin için varoluş bıkkınlık ve hoşnutsuzluk demek. Biz ölümsüzlerin yaşamını nasıl canlandırıyorsun kafanda?

HESİODOS Canlandırmıyorum, Melete, tapıyorum ona, elimden geldiğince, temiz bir yürekle.

MNEMOSYNE Devam et, hoşuma gidiyor söylediklerin.

HESİODOS Her şeyi söyledim.

MNEMOSYNE Sizi tanıyorum, siz insanları, siz asla her şeyi söylemezsiniz.

HESİODOS Diz çökmekten başka bir şey yapamayız, tanrıların önünde.

MNEMOSYNE Tanrıları bir yana bırak. Daha tanrılar yokken vardım ben. Konuşabilirsin, benimle. Her

şeyi söyler insanlar bana. İstersen tapın gene, ama söyle bana benim nasıl yaşadığımı düşünüyorsun.

HESİODOS Nasıl bilebilirim bunu? Hiçbir tanrıça yatağına değer görmedi beni.

MNEMOSYNE Aptal, dünyanın mevsimleri var ve o çağ sona erdi.

HESİODOS Ben yalnızca işlemiş olduğum tarlayı bilirim.

MNEMOSYNE Kibirlisin, çoban. Ölümlülere özgü bir kibrin var. Ama başka şeyler bilmek senin yazgın olacak. Söyle bana neden benimle konuştuğunda kendini mutlu hissediyorsun?

HESİODOS Bu sorunu yanıtlayabilirim. Senin söylediklerinde her gün olan şeylerin verdiği bıkkınlık yok. Sen şeylere, onları değişik, bilinmedik ya da uzun bir süredir susan bir ses gibi sevimli ve tanıdık kılan adlar veriyorsun. Ya da insanın birden kendini suda görüp, "Kim bu insan?" dediğinde olduğu gibi.

MNEMOSYNE Sevgili Hesiodos, bir bitkiyi, bir taşı, bir hareketi görüp, aynı tutkuyu duyduğun oldu mu hiç?

HESİODOS Oldu.

MNEMOSYNE Nedenini buldun mu peki?

HESİODOS Yalnızca bir an, Melete. Nasıl ellerimde tutabilirim onu?

MNEMOSYNE Neden bir ânın, geçmişteki birçok âna benzer bir ânın seni birden mutlu ettiğini, bir tanrı gibi mutlu ettiğini sordun mu kendine hiç? Zeytin ağacına bakarsın, yıllarca her gün geçtiğin yoldaki zeytin ağacına ve gün gelir, bıkkınlık bırakır seni ve sen yaşlı ağacın gövdesini bakışınla okşarsın, sanki yeniden kavuştuğun ve yüreğinin beklediği tek sözü söyleyen bir dostmuşçasına. Başka zamanlar, yoldan geçen herhangi bir kimsenin bakışıdır. Başka zamanlar günlerce aralıksız yağan yağmurdur. Ya da bir kuşun keskin çığlığı. Ya da daha önce görmüştüm diyeceğin bir bulut. Bir an zaman durur ve o

yalın şeyi duyarsın yüreğinde, sanki önce ile sonra artık yokmuşçasına. Bunun nedenini sormadın mı kendine?

HESİODOS Sen kendin söylüyorsun bunu. O an, şeyi, bir anı, bir örnek haline getirmiştir.

MNEMOSYNE Tamamıyla bu anlardan oluşmuş bir varoluş düşünemez misin?

HESİODOS Düşünebilirim, evet.

MNEMOSYNE Öyleyse biliyorsun nasıl yaşadığımı.

HESİODOS Ben sana inanıyorum, Melete, çünkü her şeyi gözlerinde taşıyorsun sen. Ve birçoklarının sana verdiği Euterpe adı artık beni şaşırtamaz. Ama ölümlü anlar bir yaşam değildir. Onları yinelemek istesem, en güzel yönlerini yitirirlerdi. Hep geri dönüyor bıkkınlık.

MNEMOSYNE Gene de, o ânın bir anı olduğunu söyledin. Peki nedir anı, yinelenen tutku değilse? Anlıyor musun beni?

HESİODOS Ne demek istiyorsun?

MNEMOSYNE Şunu: Sen ölümsüz yaşamın ne olduğunu biliyorsun.

HESİODOS Seninle konuştuğumda, sana direnmek güç benim için. Sen şeyleri başlangıcında gördün. Sen zeytin ağacısın, bakış ve bulut. Bir ad söylüyorsun ve adını söylediğin şey ebediyen var oluyor.

MNEMOSYNE Hesiodos, her gün burada buluyorum seni. Senden önce başkalarını buldum bu dağlarda, Trakya ile Pieria'nın kurumuş ırmaklarında. Sen daha çok hoşuma gidiyorsun onlardan. Sen ölümsüz şeylerin iki adım ötenizde olduğunu biliyorsun.

HESİODOS Bunu bilmek zor değil. Onlara dokunmak güç.

MNEMOSYNE Onlar için yaşamak gerekir, Hesiodos. Bu demektir, temiz yürek.

HESİODOS Seni dinlediğimde, elbette öyle. Ama insanın yaşamı aşağıda geçiyor, evler arasında, tarlalarda. Ocağın önünde ve bir yatakta. Ve doğan her gün aynı yorgunluğu ve aynı yoksunlukları koyuyor önüne. Sonuçta bıkkınlık duyuyor insan, Melete. Kırları yenileyen bir fırtına var –ne ölüm yıldırıyor insanı ne büyük acılar. Ama bitimsiz çaba, an be an canlı kalma çabası, başkalarının kötülüğünü, yaz sinekleri gibi rahatsız edici, bayağı kötülüğünü bilmek –insanı bezdiren yaşam bu, Melete.

MNEMOSYNE Ben daha çorak yerlerden geliyorum, uğultulu ve insanlık dışı uçurumlardan, orada bile açmış yaşam. Bu zeytin ağaçları arasında ve bu gök altında, siz o yazgıyı bilmiyorsunuz. Boibeide bataklığının ne olduğunu duydun mu hiç?

HESİODOS Hayır.

MNEMOSYNE Çamurla sazlıklardan oluşan sisli bir toprak, zamanların başlangıcında olduğu gibi, çağıldayan bir sessizlikte. Dışkıdan ve kandan canavarlarla tanrılar doğurdu. Bugün bile Tesalyalılar pek söz etmezler ondan. Ne zaman değiştirir onu ne de mevsimler. Hiçbir ses ulaşmaz oraya.

HESİODOS Ama şu an ondan söz ediyorsun, Melete, ve onu tanrısal bir yazgıya dönüştürdün. Senin sesin ulaştı ona. Şimdi korkunç ve kutsal bir yer. Helikon'un zeytin ağaçlarıyla göğü yaşamın tümü değildir.

MNEMOSYNE Ama bıkkınlık da değildir, evlere dönüş de. İnsanın, her insanın bu kandan bataklıkta doğduğunu anlamıyor musun? Kutsal ile tanrısal olanın sizlere de eşlik ettiğini, yatakta, tarlada, ateşin karşısında? Yaptığınız her hareket, kutsal bir örneği yineliyor. Gece gündüz, bir ânınız, en yararsız bir ânınız bile yoktur ki, başlangıcın sessizliğinden fışkırmasın.

HESİODOS Sen konuşuyorsun, Melete, ve karşı koyamam sana. Sana tapınmak yeterli olsaydı keşke.

MNEMOSYNE Bir başka yol var, sevgili Hesiodos.

HESİODOS Hangi yol?

MNEMOSYNE Bildiğin bu şeyleri ölümlülere söylemeyi dene.

Tanrılar

– Dağ ekilmemiş, dostum. Son kışın kahverengi otları üzerinde karla kaplı geniş alanlar var. Kentaurun postuna benziyor. Bu tepelerin hepsi böyledir. Ufacık bir şey yeter, kırların bu şeyler olduğu zamanki haline dönmesi için.

– Acaba onları gerçekten gördüler mi?

– Kim söyleyebilir ki bunu? Ama evet, onları gördüler. Onların adlarını anlattılar, o kadar –masallarla gerçek arasındaki bütün fark burada. "Şu şu kimseydi ya da şu öteki", "Bunu yaptı, şunu dedi" Gerçeği söyleyen, bununla yetinir Kendisine inanmayabilecekleri kuşkusuna bile kapılmaz. Yalancı olanlar bizleriz, bu şeyleri hiç görmemiş olanlar, gene de Kentaur'un postunu ya da İkarios'un bağlarındaki üzüm salkımlarının rengini en ince ayrıntılarına dek biliyoruz.

– Bir tepe yeterli, bir doruk, bir kıyı. Tenha bir yer olması ve gözlerinin o yeri yukarı doğru süzerek gökte durması. Havadaki şeylerin inanılmaz belirginliği bugün de yüreğimize dokunuyor. Ben kendi adıma ardında göğün göründüğü bir ağacın, bir taşın başlangıçtan beri birer tanrı olduklarına inanıyorum.

– Bu şeyler her zaman tepelerin üzerinde değildi.

– Haklısın. Önce toprağın sesleri vardı –pınarlar, kökler, yılanlar. Demon, toprağı gökle birleştirdiğinde, toprağın karanlığından ışığa çıkmak zorundadır.

– Bilemiyorum. Bu insanlar çok şey biliyorlardı. Yalın bir adla bulutu, ormanı, yazgıları anlatıyorlardı. Bizim belli belirsiz bildiklerimizi kesin olarak gördüler. Hayallere kapılacak zamanları yoktu, böyle bir istekleri de. Korkunç, inanılmaz şeyler gördüler, ama şaşırmıyorlardı bile. Ne olduğunu biliyorlardı. Onlar yalan söyledilerse, sen de o zaman, "sa-

bah oldu" ya da "yağmur yağacak" dediğinde, aklını yitirmişsin demektir.

– Adlar söylediler, bu doğru. O kadar ki, kimi zaman soruyorum kendime önce şeyler mi oldu yoksa adlar mı diye.

– Birlikte oldular, inan bana. Ve burada oldu, bu ekilmemiş ve yalnız topraklarda. Buraya gelmeleri şaşılacak bir şey mi? Tanrılarla karşılaşmak dışında ne arayabilirdi burada o insanlar?

– Kim bilir niçin durdular burada? Ama terk edilen her yerde bir boşluk kalır, bir beklenti.

– Burada başka hiçbir şey düşünemez insan. Bu yerlerin sonsuza dek adları var. Göğün altında otlardan başka bir şey kalmıyor geriye, gene de rüzgâr esintisi bellekte, ormandaki fırtınadan daha büyük bir yankı yapıyor. Ne boşluk var, ne de bekleyiş. Olmuş olan, sonsuza dek var.

– Ama ölmüş ve gömülmüşler. Şimdi yerler, onlardan önce oldukları gibiler. Onların söylediklerinin doğru olduğu konusunda sana hak vermek istiyorum. Başka ne kalıyor geriye? Artık yolda tanrılarla karşılaşmadığımızı kabul edersin. "Sabah oldu" ya da "yağmur yağacak" dediğimde, onlardan söz etmiyorum.

– Bu gece onlardan söz ettik. Dün yazdan söz ediyordun ve akşam ılık havayı soluduğunda hissettiğin arzudan. Başka zamanlar, insandan, seninle olan insanlardan, geçmişteki zevklerinden, beklenmedik karşılaşmalardan söz ediyorsun. Bir zamanlar var olan her şeyden. Ben, emin ol, içimdeki çok eski adları yeniden dinler gibi dinledim seni. Bildiklerini anlattığında, "geriye ne kalıyor?" diye sormuyorum sana ya da önce sözcüklerin mi yoksa nesnelerin mi var olduğunu. Seninle yaşıyorum ve yaşadığımı hissediyorum.

– Eski zamanlarda olanlar gerçekmiş gibi yaşamak kolay değil. Dün ekilmemiş topraklarda çevremizi sis kuşattığında ve tepeden bir taş ayaklarımıza yuvarlandığında, tanrısal şeyleri düşünmedik, inanılmaz bir karşılaşmayı da; yalnızca geceyi ve kaçışan tavşanları düşündük. Ne olduğumuz

ve neye inandığımız, zorluk karşısında ortaya çıkıyor, tehlikeli anda.

– Evlerimize vardığımızda, dostlarla bu geceden ve tavşanlardan söz etmek güzel olacak. Gene de, başlarına gelen her şeyin ölümcül olduğu bir zamanların insanlarının kaygısını düşündüğümüzde, bu korkuya gülümsememiz gerekiyor. Havanın gecenin getirdiği korkularla, gizemli tehditlerle, ürkütücü anılarla dolu olduğu insanlar. Fırtınaları ya da depremleri düşün. Bu zorluk gerçek idiyse –hiç kuşkusuz öyleydi– cesaret, umut, güçlerin, vaatlerin, buluşmaların mutlu keşfi de gerçekti. Ben, kendi adıma, onların gece korkuları ve umut ettikleri şeyler hakkındaki konuşmalarını duymaktan hiç bıkmıyorum.

– Canavarlara, hayvana dönüşen bedenlere, canlı taşlara, tanrıların gülümsemelerine, yok eden sözlere inanıyor musun?

– Her insanın umut ettiği ve acı çektiği şeye inanıyorum. Bir zamanlar taşlarla kaplı bu tepelere çıkmış ya da gökyüzünün altında ölümcül bataklıklar aramışlarsa, orada bizim bilmediğimiz bir şeyler buldukları içindi bu. Ekmek değildi, zevk de, sağlık da. Bu şeylerin nerede olduğunu bilir insanlar. Burada değil. Ve uzakta, deniz kıyısında ya da kırlarda yaşayan bizler, bir başka şeyi yitirdik.

– Söylesene, yitirdiğimiz şeyi.

– Zaten biliyorsun. Onların karşılaşmalarını.

Cesare Pavese

LEUKO İLE SÖYLEŞİLER



Cesare Pavese'nin en iyi kitabı olarak değerlendirdiği *Leuko ile Söyleşiler*, İtalyan edebiyatının olduğu kadar dünya edebiyatının da benzersiz başyapıtlarından biridir. *Leuko ile Söyleşiler*'de *Pavese*, yaşam gibi, aşk gibi, ölüm gibi insan varoluşunun temel sorunlarını işlemek üzere, insanlığın en güzel yaratılarından birine, mitolojiye döner. Ünlü mitoloji öykülerinden kahramanları karşı karşıya getirerek, onların diyalogları aracılığıyla insanların insanlarla, tanrılarla, yazgıyla, doğayla olan ilişkilerini benzersiz bir kavrayışla aktarır. Mitolojik öykülerin bir çerçeve olarak seçilmesi, hem okura bu öyküleri yeni bir gözle okuma, onları yeni bir açıdan değerlendirme olanağı verir, hem de *Leuko ile Söyleşiler*'e bir tür kendine özgü tarihsel geri plan yaratır. Belki de yalnızca Vergilius'un *Çoban Türküleri*'yle karşılaştırılabilecek olan *Leuko ile Söyleşiler*, eşsiz bir yazarın düzyazı şiirleri olarak da görülebilir.

Kapaktaki resim: ETIENNE DELESSERT

ISBN 975-510-717-7



KDV İÇİNDEDİR